

ÎMPREUNĂ I

implementarea educației incluzive
în instituțiile de învățământ
profesional tehnic

Ghid metodologic
pentru instituțiile de învățământ profesional tehnic

Acest ghid metodologic a fost elaborat în cadrul proiectului „IVET – Învățământul profesional tehnic incluziv în Republica Moldova”, implementat de OeAD, Austria, în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova și Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică, cu susținerea financiară a Ministerului Federal al Educației, Științei și Cercetării din Austria.

Ghidul este destinat atât cadrelor didactice, cât și altor persoane din instituțiile de învățământ profesional tehnic implicate în procesul educațional și are drept scop facilitarea procesului de incluziune educațională a elevilor cu cerințe educaționale speciale.

Ghidul a fost aprobat prin Ordinul Ministerului Educației și Cercetării nr. 135 din 02.03.2022.

Autori: Virginia Rusnac, doctor în psihologie

Angela Cara, doctor în pedagogie, conferențiar

Tatiana Lungu, master în psihologie

Olga Morozan, master în psihologie socială

Carolina Guitu, master în științe ale educației

Valentina Plămădeală, master în istorie și științe ale educației

Concept și coordonare: Elisa Deutschmann, OeAD-GmbH, Austria

Design și copertă: Logosprint SRL

Redactor: Lilia Toma

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Împreună I. Implementarea educației incluzive în învățământul profesional tehnic: Ghid metodologic pentru instituțiile de învățământ profesional tehnic / Virginia Rusnac, Angela Cara, Tatiana Lungu [et al.]; concept și coordonare: Elisa Deutschmann, OeAD-GmbH, Austria; Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Proiectul „IVET – Învățământul profesional tehnic incluziv în Republica Moldova”. – Chișinău: S. n., 2022 (Logosprint). – 196 p.: fig., tab.

Aut. indicați pe vs. f. de tit. – Bibliogr.: p. 168-169 (32 tit.). – Apare cu susținerea financiară a Min. Federal al Educației, Științei și Cercet. din Austria. – 1000 ex.

ISBN 978-9975-3326-6-8.

376+377(072)

I-48

Tipografia “Logosprint” SRL,
mun. Chișinău, str. Vasile Lupu, 33/3

© OeAD-GmbH – Agentur für Bildung
und Internationalisierung, 2022

CUPRINS

INTRODUCERE	9
CAPITOLUL 1. EDUCAȚIA INCLUZIVĂ. CADRUL CONCEPTUAL ȘI LEGISLATIV	11
1.1. Noțiuni conceptuale ale incluziunii educaționale	12
1.2. Abordări strategice și normative internaționale și naționale ale incluziunii	19
CAPITOLUL 2. TRASEUL EDUCAȚIONAL AL UNUI ELEV CU CES	34
2.1. Tranziția elevului cu cerințe educaționale speciale	35
2.2. Ghidarea în carieră a elevilor cu cerințe educaționale speciale	41
2.3. Servicii de ghidare în carieră pentru elevii cu CES și/sau dizabilități în Republica Moldova	53
CAPITOLUL 3. ADMITEREA ȘI ÎNMATRICULAREA	56
3.1. Accederea la învățământul profesional tehnic	57
3.2. Fișa de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională	59
3.3. Evaluarea dezvoltării elevului. Tipuri de evaluare	65
CAPITOLUL 4. ORGANIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL INDIVIDUALIZAT PENTRU ELEVII CU CES	86
4.1. Planul educațional individualizat (PEI)	87
4.2. Individualizarea procesului educațional prin adaptări și modificări curriculare	101
CAPITOLUL 5. EDUCAȚIA LA DISTANȚĂ A ELEVILOR CU CES	110
5.1. Competențele digitale	111
5.2. Integrarea platformelor online în instruirea tradițională/la clasă a elevilor cu CES ca abordare a învățământului la distanță	128
5.3. Instruirea online și abordarea hibridă în educația elevilor cu CES din învățământul profesional tehnic	137
CAPITOLUL 6. ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA EXAMENULUI DE CALIFICARE	150
6.1. Organizarea examenului de calificare pentru elevii cu CES în ÎLP	151
6.2. Desfășurarea examenului de calificare pentru elevii cu CES	159
CAPITOLUL 7. TRANZIȚIA ELEVULUI CU CES PE PIAȚA MUNCII	162
7.1. Tranziția de la învățământul profesional tehnic la piața muncii	163
7.2. Planul profesional sau de carieră	164
BIBLIOGRAFIE	168
ANEXE	170

ABREVIERI

ANOFM	Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă
CDS	Cadru didactic de sprijin
CES	Cerințe educaționale speciale
CGA	Curriculum general cu adaptări ale strategiilor de predare-învățare-evaluare
CM	Curriculum modificat
CMI	Comisia multidisciplinară intrașcolară
CRAP	Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică
CREI	Centrul de Resurse pentru Educația Incluzivă
ÎPT	Instituție de învățământ profesional tehnic
ÎPT	Învățământul profesional tehnic
MEC	Ministerul educației și cercetării
MMPS	Ministerul muncii și protecției sociale
MS	Ministerul sănătății
PEI	Plan educațional individualizat
SAP	Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică
UNESCO	Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură

LISTA SEMNELOR CONVENȚIONALE

Scop și obiective

Mesaje cheie

Info

Important!

Resurse adiționale utile

Reflecții

Sarcină de lucru individual

Autoevaluare

DICȚIONAR DE TERMENI

Adaptări curriculare presupune identificarea și utilizarea acelor strategii de predare-învățare-evaluare care asigură progrese în dezvoltarea elevului cu CES, corelarea/adaptarea acestora la potențialul elevului, pentru asigurarea realizării finalităților de studii conform Curriculumului în învățământul profesional tehnic.

Comisia multidisciplinară intrașcolară (CMI) este o structură creată la nivel instituțional, în scopul sprijinirii incluziunii educaționale a elevilor cu cerințe educaționale speciale și al prevenirii instituționalizării acestora.

Cerințele educaționale speciale sunt nevoi educaționale ale elevului, care implică o școlarizare adaptată particularităților individuale sau caracteristice unei dizabilități ori tulburări de învățare, precum și o intervenție specifică prin acțiuni de reabilitare sau recuperare corespunzătoare.

Evaluarea dezvoltării elevului este un proces dinamic, holistic, continuu și complex de determinare a particularităților individuale ale elevului pe domenii de dezvoltare, a capacității de învățare a acestuia și de identificare a potențialului actual și a potențialului optim.

Evaluarea inițială este un proces de identificare timpurie a potențialului, a competențelor și a particularităților specifice ale elevului și de estimare a gradului de corespundere a particularităților lui individuale nivelului de dezvoltare pentru vârsta respectivă.

Evaluarea complexă este un proces holistic, continuu și complex, realizat de echipa multidisciplinară (SAP/CRAP), în scopul determinării particularităților de dezvoltare pe domenii de dezvoltare (dezvoltare fizică și motorie, dezvoltarea limbajului și a comunicării, dezvoltare cognitivă, comportament socioemoțional/relaționare, dezvoltarea comportamentului adaptativ), al determinării potențialului de dezvoltare, al identificării punctelor forte și a nevoilor speciale de dezvoltare ale elevului.

Evaluarea specifică este o evaluare strict direcționată, realizată de către echipa multidisciplinară (SAP/CRAP), în cazul când, în urma evaluării complexe a elevului, se determină anumite dificultăți de dezvoltare într-un domeniu concret și sunt necesare investigații specifice, cu implicarea unor instrumente standardizate, observări de durată ale elevului în mediile ambientale.

Educația incluzivă este un proces educațional care răspunde diversității elevilor și cerințelor individuale de dezvoltare și oferă oportunități și șanse egale de a beneficia de drepturile fundamentale ale omului la dezvoltare și educație de calitate în medii comune de învățare.

Excluziune – act sau proces care incapacitează persoanele cu dizabilități de a lua parte la relațiile și activitățile normale, aflate la îndemâna majorității oamenilor din societate (resurse, drepturi, bunuri sau servicii).

Dezvoltarea este procesul de schimbare în care elevul ajunge să stăpânească simțirea, mișcarea, gândirea, limbajul și interacțiunea cu semenii și cu obiectele din mediul de viață, să achiziționeze cunoștințe, deprinderi și comportamente noi de adaptare și cunoaștere.

Domeniul de dezvoltare este definit ca parte din complexitatea dezvoltării elevului cu caracteristici specifice, determinate de tipul de achiziții și procesul ce le presupune.

Dizabilitatea însumează un număr de limitări funcționale ce pot fi întâlnite la orice populație; derivă dintr-o deficiență, este determinată, dar nu în mod obligatoriu și univoc, de o deficiență; dizabilitățile sunt determinate de deficiențe (fizice, senzoriale sau intelectuale), de condiții de sănătate (boli psihice), dar depind și de mediu.

Discriminare – politici, practici sau comportamente care presupun un tratament diferit, injust față de indivizi sau grupuri din cauza identității lor sau a subscrierii acestora la o anumită identitate.

Incluziunea este o politică și un proces care permite tuturor elevilor să participe la programele educaționale prin schimbarea și adaptarea curriculară. Ea se referă la unitatea dintre politici, practici și modul de abordare și de înțelegere a oricărui elev ca ființă unică și valoroasă, care poate învăța.

Modificări curriculare presupune modificarea finalităților educaționale și a conținuturilor din curriculumul învățământului profesional tehnic și adaptarea tehnologiilor de predare-învățare-evaluare în funcție de potențialul de învățare și particularitățile de dezvoltare ale elevului.

Marginalizare – diminuarea, reducerea (pe nedrept) a valorii, a importanței unei persoane, a unui lucru, a unei idei prin neglijanță în mod voit, prin neluare în seamă.

Raportul de evaluare complexă este un document-tip în care se consemnează rezumatul evaluării complexe a dezvoltării elevului pe domenii de dezvoltare (dezvoltarea fizică și motorie, dezvoltarea limbajului și a comunicării, dezvoltarea cognitivă, dezvoltarea socioemoțională, dezvoltarea comportamentului adaptativ), cu formularea concluziilor și recomandărilor corespunzătoare, precum și concluzia generală de încadrare/neîncadrare în categoria cerințelor educaționale speciale.

Ghidarea în carieră este expresia explicită a procesului educațional, un ansamblu de acțiuni efectuate de către cadrul didactic/factorul educațional în vederea susținerii persoanei în proiectarea carierei.

Segregare – se referă la modul în care persoanele cu dizabilități sunt excluse de la participarea la viața comunității sau de la procesul de integrare în general, fiind plasate în spații aflate în exteriorul comunității.

Planul profesional/de carieră este un plan individual pentru planificarea și dezvoltarea carierei.

Planul educațional individualizat (PEI) este un instrument de organizare și realizare coordonată a procesului educațional pentru elevul cu cerințe educaționale speciale (CES).

Reevaluarea este o parte componentă a procesului complex de evaluare a dezvoltării elevului, care constă în monitorizarea dinamicii de dezvoltare a acestuia.

INTRODUCERE

Împreună învățăm, împreună trăim – calea spre o școală incluzivă în Republica Moldova

În scopul „garantării dreptului persoanelor cu dizabilități la educație [...] fără discriminare și pe baza egalității de șanse”¹, OeAD (fostul KulturKontakt Austria) susține Republica Moldova, din anul 2005, în calea spre o școală incluzivă. De la școala specială la un sistem de educație incluzivă – o istorie de succes.

La început a fost teatrul. Primele contacte cu patru școli speciale moldovenești au fost stabilite în 2005 în cadrul proiectului „Drama în educație”. În activități cu pedagogi austrieci, a fost elaborată în comun o ofertă metodică simplă pentru munca creativă cu copiii în domeniile artei plastice și teatrului. „Identificarea creativității copiilor acolo unde se manifestă abilitățile lor” a devenit principiul călăuzitor al proiectului „SEN – Împreună învățăm, împreună trăim”.

Proiectul SEN s-a extins pe o perioadă de zece ani. Din 2008 până în 2018, grupul format inițial de patru instituții-pilot a fost extins treptat. În cooperare cu Fundația Elvețiană Pestalozzi și ONG-ul local Centrul „Speranța” au fost abordate teme pedagogice și metodologice precum diferențierea interioară, incluziunea, învățarea socială și opțiunile practice de implementare asociate acestora în procesul didactic în școlile-pilot. Educația incluzivă ca principiu didactic și element al culturii școlare a devenit model de viziune în aceste școli și ele au stabilit contacte și relații reciproce, formând o rețea.

Pe măsură ce grupul de școli-pilot s-a extins, a sporit și gradul de implicare a societății civile. În cadrul proiectului au fost consolidate competențele a cinci ONG-uri locale dedicate tinerilor cu cerințe educaționale speciale. A fost extins și subiectul. Activitățile de formare inițiale, cu caracter introductiv, s-au concentrat de-a lungul anilor, iar incluziunile copiilor cu deficiențe de vedere, cu deficiențe de auz și cu autism au devenit domenii de instruire în cadrul proiectului. În cadrul cooperării între experții austrieci și moldoveni au fost elaborate materiale didactice în limba română, puse la dispoziția tuturor instituțiilor de învățământ general și a bibliotecilor instituțiilor pedagogice din Republica Moldova.

OeAD a fost și este activ și la nivel ministerial și a influențat semnificativ elaborarea „Programului pentru dezvoltarea educației incluzive 2011-2020”. Programul a instituit o etapă foarte importantă – închiderea școlilor speciale, care a fost implementată începând cu 2012, și astfel s-au creat premisele pentru un sistem de învățământ cu adevărat favorabil incluziunii în Republica Moldova.

O altă schimbare structurală, posibilă datorită prevederilor din „Programul de dezvoltare a educației incluzive pentru anii 2011-2020”, a fost instituirea serviciilor de asistență psihopedagogică în scopul consolidării sistemului de educație incluzivă începând din 2012. În fiecare dintre cele 35 de raioane ale Moldovei a fost înființat un serviciu de asistență psihopedagogică, care acordă suport pedagogilor speciali, psihologilor, logopezilor și fizioterapeuților din regiune. Astăzi, peste 1200 de instituții de învățământ general din Republica Moldova sunt sprijinite în implementarea educației incluzive în procesul didactic.

În decursul a zece ani, cu peste 200 de participanți la proiect, în 6 instituții-pilot, 5 ONG-uri și 6 servicii-pilot de asistență psihopedagogică, s-a realizat, cu suportul expertizei austriece, o schimbare durabilă de la

¹ Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, articolul 24.

școlile speciale la educația incluzivă. Prin înființarea unor structuri incluzive funcționale în sistemul educațional moldovenesc, a fost creat un sistem care este un model pentru regiune și nu numai.

Începând din 2018, OeAD a făcut un pas mai important și sprijină dezvoltarea unui sistem de învățământ profesional tehnic incluziv în Republica Moldova. În cadrul proiectului I-VET sunt consolidate abilitățile didactice ale cadrelor didactice din instituțiile de învățământ profesional tehnic, iar dezvoltarea sistemului este sprijinită cu expertiza austriacă și au fost introduse aspecte ca individualizarea curriculumului și posibilitatea certificării competențelor elevilor cu CES/dizabilitate. Din cadrul a șapte centre de excelență sunt instruiți specialiștii în incluziunea elevilor cu CES, care ulterior vor sprijini implementarea educației incluzive în instituțiile de învățământ profesional tehnic din întreaga țară pe termen lung.

Acest ghid aduce, de asemenea, o contribuție considerabilă la implementarea educației incluzive în instituțiile de învățământ profesional tehnic din Republica Moldova. Bagajul de cunoștințe teoretice este ilustrat prin exemple practice și exerciții. Implementarea cadrului legal încorporează, la fel, metodele didactice într-un cadru mai larg.

Aceste materiale sunt destinate să ajute personalul didactic, psihologii școlari și părinții să realizeze formarea profesională incluzivă. Căci prin incluziunea școlară devine posibilă incluziunea pe piața muncii și în viața de zi cu zi. Astfel, „împreună învățăm, împreună trăim” reprezintă incluziunea socială cu un impact model – mult dincolo de granițele Republicii Moldova.

Elisa Deutschmann, coordonator educațional OeAD în Republica Moldova

CAPITOLUL 1

EDUCAȚIA INCLUZIVĂ. CADRUL CONCEPTUAL ȘI LEGISLATIV

Scopul compartimentului presupune formarea viziunii cadrelor didactice privind conceptele, cadrul internațional și național în domeniul educației incluzive și dezvoltarea competențelor de aplicare a acestora în practică.

Obiective:

- familiarizarea cadrelor didactice cu cadrul conceptual privind educația incluzivă
- familiarizarea cadrelor didactice cu cadrul internațional și național în domeniul educației incluzive
- formarea competențelor necesare pentru aplicarea cadrului conceptual și normativ în instituțiile de învățământ
- dezvoltarea atitudinii pozitive față de procesul de incluziune și față de acceptarea tuturor copiilor/tinerilor

Acest modul vă va ajuta să găsiți răspunsuri la întrebările:

- Ce este educația incluzivă?
- Care sunt abordările internaționale privind educația incluzivă?
- Care este răspunsul politicilor naționale referitor la incluziune?
- E necesară o abordare intersectorială pentru implementarea incluziunii?

1.1. Noțiuni conceptuale ale incluziunii educaționale

Studiile moderne denotă că „la nivel mondial, educația incluzivă a devenit un concept integrativ și o direcție prioritară pentru politicile educaționale, în strânsă legătură cu noțiunea de educație pentru toți, cu preocuparea tot mai mare pentru drepturile omului, justiția socială și acceptarea diversității”². Fiecare țară care acceptă și implementează procesul educațional incluziv vine cu o abordare specifică acesteia. Primul document de politici național în domeniul educației incluzive - Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020 - definește educația incluzivă drept o „abordare și un proces continuu de dezvoltare a politicilor și practicilor educaționale, orientate spre asigurarea oportunităților și șanselor egale pentru persoanele excluse/marginalizate de a beneficia de drepturile fundamentale ale omului la dezvoltare și educație”³.

Declarația de la Salamanca și cadrul de acțiune privind educația cu nevoi speciale (1994) a evidențiat că educația incluzivă caută să răspundă nevoilor de învățare ale tuturor copiilor, cu un accent deosebit pe cei vulnerabili din punctul de vedere al marginalizării și excluziunii sociale⁴. Ulterior conceptul devine mai cuprinzător prin evidențierea limitelor de acces la educație ale elevilor defavorizați, inclusiv persoane cu dizabilități, persoane afectate de sărăcie sau marginalizate din cauza culturii, etniei, locației geografice sau a altor motive, la Conferința Mondială UNESCO „Educația pentru toți”, care s-a desfășurat la Jomtien, 1990. Consecutiv, în anul 2000, Forumul Mondial pentru Educație, organizat la Dakar, a exprimat consecvent și ferm un nou angajament internațional de a oferi educație primară pentru toți copiii, până în 2015. „Școala trebuie să includă toți copii, și pe cei provenind din cadrul minorităților lingvistice, etnice sau culturale, copiii din grupuri îndepărtate sau nomade, copiii străzii sau care lucrează, copiii, cu deficiențe sau talentați”⁵.

Abordarea incluzivă susține că școlile au responsabilitatea de a-i ajuta pe elevi să depășească barierele din calea învățării și că cele mai bune cadre didactice sunt acelea care au abilitățile necesare pentru a-i ajuta pe elevi să reușească acest lucru. Conceptul de educație incluzivă s-a dezvoltat din cel al integrării. Identificarea diferențelor specifice ambelor concepte oferă posibilitatea evidențierii unor aspecte principial importante.

Pentru instituțiile orientate spre educație integrată, însuși elevul, din cauza cerințelor sale speciale, devine o problemă a procesului educațional. Pentru instituția de învățământ orientată spre educația incluzivă procesul educațional și resursele inadecvate/inadaptate necesităților fiecărui copil constituie problema majoră.

2 Educația incluzivă. Evaluare comună a implementării programului de educație incluzivă 2011-2020. UNICEF, 2019 <https://www.unicef.org/moldova/media/5161/file/Educa%C8%9Bie%20includiv%C4%83%20Evaluarea%20comun%C4%83%20a%20implement%C4%83rii%20Programului%20de%20educa%C8%9Bie%20includiv%C4%83%202011-2020%20.pdf>

3 Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020 (HG nr. 523 din 11.07.2011) https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=21997&lang=ro

4 <http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA.EPDF>

5 http://www.unesco.at/bildung/basisdokumente/dakar_aktionsplan.pdf

„Ceea ce își dorește agenda incluziunii este să ofere un cadru în care toți copiii, indiferent de abilitățile, genul, limba, etnia, originea socio-culturală sau situația economică, să fie valorizați egal, tratați cu respect, oferindu-li-se reale oportunități la școală”⁶. Astfel se consideră că educația incluzivă nu poate opera doar pe o serie de practici locale, izolate. Educația incluzivă trebuie să reprezinte o normă, reglementată la nivel guvernamental.

Incluziunea este adeseori asociată cu elevii care au dizabilități sau care au „nevoi educaționale speciale”. De fapt, perspectivă modernă consideră că incluziunea se referă la educația școlară a tuturor copiilor și tinerilor, conform conceptului „școlii pentru toți”⁷. O viziune comprehensivă în acest sens oferă **indexul incluziunii școlare** (autori: Tony Booth, Mel Ainscow)⁸. Indexul oferă școlilor posibilitatea autoevaluării și a consemnării progresului lor în procesul apropierii lor de idealul „școlii pentru toți”, proces important din multiple perspective: a personalului angajat, a elevilor, a părinților, precum și a altor membri și organizații din comunitate. Practica propusă privind implementarea incluziunii educaționale în instituția de învățământ evidențiază că se întrepătrund trei dimensiuni importante: politicile, practicile și cultura. Pentru desfășurarea oricărui proces educațional, inclusiv cel de dezvoltare a educației incluzive, se pornește de la stabilirea obiectivelor și a direcțiilor de acțiune (formularea politicilor), apoi se aplică un set de practici care conduc la schimbările preconizate de obiective. Procesul se derulează într-o anumită situație educațională, care solicită și dezvoltă un cadru cultural specific. Fiecare dimensiune este structurată în două secțiuni și este însoțită de indicatori de incluziune⁹.

Figura 1. Dimensiunile schimbării spre incluziune

⁶ Tomas G., Losley A., Deconstructing Special Education and Constructing Inclusion, 2 ed., Open University Press (UK), 2007.

⁷ Indexul a fost elaborat în Marea Britanie de-a lungul unei perioade de trei ani cu ajutorul unei echipe de cadre didactice, părinți, pedagogi, cercetători și reprezentanți ai unei organizații a persoanelor cu dizabilități, cu o bogată experiență în încurajarea implementării educației incluzive în școli.

⁸ Booth T., Ainscow M. Indexul incluziunii școlare. Promovarea educării și participării tuturor copiilor la învățământul de masă, 2015.

Dimensiunea A - Crearea culturilor incluzive

Această dimensiune creează o comunitate autentică, atrăgătoare, stimulantă, bazată pe relații de colaborare, în care fiecare persoană este prețuită ca fiind capabilă de performanțe valoroase. Ea dezvoltă valori incluzive, împărtășite atât de personalul didactic, cât și de elevi și părinți/tutori. Principiile și valorile culturale școlare incluzive ghidează deciziile cu privire la politicile și practicile de zi cu zi la clasă, astfel încât dezvoltarea școlară devine un proces continuu. Această dimensiune se referă atât la imaginea reală a unei școli, cât și la imaginea transmisă despre aceasta.

Indicatori

Secțiunea A.1. Consolidarea comunității

- A.1.1. Fiecare se simte acceptat în școală.
- A.1.2. Elevii se ajută reciproc.
- A.1.3. Membrii personalului școlii colaborează.
- A.1.4. Personalul școlii și elevii se respectă reciproc.
- A.1.5. Există relații de parteneriat între personalul școlii și părinți.
- A.1.6. Cadrele didactice și cadrul didactic de sprijin muncesc împreună amical.
- A.1.7. Toate comunitățile locale sunt implicate în viața școlii.

Secțiunea A.2. Stabilirea valorilor incluzive

- A.2.1. Așteptările sunt mari pentru toți elevii.
- A.2.2. Personalul școlii, elevii și părinții împărtășesc filozofia incluziunii.
- A.2.3. Elevii sunt tratați în mod egal.
- A.2.4. Personalul școlii și elevii sunt respectați atât pentru calitățile omenești, cât și pentru rolurile îndeplinite în școală.
- A.2.5. Personalul tinde să înlăture barierele în învățare și participare la activitățile vieții școlare sub toate aspectele.
- A.2.6. Școala se străduie să lichideze toate formele de discriminare.

Dimensiunea B – Producerea *politicilor* incluzive

Această dimensiune oferă siguranța că incluziunea este tratată în toate documentele de politică educațională ale școlii. Politicile încurajează participarea tuturor elevilor și a personalului instituției în viața școlii și minimalizează presiunile de excludere. Toate politicile presupun strategii clare, bine structurate pentru schimbare. Politica incluziunii se sprijină pe activitățile care dezvoltă capacitatea personalului școlii de a respecta diversitatea elevilor.

Indicatori

Secțiunea B.1. Dezvoltarea școlii pentru toți

- B.1.1. Modalitățile de angajare și de promovare a personalului sunt corecte.
- B.1.2. Toți noii angajați sunt ajutați să-și găsească locul potrivit în școală.
- B.1.3. Școala îi acceptă pe toți elevii din circumscripția sa.
- B.1.4. Școala este preocupată de organizarea condițiilor de acces pentru toate persoanele.
- B.1.5. Toți elevii noi sunt ajutați să se acomodeze cât mai ușor în școală.
- B.1.6. Școala este preocupată de organizarea activităților în grup, astfel încât toți elevii să se simtă valoroși.

Secțiunea B.2. Organizarea suportului pentru diversitate

- B.2.1. Toate formele de sprijin sunt coordonate cu specialiștii în domeniul incluziunii.
- B.2.2. Cadrele didactice sunt ajutate să respecte diversitatea de nevoi ale elevilor prin variate activități de perfecționare a personalului.
- B.2.3. Atitudinile și comportamentul personalului față copiii cu cerințe educaționale speciale sunt incluzive.
- B.2.4. Pentru lichidarea barierelor în învățare și participare activă a tuturor elevilor se folosesc toate instrumentele legale.
- B.2.5. Elevilor reprezentanți ai diferitor grupuri etnice la fel li se acordă sprijin.
- B.2.6. În sprijinul oferit elevului, cadrul didactic va coordona acțiunile de comportament, de adaptare curriculară a materiei de studiu și de suport în procesul învățării.
- B.2.7. Presiunile pentru excludere din motive disciplinare sunt reduse.
- B.2.8. Barierele în învățare sunt reduse.
- B.2.9. Violența de limbaj este exclusă din comunicare.

Dimensiunea C – Desfășurarea *practicilor* incluzive

Această dimensiune dezvoltă practicile școlare care reflectă culturile incluzive și politicile instituției. Practici înseamnă lecții/activități educaționale și modul în care ele se desfășoară – în interiorul și în afara clasei – astfel încât să motiveze includerea tuturor elevilor și să respecte diversitatea acestora. Participarea tuturor elevilor se face prin încurajarea lor de a se implica activ în toate activitățile educative, prin valorizarea cunoștințelor și experiențelor acumulate/căpătate în afara școlii. Personalul identifică resurse materiale și umane implicând elevi, părinți și resurse ale comunității care pot fi mobilizate pentru a susține învățarea și participarea.

Indicatori

Secțiunea C.1. Dirijarea învățării

- C.1.1. Predarea este planificată ținând cont de procesul de învățare a tuturor elevilor.
- C.1.2. Lecțiile încurajează participarea tuturor elevilor.
- C.1.3. Lecțiile stimulează înțelegerea și acceptarea diferențelor.
- C.1.4. Elevii sunt implicați activ în propriul lor proces de învățare.
- C.1.5. Elevii învață prin cooperare.
- C.1.6. Evaluarea contribuie la creșterea performanțelor elevilor.
- C.1.7. Disciplina în clasă se bazează pe respect reciproc.
- C.1.8. Cadrele didactice planifică, predau și evaluează în parteneriat.
- C.1.9. Cadrul didactic de sprijin susține învățarea și participarea tuturor elevilor.

Secțiunea C.2. Mobilizarea resurselor

- C.2.1. Diferențele dintre elevi sunt folosite ca resurse pentru predare și învățare.
- C.2.2. Experiența de viață a personalului este valorificată maximal.
- C.2.3. Personalul antrenează diverse resurse pentru a susține învățarea și participarea elevilor.
- C.2.4. Resursele comunității sunt cunoscute de personalul școlii, care va recurge la ele.
- C.2.5. Resursele școlii sunt distribuite corect, astfel încât să susțină incluziunea.

În ansamblu actul educațional trebuie să întemeieze educația elevilor pe relații de colaborare și pe îmbunătățirea mediului de învățare și predare. În atingerea acestor deziderate, se încurajează conturarea unei perspective asupra învățării în care copiii și tinerii sunt implicați activ, integrând ceea ce li se predă cu propria lor experiență de viață. Relevante în procesul de incluziune educațională sunt toate aspectele din școală: pregătirea și atitudinile personalului, amenajarea clădirii și a claselor școlare, precum și a terenurilor de joacă, atragerea elevilor la transpunerea în practică a valorilor incluziunii.

Indicatorii de incluziune, asociați fiecărei dimensiuni, reflectă situația ideală și pot fi folosiți ca punct de referință în scopul analizei/descrierii situației din școală privind incluziunea, dar și pentru a direcționa activitățile de revizuire/dezvoltare/ameliorare. În funcție de specific, instituțiile de învățământ sunt în drept să excludă sau să includă anumiți indicatori.

Important!

Abordarea incluzivă	Abordarea tradițională
<ul style="list-style-type: none"> ● Toți elevii sunt considerați la fel de importanți. ● Colaborează cu părinții și cu comunitatea pentru a îmbunătăți frecvența și a reduce abandonul. ● Creează un mediu psihologic pozitiv, în care elevii au încredere în cadrele didactice și care se adaptează la nevoile elevilor. ● Școlile sunt judecate după progresul înregistrat de toți elevii. ● Cele mai bune cadre didactice sunt cei care îi ajută pe toți elevii să înregistreze progrese. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Prioritatea o constituie „elevii buni”. ● Dacă un elev se confruntă cu bariere în învățare, deoarece părinții săi nu au urmat o școală și îl încurajează să lipsească de la școală, nu poate face față curriculumului, este paralizat de emoții sau înfruntă alte situații ... <i>este problema elevului.</i> ● Școlile sunt judecate după rezultatele obținute de cei mai buni elevi (de exemplu, la olimpiade). ● Cele mai bune cadre didactice sunt acelea care au rezultate bune cu cei mai buni elevi.

Conceptul de cerințe educaționale speciale aspiră la depășirea tradițională a separării copiilor în diferite categorii printr-o abordare non-categorială a tuturor copiilor. Această sintagma conturează un „continuum” al problemelor speciale în educație, care cuprind un registru larg, de la deficiențele profunde la tulburările/dificultățile ușoare de învățare (copii care se află, de cele mai multe ori, în școlile obișnuite).

Clasificarea CES

În baza studiilor și cercetărilor în domeniu, tipurile de CES pot fi clasificate în două grupe mari:

- I. cerințe educaționale speciale condiționate de o dizabilitate;
- II. cerințe educaționale speciale care nu sunt condiționate de o dizabilitate.

În **grupa I** se includ **deficiențele în/de dezvoltare**, denumite, conform legislației, dizabilități și se referă, de fapt, la clasificarea UNESCO (1995), având cea mai largă utilizare la nivel global⁹:

- dificultăți/dizabilități de învățare;
- dificultăți/dizabilități intelectuale/dizabilități severe de învățare;
- tulburări (dezordini) de limbaj;
- deficiențe fizice/neuromotorii;
- deficiențe de văz;
- deficiențe de auz;
- tulburări emoționale (afective) și de comportament.

Clasificarea UNESCO sugerează că fiecare tip de dizabilitate conferă dezvoltării copilului anumite caracteristici/particularități, iar cunoașterea acestora este definitorie în procesul de evaluare a dezvoltării copilului pentru constatarea nevoilor lui și în procesul proiectării ca răspuns la cerințele educaționale speciale, a programelor/serviciilor de suport educațional, destinate remedierii deficiențelor/dificultăților.

La **grupa II** se referă **problemele de învățare survenite din anumite situații de risc** în care pot nimeri copiii (din medii defavorizate social-economic, aparținând unor grupări etnice minoritare, copiii străzii, copiii care au boli cronice și incurabile, exploatați, maltratați sau abuzați ș.a.), situații care afectează capacitatea de învățare a copiilor. În acest caz, conceptul „cerințe educaționale speciale” se suprapune pe conceptul „situație de risc”, care, în prezent, se extinde cu noi și noi aspecte, identificând riscurile de ordin biologic, social și educațional care afectează dezvoltarea copilului și performanțele lui în învățare.

O altă clasificare a CES este dată de OCDE, care, întemeindu-se pe ISCED (Clasificarea Standard Internațională a Educației), propune următoarele trei grupe de cerințe:

- categoria A - se referă la cerințele educaționale ale elevilor cu dizabilități (nevăzători sau ambliopi, surzi sau hipoacuzici, deficiență mintală, deficiențe neuromotorii, deficiențe asociate);
- categoria B - se referă la cerințele educaționale ale elevilor care au dificultăți de învățare și care nu apar în mod evident sau în primul rând direct legate de factori care pot justifica includerea în categoria A sau C;
- categoria C - se referă la cerințele educaționale ale elevilor care sunt considerate ca fiind, în primul rând, rezultatul unor factori social-economici, culturali și/sau lingvistici.

Indiferent de accepțiunile sau categoriile în care sunt incluși, copiii cu deficiențe/handicap/inadaptări au aceleași trebuințe de bază în creștere și dezvoltare ca orice copil:

- nevoia de afecțiune și securitate;
- nevoia de apreciere și susținere pozitivă;
- nevoia de încredere în sine;
- nevoia de responsabilitate și independență.

Reflecții

1. Gândiți-vă care sunt caracteristicile educației incluzive.
2. În ce măsură instituția dvs. este o instituție de educație incluzivă?
3. Copiii/tinerii din care categorie CES sau clasificare se regăsesc în instituția dvs.? Cum satisface instituția de învățământ nevoile acestora?
4. Care ar fi schimbările pe care trebuie să le proiectați pentru a deveni o instituție de educație care acceptă și realizează un proces educațional în care învață și se dezvoltă toți copiii/tinerii?

1.2. Abordări strategice și normative internaționale și naționale ale incluziunii

Contextul internațional prevede politici și strategii, reflectate în convenții, declarații și rezoluții cu privire la educația incluzivă. Valorile incluziunii socioeducaționale și angajamentele țărilor semnatare în realizarea educației incluzive se bazează pe acest cadru de referință pentru dezvoltarea și realizarea politicilor și practicilor incluzive.

Declarația universală a drepturilor omului (1948)¹⁰, Convenția privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului (1960)¹¹, Convenția internațională cu privire la drepturile copilului (1989)¹², Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (2006)¹³ – sunt documentele majore care reflectă valorile actuale ale accesului echitabil la educație al tuturor persoanelor, indiferent de capacitatea fizică, intelectuală, materială de participare.

Valoroase în acest context sunt și următoarele documente:

- Declarația de la Salamanca, prin principiile sale, se referă la accesul real la experiențele de învățare, la respectul pentru diferențele individuale și la educația de calitate pentru toți. Accentul în fiecare caz se pune pe punctele tari ale persoanei;
- Declarația mondială privind educația pentru toți (1990), Regulile standard privind egalizarea șanselor pentru persoanele cu dizabilități, adoptate de ONU (1993)¹⁴, precum și Rezoluția Consiliului Europei privind drepturile persoanelor cu dizabilități¹⁵ – rămân a fi documente istorice relevante referitoare la integrarea copiilor cu dizabilități în școlile de masă, dar și de dezvoltare de oportunități considerabile pentru persoanele cu dizabilități;

¹⁰ <http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/legea/declaratia-universala-a-drepturilor-omului.php>

¹¹ http://www.irdo.ro/file.php?fisiere_id=87&inline=

¹² <http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/legea/conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului-1989>.

¹³ <http://infoeuropa.md/handicapati/conventia-natiunilor-unite-privind-drepturile-persoanelor-cu-dizabilitati/>

¹⁴ <http://www.un.org/esa/socdev/enable/dissre00.htm>

¹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017IP0474&from=EN>

- Rezoluția către o Europă fără bariere pentru persoanele cu dizabilități¹⁶, Rezoluția privind promovarea și protejarea drepturilor și demnității persoanelor cu dizabilități¹⁷, Rezoluția Consiliului Europei privind angajarea și integrarea socială a persoanelor cu dizabilități¹⁸ și Rezoluția cu privire la oportunități egale în educație și formare pentru elevii și studenții cu dizabilități¹⁹, aprobate în primul deceniu al noului mileniu, reprezintă principalele angajamente europene care ghidează în elaborarea politicilor educaționale incluzive;
- Declarația „Viziunea tinerilor în domeniul educației incluzive” (Lisabona, 2007)²⁰ dezvoltă viziunea de consultare și participare a tinerilor cu cerințe speciale (reprezentativ pentru 29 de țări) în context constatativ și strategic, încalcă viziunea propunerii referitoare la accesul în învățământul secundar, profesional și superior, agreate de către tineri;
- Linii directe privind incluziunea în educație ale UNESCO (2009)²¹ direcționează în vederea abordării educației incluzive în viziune complexă: un proces de consolidare a capacității sistemului de învățământ de a ajunge la toți copiii. Învățământul general devine prin această abordare mult mai incluziv, mai bun pentru educarea tuturor copiilor în instituțiile de învățământ în comunități și se bazează pe reciprocitatea fenomenelor incluziune și calitate, acces și calitate, echitate și calitate, care sunt reciproce în realizarea procesului educațional pentru toți copiii. Orientările politicii UNESCO constituie resurse importante, deopotrivă, pentru elaboratorii de politici și decidenții din domeniul educațional, pentru cadre didactice și elevi, pentru liderii comunitari și membrii societății civile în eforturile acestora de promovare a incluziunii;
- În cadrul Conferinței Regionale în Domeniul Educației de la Istanbul (2013), care a reunit miniștrii educației din țările Europei Centrale și de Sud-Est și din Asia Centrală, au fost prezentate evoluțiile în asigurarea accesului la educație pentru toți copiii și semnalate tendințele de bază la acest capitol. Cu îngrijorare și cu apel la acțiune, au fost enunțate anumite statistici privind asigurarea accesului la educație în țările Europei Centrale și de Sud-Est și din Asia Centrală²²;
- Suport pentru copiii cu cerințe educaționale speciale²³ (2013), document al Comisiei Europene conține viziunea generală privind valoarea educației incluzive și a asigurării drepturilor copiilor cu cerințe educaționale speciale la educație în medii comune prin aducerea pe agenda guvernelor a importanței dezvoltării procesului de acordare a suportului pentru copiii cu cerințe educaționale speciale în sistemele de educație, în sensul creării, dezvoltării și consolidării instituțiilor, structurilor, serviciilor de suport educațional;

¹⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52010DC0636>

¹⁷ www.eur-lex.europa.eu

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Ibidem

²⁰ https://www.european-agency.org/sites/default/files/lisbon-declaration-young-people2019s-views-on-inclusive-education_declarati_on_en.pdf

²¹ Policy Guidelines on Inclusion in Education. UNESCO, 2009.

²² Education Equity Now. Including all Children in Quality Learning. Call for Action. UNICEF, 2013.

²³ Support for children with special educational needs (SEN). European Commission. Bruxelles, 2013.

- Pilonul european al drepturilor sociale (2017), cu cele 20 de principii ale sale²⁴; Strategia europeană privind drepturile persoanelor cu dizabilitate 2021-2030²⁵.

Prevederile actelor menționate mai sus au determinat edificarea și implementarea la nivel național a politicilor educaționale în consens cu tendințele internaționale și orientările de bază referitoare la educația incluzivă de calitate.

Documentele de politici, precum și cele normative reflectă faptul că procesul educațional în Republica Moldova, țara cu viziuni clare europene, trebuie să răspundă diversității copiilor și cerințelor individuale de dezvoltare.

Constituția Republicii Moldova (1994) proclamă dreptul la învățătură și stabilește modalitățile de asigurare a acestui drept (art. 35 „Dreptul la învățătură”).

Prin semnarea/ratificarea Convenției ONU privind drepturile copilului²⁶ și a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități²⁷, Republica Moldova se angajează să creeze un sistem de educație care este accesibil tuturor și oferă o educație de calitate, relevantă pentru societate și economie.

În corespundere cu articolul 13 al Codului educației al Republicii Moldova, învățământul obligatoriu începe cu grupa pregătitoare din învățământul preșcolar și se încheie cu învățământul liceal sau învățământul profesional tehnic secundar și postsecundar, până la învățământul superior, formare vocațională, educație pentru adulți și formare continuă. Astfel, Republica Moldova s-a angajat să recunoască și să asigure dreptul persoanelor cu cerințe speciale la educație fără discriminare și cu respectarea principiului egalității de șanse, dezvoltând un sistem educațional incluziv la toate nivelurile.

În conformitate cu articolul 60 al Codului educației al Republicii Moldova, formarea profesională a persoanelor cu cerințe educaționale speciale se efectuează, conform Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și al meseriilor/profesiilor și Nomenclatorului domeniilor de formare profesională, al specialităților și calificărilor, în clasele de meserii din instituțiile de învățământ special și în cadrul învățământului profesional tehnic. Conform articolului 66 al Codului educației, în instituțiile de învățământ profesional tehnic pot fi obținute calificări conforme cu Cadrul național al calificărilor, cu Nomenclatorul domeniilor de formare profesională și al meseriilor/profesiilor și cu Nomenclatorul domeniilor de formare profesională, al specialităților și calificărilor. În același timp, în conformitate cu articolul 67 al Codului educației, agenții economici pot oferi locuri pentru stagii de practică elevilor/studentilor din instituțiile de învățământ profesional tehnic în conformitate cu acordurile sau contractele încheiate cu instituțiile de respective.

24 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_en

25 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=COM:2021:101:FIN#PP4Contents>

26 Convenția cu privire la drepturile copilului a fost ratificată de Republica Moldova în anul 1990 și este în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993.

27 Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități a fost ratificată de Republica Moldova în anul 2010. Protocolul opțional la Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități a fost ratificat în 2021.

Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020²⁸ a trasat obiective concrete pentru asigurarea șanselor egale la o educație de calitate pentru fiecare copil, tânăr, adult, la toate nivelurile și ciclurile sistemului de învățământ. În calitate de acțiuni prioritare pentru asigurarea unui sistem educațional de calitate pentru tinerii cu dizabilități sunt schițate: elaborarea și aprobarea actelor normative pentru reglementarea activității instituțiilor de învățământ profesional tehnic, preuniversitar (colegii) și superior în scopul asigurării accesului la formarea sau recalificarea profesională a persoanelor cu dizabilități care sunt în căutarea unui loc de muncă și a celor care din cauza stării de sănătate nu pot ocupa sau desfășura activitatea de muncă conform calificării pe care o dețin; dezvoltarea programelor de consiliere și ghidare în carieră a copiilor și tinerilor cu cerințe educaționale speciale; oficializarea mecanismelor intersectoriale de stabilire și asigurare a serviciilor de suport pentru copiii și tinerii cu cerințe educaționale speciale.

În acest context, un rol deosebit se acordă consolidării capacităților instituționale la toate nivelurile de învățământ pentru asigurarea accesului, relevanței și calității educației incluzive.

În perioada de după aprobare, implementarea Programului de dezvoltare a educației incluzive a fost susținută prin elaborarea și aplicarea în sistemul educațional a unui șir de acte normative și documente metodologice, care au facilitat elaborarea cadrului normativ pentru promovarea educației incluzive în cadrul învățământului general. La nivel de provocare și efort consolidat rămâne a fi promovarea educației incluzive în cadrul învățământului profesional tehnic.

Programul de dezvoltare a educației incluzive, dar și Codul educației, definind educația incluzivă, reliefează necesitatea oferirii copiilor de oportunități și șanse egale de a beneficia de drepturile fundamentale ale omului la dezvoltare și educație de calitate în medii comune de învățare.

Această abordare a solicitat sistemului educațional să identifice posibilități și să dezvolte structuri la diferite niveluri care ar facilita incluziunea educațională a tuturor copiilor. Eforturile făcute în acest sens din momentul aprobării Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020 au identificat drept structuri-cheie în procesul de implementare a educației incluzive Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică, la nivel național, și serviciile de asistență psihopedagogică, la nivel de unități teritoriale administrative.

Pornind de la prevederile Programului de dezvoltare a educației incluzive, **responsabilitățile instituției de învățământ incluzive** se referă, în temei, la:

- elaborarea planurilor de dezvoltare instituțională din perspectivă incluzivă;
- crearea unui mediu instituțional favorabil dezvoltării educației incluzive;
- elaborarea și asigurarea implementării planurilor educaționale individualizate;
- adaptarea curricula și a metodelor de evaluare curentă;
- valorificarea și dezvoltarea tuturor resurselor instituționale pentru promovarea educației incluzive și asigurarea sprijinului metodico-didactic cadrelor didactice;

28 Hotărârea Guvernului nr. 858/17.12.2015 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pe anii 2015-2017 pentru implementarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020.

- stabilirea mecanismelor de participare a părinților în procesul educațional și promovarea și diseminarea practicilor incluzive.

Strategia de dezvoltare a educației pentru ani 2014-2020 „Educația-2020”²⁹ s-a axat vizionar pe asigurarea accesului persoanelor cu cerințe educaționale speciale la învățământul profesional tehnic, conform potențialului și capacității de participare. O prevedere a Strategiei a reflectat asigurarea protecției sociale eficiente a elevilor cu dizabilități și din familii vulnerabile, care își fac studiile în instituțiile de învățământ profesional tehnic prin achitarea cazării, alimentării, bursei, facilitarea angajării în câmpul muncii și implementarea măsurilor de mobilitate în cadrul instituțiilor de învățământ profesional tehnic pentru persoanele cu dizabilități. Un rol deosebit se acorda și protecției sociale eficiente a elevilor cu cerințe speciale sau a celor proveniți din familii social-vulnerabile: asigurarea condițiilor pentru incluziunea educațională a elevilor din familii social-vulnerabile în învățământul profesional tehnic, monitorizarea incluziunii sociale a elevilor din familii social-vulnerabile în învățământul profesional tehnic.

Din această perspectivă, reformele educaționale în țara noastră, precum și armonizarea acestora cu tendințele europene creează necesitatea promovării în sistemul educațional a unor acțiuni de informare și de dezvoltare a competențelor în domeniul abordării elevului cu cerințe educaționale speciale. Realitățile la care trebuie să se adapteze instituția educativă sunt într-o continuă schimbare, iar multitudinea de situații în care pedagogul este pus zi de zi necesită cunoașterea tuturor aspectelor ce ar putea influența desfășurarea activității educative. Procesul de incluziune educațională este complex, axându-se pe evaluarea dezvoltării elevului, identificarea timpurie a nevoilor, trasarea intervențiilor în procesul de creștere și educație cu viziuni definitorii pentru o incluziune socială și profesională.

Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2020 și Planul de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2020³⁰ reflecta prevederi care s-au încadrat în conceptul implementării educației incluzive în Republica Moldova, cu accent pe incluziunea tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități, dezvoltarea și prestarea serviciilor de consiliere și ghidare în carieră pentru adolescenții și tinerii cu dizabilități în instituțiile de învățământ.

În acest context erau promovate următoarele **acțiuni în vederea sporirii ratei de angajare în câmpul muncii** a persoanelor cu dizabilități:

- asigurarea măsurilor de orientare și formare profesională a persoanelor cu dizabilități în baza necesităților individuale;
- asigurarea cu servicii de reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități, inclusiv prin crearea centrelor de reabilitare profesională, angajarea specialiștilor și formarea profesională a acestora;
- stabilirea în legislația cu privire la ocuparea în câmpul muncii a unor măsuri de punere în aplicare a cotei obligatorii la angajarea persoanelor cu dizabilități (5%) prin stimularea angajatorilor care

29 Hotărârea Guvernului nr. 944/14.11.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”.

30 Hotărârea Guvernului nr. 723/08.09.2017 cu privire la aprobarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2020.

crează, rezervă și adaptează locurile de muncă la necesitățile persoanelor cu dizabilități, inclusiv, după caz, acordarea serviciilor de angajare asistată.

Un **obiectiv** important viza și sporirea ratei de **angajare în câmpul muncii** a persoanelor cu dizabilități. În acest context, ca rezultate scontate erau schițate:

- creșterea cu cel puțin 2% anual a ratei de angajare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități;
- angajarea în câmpul muncii a cel puțin 60% dintre persoanele cu dizabilități care au beneficiat de cursuri de orientare, formare și reabilitare profesională;
- menținerea locului de muncă pe o perioadă de minimum un an de către cel puțin 80% dintre persoanele cu dizabilități angajate în câmpul muncii;
- sporirea veniturilor persoanelor cu dizabilități și îmbunătățirea nivelului de trai al acestora;
- diminuarea numărului persoanelor cu dizabilități dependente de prestații de dizabilitate.

În calitate de **acțiuni prioritare** pentru sporirea ratei de angajare a persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii menționăm:

- asigurarea măsurilor de orientare și formare profesională a persoanelor cu dizabilități în baza necesităților individuale;
- asigurarea cu servicii de reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități, inclusiv prin crearea centrelor de reabilitare profesională, angajarea specialiștilor și formarea profesională a acestora;
- consilierea și ghidarea în carieră a cel puțin 50% dintre tinerii cu dizabilități care termină studiile secundare, ciclul I și II;
- cadre didactice formate pentru lucrul cu copii cu diferite tipuri de dizabilități.

Un moment important al Planului de acțiuni se referea la stabilirea unor măsuri de punere în aplicare a cotei obligatorii la angajarea persoanelor cu dizabilități (5%) prin stimularea angajatorilor care creează, rezervă și adaptează locurile de muncă la necesitățile persoanelor cu dizabilități, inclusiv, după caz, acordarea serviciilor de angajare asistată.

Obiectivul specific nr. 6 al Strategiei de dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020³¹ prevedea sporirea atractivității și accesului la învățământul vocațional/tehnic, astfel încât numărul de elevi să crească cu 10% până în 2020.

Printre acțiunile prioritare ale Strategiei menționăm:

- asigurarea accesului persoanelor cu CES la învățământul profesional tehnic, conform potențialului și capacității de participare, modernizarea modelelor de orientare profesională și de ghidare în cariera profesională a elevilor din învățământul general și cel vocațional/tehnic;
- urmărirea traseului profesional al absolvenților învățământului vocațional/tehnic;
- promovarea noilor meserii/profesii și specialități în cadrul învățământului vocațional/tehnic, care vor anticipa cerințele pieței muncii;

31 Hotărârea Guvernului nr. 97/01.02.2013 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020.

- asigurarea protecției sociale eficiente a elevilor cu dizabilități și din familii vulnerabile, care își fac studiile în școli vocaționale/tehnice, licee vocațional/tehnice, colegii.

Astfel, conform datelor MECC, în anul de studii 2018-2019 au fost înregistrați 845 elevi cu CES (441 băieți, 336 fete), în anul de studii 2019-2020 535 elevi cu CES (304 băieți, 231 fete), în anul de studii 2020-2021 559 elevi cu CES (313 băieți, 246 fete), în anul de studii 2021-2022 sunt înregistrați 819 elevi cu CES (417 băieți, 402 fete).

Incluziunea elevilor cu cerințe educaționale speciale devine un proces progresiv de validare a incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități. În acest sens, a fost aprobată³² pilotarea educației incluzive în învățământul profesional tehnic pentru perioada octombrie 2018 – iunie 2020. Astfel, a fost implementată o nouă metodologie pentru educația incluzivă, care a fost pilotată în 10 școli de formare profesională până în 2020.

În același context, „a fost actualizat regulamentul de admitere în învățământul profesional tehnic din perspectiva facilitării accesului la studii persoanelor cu dizabilități. Astfel, conform regulamentului³³ de admitere în ÎPT, se rezervează 15% din numărul total de locuri (la fiecare specialitate) în învățământul postsecundar terțiar și nonterțiar și 20% din numărul total de locuri din instituția de învățământ tehnic secundar, prevăzute în planul de admitere cu finanțare bugetară, pentru următoarele categorii de candidați:

- a) copiii cu dizabilitate severă, accentuată și medie;
- b) copiii rămași fără ocrotire părintească;
- c) copiii care au părinți cu dizabilitate severă;
- d) copiii ai căror părinți au participat la acțiunile militare pentru apărarea integrității și Independenței Republicii Moldova, la acțiunile de luptă din Afghanistan sau la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobîl;
- e) copiii proveniți din familiile cu patru și mai mulți copii, aflați la întreținerea părinților;
- f) copiii de etnie romă;
- g) tinerii care au satisfăcut serviciul militar în termen.

Astfel, condițiile speciale de admitere sunt descrise în mod expres. Ceea ce reprezintă o îngrijorare este faptul că în cursul studiilor, măsurile de protecție socială sunt minime, așa cum în ÎPT se acordă:

- bursa Președintelui – 5, pentru elevii din instituțiile de învățământ profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar;
- bursa „Gaudeamus” – 20 burse pentru elevii din instituțiile de învățământ profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar;
- bursa de studii – valabilă pe categorii, pentru ÎPT secundar și postsecundar;
- bursa socială – valabilă doar pentru elevii din învățământul profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar, fapt ce marginalizează în mod evident elevii din școlile profesionale”, constată un studiu în domeniu³⁴.

32 Ordinul MECC nr. 1430/2018.

33 Ordinul MECC nr. 894/2018.

34 Raport alternativ de evaluare. Strategia de dezvoltare a învățământului profesional tehnic 2013/2020. Perspectiva tinerilor. Chișinău, 2019.

Un moment important pentru promovarea educației incluzive în învățământul profesional tehnic îl constituie Ordinul MECC nr. 323/2019 cu privire la aprobarea statelor-tip de personal din instituțiile de învățământ profesional tehnic, care prevede funcția de psihopedagog și alte cadre didactice pentru elevi cu cerințe educaționale speciale (conform CORM 006-14, grupa de bază 2352). Regulamentul privind stagiile de practică în cadrul programelor de formare profesională tehnică postsecundară și postsecundară nonterțiară (Ordinul ME nr. 1086/2016) stabilește cadrul normativ privind planificarea, organizarea, desfășurarea și evaluarea stagiilor de practică în cadrul programelor de formare profesională tehnică postsecundară și postsecundară nonterțiară în corespundere cu Cadrul național al calificărilor pe domenii de formare profesională. Planul-cadru pentru învățământul profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar prevede următoarele tipuri de stagii de practică: practica de inițiere în specialitate; practica de instruire; practica de specialitate: pedagogică, tehnologică, de producție, de certificare, artistică, clinică etc.; practica ce anticipează probele de absolvire; forme alternative de instruire practică. În același timp, Regulamentul nu conține prevederi privind organizarea stagiilor de practică din perspectiva educației incluzive.

În conformitate cu articolul 27 al Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, statul este obligat să asigure dreptul persoanei cu dizabilități la muncă nu doar prin recunoașterea dreptului fundamental la muncă, ci și prin crearea condițiilor de accesibilitate și adaptare rezonabilă a spațiului, prin asigurarea capacității de exercitare deplină a acestora și promovarea angajării persoanelor cu dizabilități în sectorul public și privat.

Constituția Republicii Moldova, în articolul 43³⁵, prevede dreptul la muncă și la protecția muncii:

1. Orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecția împotriva șomajului.
2. Salariații au dreptul la protecția muncii. Măsurile de protecție privesc securitatea și igiena muncii, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim pe economie, repaosul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții grele, precum și alte situații specifice.
3. Durata săptămânii de muncă este de cel mult 40 de ore.
4. Dreptul la negocieri în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sunt garantate.

Persoanele cu dizabilități se încadrează în muncă conform pregătirii lor profesionale și capacității lor de muncă, atestate prin certificatul de încadrare în grad de dizabilitate și conform recomandărilor conținute în programul individual de reabilitare și incluziune socială, emis de Consiliul Național de Determinare a Dizabilității și a Capacității de Muncă sau structurile sale teritoriale.

Crearea Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă³⁶ (ca urmare a reorganizării Consiliului Republican de Expertiză Medicală a Vitalității) reprezintă un pas important pentru

35 Constituția Republicii Moldova nr.1/1994

36 Hotărârea Guvernului nr. 65/23.01.2013 cu privire la determinarea dizabilității și capacității de muncă.

reformarea sistemului de protecție socială a persoanelor cu dizabilități. Consiliul are misiunea de a asigura realizarea prevederilor actelor normative în vigoare privind determinarea dizabilității și capacității de muncă, având ca obiectiv final incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.

Persoanele cu dizabilități care sunt în căutarea unui loc de muncă și sunt înregistrate cu statut de șomer la Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă pot beneficia de serviciul de angajare asistată. Scopul serviciului de angajare asistată este de a asigura încadrarea în câmpul muncii, în acord cu nevoile persoanei cu dizabilități, cu aptitudinile și abilitățile sale, în condiții de lucru sigure și egale. Angajarea asistată a persoanelor cu dizabilități include servicii de identificare, obținere și menținere a unui loc de muncă remunerat și stabil. Aceasta reprezintă un proces bazat pe necesitățile, competențele și dorințele persoanei cu dizabilități care necesită suport în găsirea unui loc de muncă.

În scopul sprijinirii persoanelor cu dizabilități, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, prin intermediul subdiviziunilor teritoriale, prestează măsuri de ocupare a forței de muncă³⁷. Serviciile de suport, acordate de către specialistul ANOFM persoanelor cu dizabilități pentru încadrarea în câmpul muncii, implică următoarele:

- să informeze despre drepturile și obligațiile persoanelor cu dizabilități;
- să reprezinte, să promoveze interesele și drepturile persoanelor cu dizabilități în procesul de angajare;
- să refere persoanele cu dizabilități la servicii sociale de care au nevoie;
- să sprijine și să ajute persoanele cu dizabilități să ajungă „de unde sunt” la „unde vor să fie”;
- să ajute persoanele cu dizabilități să afle mijloacele prin care se poate face schimbarea;
- să acorde suport persoanelor cu dizabilități să găsească cea mai bună soluție la o problemă.

Conform prevederilor Legii nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități,³⁸ în vederea realizării dreptului la muncă, persoanelor cu dizabilități li se oferă posibilitatea de a activa în cadrul oricărei întreprinderi, instituții, organizații, inclusiv în cadrul întreprinderilor specializate, secțiilor și sectoarelor specializate, dacă sunt întrunite condițiile stabilite de lege.

Pentru a asigura integrarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, angajatorii întreprind următoarele măsuri specifice:

- a. adaptarea rezonabilă la locul de muncă;
- b. proiectarea și adaptarea locurilor de muncă astfel, încât acestea să devină accesibile persoanelor cu dizabilități;
- c. furnizarea de noi tehnologii și dispozitive de asistență, de instrumente și echipamente care să permită persoanelor cu dizabilități obținerea și menținerea locului de muncă;
- d. furnizarea de instruiți și a sprijinului adecvat pentru aceste persoane.

37 Legea nr. 105/2018.

38 Legea nr. 60/30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.

Articolul 34 din același act legislativ prevede că angajarea în câmpul muncii a persoanei cu dizabilități se realizează în următoarele forme:

- a. la întreprinderi, instituții și organizații în condiții obișnuite;
- b. la domiciliu;
- c. la întreprinderi specializate.

Angajatorii, indiferent de forma de organizare juridică, care, conform schemei de încadrare a personalului, au 20 de angajați și mai mult, creează sau rezervă locuri de muncă și angajează în muncă persoane cu dizabilități într-un procent de cel puțin 5% din numărul total de salariați. Totodată, angajatorii asigură evidența cererilor (a documentelor anexate la acestea) ale persoanelor cu dizabilități care s-au adresat pentru a fi angajate în muncă într-un registru separat de strictă evidență, care va conține înscrisuri privind deciziile de angajare sau refuz, cauzele refuzului, contestațiile etc.

Pentru a asigura realizarea măsurilor necesare pentru integrarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, autoritățile publice centrale și locale acordă angajatorilor suportul necesar în acest sens³⁹.

Totodată, angajatorii respectivi sunt obligați să asigure evidența cererilor (a documentelor anexate la acestea) ale persoanelor cu dizabilități care s-au adresat pentru a fi angajate în muncă într-un registru separat, de strictă evidență, care trebuie să conțină înscrisuri privind deciziile de angajare sau refuz, cauzele refuzului, contestațiile etc.

Deși legea sus-menționată prevede un mecanism de asigurare cu locuri de muncă a persoanelor cu dizabilități și delimitează responsabilitatea diferitelor instituții la implementarea acestuia, până în prezent lipsește o politică socială coerentă de incluziune a acestor persoane pe piața forței de muncă sau de asigurare cu servicii de orientare și de formare profesională.

Un moment important privind stimularea angajatorilor de a cuprinde persoane cu dizabilități în câmpul muncii se conține în Legea nr. 845/1992⁴⁰. Conform prevederilor actului legislativ, bugetul de stat dispune de linie bugetară specifică antreprenoriatului social, în temeiul căreia întreprinderile sociale vor primi subvenții pentru desfășurarea activităților care implică în mod direct persoanele aparținând grupurilor vulnerabile. Un moment foarte important se referă la stipularea conform căreia întreprinderile sociale care angajează persoane cu dizabilități beneficiază de subvenții și de compensarea parțială a contribuțiilor de asigurări sociale de stat. În același timp, în conformitate cu articolul 40 al Legii nr. 60/2012, persoanele cu dizabilități în vârstă aptă de muncă, care doresc să se integreze sau să se reintegreze în câmpul muncii, au acces la orientarea, formarea și reabilitarea profesională, indiferent de tipul și gradul de dizabilitate. Serviciile de orientare și formare profesională sunt oferite de organul teritorial pentru ocuparea forței de muncă conform programului individual de reabilitare și incluziune socială a persoanei cu dizabilități. În același timp, legea sus-menționată prevede că beneficiază de orientare și formare profesională persoana cu dizabilități care este școlarizată și are vârsta corespunzătoare pentru integrarea profesională, persoana care nu are un loc de muncă, cea care nu are experiență

39 Legea nr. 60/2012.

40 Legea nr. 845/1992.

profesională sau cea căreia, deși este încadrată în muncă, i se recomandă recalificarea profesională în conformitate cu programul individual de reabilitare și incluziune socială, după caz. Mijloacele financiare necesare pentru orientarea, formarea și reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități se alocă din bugetul de stat, prin intermediul instituțiilor responsabile, în modul stabilit de legislația în vigoare.

Planul de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 prevede sporirea ratei de angajare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități⁴¹, după cum urmează:

- a. creșterea cu cel puțin 2% anual a ratei de angajare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități;
- b. angajarea în câmpul muncii a cel puțin 60% dintre persoanele cu dizabilități care au beneficiat de cursuri de orientare, formare și reabilitare profesională;
- c. menținerea locului de muncă pe o perioadă de minimum un an de către cel puțin 80% dintre persoanele cu dizabilități angajate în câmpul muncii;
- d. sporirea veniturilor persoanelor cu dizabilități și îmbunătățirea nivelului de trai al acestora.

În calitate de acțiuni prioritare sunt menționate:

- asigurarea măsurilor de orientare și formare profesională a persoanelor cu dizabilități în baza necesităților individuale;
- elaborarea, aprobarea și implementarea conceptelor, mecanismelor de individualizare a procesului educațional, sistemelor de comunicare augmentativă și alternativă, a tehnologiilor educaționale pentru susținerea copiilor și tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități;
- dezvoltarea și prestarea serviciilor de consiliere și ghidare în carieră pentru adolescenții și tinerii cu dizabilități în instituțiile de învățământ;
- organizarea cursurilor de formare continuă pentru toate cadrele didactice și cadrele didactice de sprijin care lucrează cu copiii și tinerii cu dizabilități;
- asigurarea unui pachet minim de servicii educaționale de suport (centru de resurse, cadru didactic de sprijin) pentru fiecare copil și tânăr cu dizabilități înscris în instituția de învățământ, în funcție de necesitățile acestuia;
- dotarea instituțiilor de învățământ cu unități de transport accesibil și echipamente necesare pentru facilitarea învățării copiilor și tinerilor cu dizabilități fizice, mintale, intelectuale și senzoriale, pentru dezvoltarea unui mediu fizic accesibil și a unui proces educațional individualizat conform necesităților și potențialului de dezvoltare.

Realizarea efectivă a dreptului copiilor și tinerilor cu cerințe speciale la formarea profesională este determinată de asigurarea anumitor condiții de acces și încadrare la nivelurile respective de învățământ:

- copiii și tinerii au acces la studii de formare profesională (secundare, medii și superioare), în bază de merit, și nu pot fi excluși pe motiv de dizabilitate;

41 Anexă la Hotărârea Guvernului nr. 723 din 08.09.2017 cu privire la aprobarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2020.

- în cazul dizabilităților care afectează capacitatea de participare a copiilor/tinerilor la procesul de educație și formare profesională, sunt stabilite condiții exprese de admitere și de realizare a studiilor (listă/nomenclator de specialități/specializări, condiții specifice de acces, forme speciale/individualizate/personalizate de realizare a studiilor, certificare, calificări acordate și alte aspecte);
- instituțiile de formare profesională asigură adaptarea rezonabilă⁴² a condițiilor la necesitățile individuale ale copiilor și tinerilor, în conformitate cu principiile designului universal⁴³ și iau măsuri pentru a le acorda sprijinul individualizat necesar, care să faciliteze o educație efectivă și să maximizeze progresul academic și socializarea în conformitate cu obiectivele incluziunii depline.

Măsurile concrete de sprijin vor viza:

- crearea rețelelor de servicii de suport, de consiliere și ghidare în carieră care să pregătească tinerii pentru accesarea la formarea profesională și obținerea viitoarei profesii;
- atribuirea unui caracter puternic individualizat învățării și formării prin aplicarea diferitelor forme de incluziune și realizare a studiilor, a tehnologiilor didactice asistive, a dispozitivelor etc;
- crearea condițiilor pentru aplicarea sistemelor alternative de comunicare, de scriere, de orientare etc;
- întreprinderea măsurilor adecvate pentru angajarea de cadre didactice calificate în limbajul mimico-gestual și/sau în sistemul Braille, în alte moduri alternative de comunicare;
- formarea continuă a cadrelor didactice din instituție de formare (de învățământ secundar, mediu, superior) în domeniul educației incluzive și al educației cerințelor speciale.

În conformitate cu Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, pregătirea profesională și ridicarea nivelului profesional al persoanelor cu dizabilități se fac nu doar în instituții de învățământ, dar și în întreprinderi specializate și la locurile de muncă protejate⁴⁴. Modalitățile alternative de formare profesională, non-formale, urmează a fi reglementate expres, pentru a se asigura realizarea în fapt a acestui tip de formare.

În scopul asigurării calității procesului de formare, prin același act legislativ, statul garantează asigurarea persoanelor cu dizabilități cu material didactic și instructiv, inclusiv cu material pentru nevăzători (în sistem Braille), pentru slab-văzători (cu litere pronunțate), literatură în variantă sonoră, inclusiv cu sisteme auditive pentru învățarea în grup, asigurarea transpunerii în limbaj mimico-gestual pentru perso-

42 În conformitate cu Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, "adaptarea rezonabilă" se definește drept totalitatea modificărilor și ajustărilor necesare și adecvate care nu impun un efort disproporționat și nejustificat atunci când este necesar între-un caz particular, pentru a permite persoanelor cu dizabilități să se bucure sau să-și exerce, în condiții de egalitate cu ceilalți, toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

43 „Designul universal” este definit de Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități ca proiectare a produselor, mediului, programelor și serviciilor, astfel încât să poată fi utilizate de către toate persoanele pe cât este posibil, fără să fie nevoie de o adaptare sau de o proiectare specializate. Designul universal nu exclude dispozitivele de asistare pentru anumite grupuri de persoane cu dizabilități atunci când este necesar.

44 Legea nr. 60 din 30.03.2012 cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, art. 32, Monitorul Oficial, nr. 155-159 din 27.07.2012.

nele cu deficiențe de auz, în perioada de pregătire profesională (inclusiv în perioada orientării, formării și reabilitării profesionale), de educație, instruire și perfecționare.

Procesul de formare se realizează în baza programelor-cadru, elaborate și aprobate de Ministerul Educației, adaptate la potențialul și cerințele individuale ale celor care învață.

Procesul de formare profesională trebuie să fie conectat cu cel al integrării în câmpul muncii. Potrivit legislației Republicii Moldova, plasarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități se realizează fără discriminare, fiind luate în considerare următoarele forme de inserție profesională: (1) la întreprinderi, instituții și organizații în condiții obișnuite; (2) la domiciliu; (3) la întreprinderi specializate⁴⁵. În procesul de identificare a locurilor de muncă și angajare a persoanelor cu dizabilități, un rol definitoriu îl au asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități, sindicatele, patronatele.

Copiii/tinerii din Republica Moldova au aceleași drepturi ca și copiii/tinerii din Europa și din întreaga lume. Iar șansa lor de a beneficia de ele depinde de competența și verticalitatea pe care o demonstrează fiecare în contextul atribuțiilor de serviciu. Pentru a avea o societate incluzivă, schimbarea trebuie să înceapă de la fiecare persoană în parte: de la dezvoltare personală și profesională până la resetarea la noile priorități a responsabilităților pe care le avem la locul de muncă și în societate.

Sistemul educațional nu poate asigura astăzi incluziunea tuturor grupurilor de copii/tineri. Acest lucru este determinat de faptul că incluziunea nu poate fi abordată ca o implementare tehnică simplă. Doar simbioza dintre politici, practici și o cultură incluzivă poate asigura o stare de bine pentru toată comunitatea educațională.

Nu există un model de educație incluzivă pe care astăzi Republica Moldova îl poate prelua. Avem o situație și un specific aparte care determină țara să dezvolte o educație incluzivă axată pe nevoile copiilor/tinerilor autohtoni, de fapt o educație de calitate. Trebuie să se tindă spre un sistem în care învățarea și munca sunt sinonime, un sistem care îi ajută pe cei implicați să gândească și să acționeze împreună, doar un astfel de sistem poate genera un proces educațional semnificativ pentru toți.

Sarcină de lucru:

Proiectarea unei ședințe informative cu părinții elevilor cu CES din instituția dvs.

Proiectați o ședință informativă în cadrul căreia o să le explicați părinților faptul că educația incluzivă este în beneficiul lor și al elevilor, că există deja multiple acte normative internaționale și naționale, care vin să asigure o incluziune pentru toți. Pentru realizarea acestei sarcini puteți colabora cu alte cadre didactice din instituția dvs. sau cu părinți din comunitate.

⁴⁵ Legea nr. 60 din 30.03.2012 cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, art. 33, 34.

La planificarea ședinței se va ține cont de următoarele repere:

1. Tematica ședinței.
2. Obiectivele ședinței.
3. Publicul țintă invitat la ședință (părinți ai copiilor cu diferite tipologii de CES).
4. Durata ședinței.
5. Conținutul informațional care va fi folosit în cadrul ședinței (toate sau unele din subiecte prezentate mai jos):
 - a. informare succintă despre conceptul de educație incluzivă;
 - b. informare succintă despre actele normative existente în domeniul educației incluzive și utilitatea acestora;
 - c. prezentare succintă a specificului copiilor cu CES ai căror părinți au fost invitați la ședință;
 - d. prezentare succintă a posibilităților de asigurare a incluziunii în instituția de învățământ (conform situației specifice);
 - e. expunerea succintă a experienței și a succeselor dvs. în lucru cu astfel de categorii de copii cu CES.
6. Metodele de interacțiune cu părinții în cadrul abordării conținuturilor informaționale și de motivare a acestora de a se implica mai activ în susținerea incluziunii propriilor copii (de exemplu: gândește/ lucru în perechi/prezintă, asalt de idei, lectura ghidată, prezentarea interactivă etc. și posibile sarcini sau întrebări, care vor fi adresate participanților).
7. Echipamentele și materialele didactice pe care o să le folosiți în cadrul ședinței.
8. Forma de organizare a proceselor de obținere a feedback-ului din partea părinților asupra utilității ședinței.
9. Cum vom disemina informația despre ședința respectivă pentru a motiva și alți părinți să participe la ședințele dvs.?
10. Alte repere.

Volumul documentului nu trebuie să depășească 3 pagini (cel mult 1500 de cuvinte).

Reflecții

1. Gândiți-vă ce activități pot fi efectuate pentru a promova educația incluzivă în instituția de învățământ și în comunitate.
2. În ce măsură sunt cunoscute și se aplică documentele de politici și actele normative în instituția dvs.?
3. Notați ideile esențiale și aspectele de îmbunătățire a procesului de incluziune la nivel de instituție de învățământ.

Autoevaluare

Bifați A (adevărat) sau F (fals) în dreptul următoarelor afirmații:

Afirmații	Adevărat	Fals
Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020 definește educația incluzivă drept o „abordare și un proces continuu de dezvoltare a politicilor și practicilor educaționale, orientate spre asigurarea oportunităților și șanselor egale pentru persoanele excluse/marginalizate de a beneficia de drepturile fundamentale ale omului la dezvoltare și educație”.		
Pentru instituțiile orientate spre educație incluzivă, însuși elevul, din cauza cerințelor sale speciale, devine o problemă a procesului educațional.		
Pentru instituția de învățământ orientată spre educația integrată procesul educațional și resursele inadecvate/inadaptate necesităților fiecărui copil constituie problema majoră.		
Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 reflectă prevederi care s-au încadrat în conceptul implementării educației incluzive în Republica Moldova, cu accent pe incluziunea tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități, dezvoltarea și prestarea serviciilor de consiliere și ghidare în carieră pentru adolescenții și tinerii cu dizabilități în instituțiile de învățământ.		
Persoanele cu dizabilități care sunt în căutarea unui loc de muncă și sunt înregistrate cu statut de șomer la Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă pot beneficia de serviciul de angajare asistată.		
Bugetul de stat nu prevede o linie bugetară specifică antreprenoriatului social.		
În procesul de identificare a locurilor de muncă și angajare a persoanelor cu dizabilități, un rol definitoriu îl au asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități, sindicatele, patronatele.		
Sistemul educațional asigură incluziunea tuturor grupurilor de copii/tineri.		
Incluziunea se referă la educația școlară a tuturor copiilor și tinerilor, conform conceptului „școlii pentru toți”.		

CAPITOLUL 2

TRASEUL EDUCAȚIONAL AL UNUI ELEV CU CES

Scopul capitolului constă în dezvoltarea competențelor cadrelor didactice privind etapa de tranziție a elevului cu CES de la învățământul general la învățământul profesional tehnic și ghidarea în carieră a acestora.

Obiective:

- familiarizarea cadrelor didactice cu conceptul de tranziție și aspectul holistic al acestuia
- informarea cadrelor didactice privind persoanele cheie și responsabilitățile acestora în procesul de organizare a tranziției elevului cu CES
- formarea competențelor de planificare și realizare a tranziției elevului cu CES
- informarea cadrelor didactice privind etapele procesului de ghidare în carieră a elevilor cu CES
- formarea competențelor necesare pentru utilizarea instrumentelor de proiectare/ghidare în carieră a elevilor cu CES
- familiarizarea cadrelor didactice cu serviciile de ghidare în carieră pentru elevii cu CES și/sau dizabilități din Republica Moldova și responsabilitățile acestora

Acest modul vă va ajuta să găsiți răspunsuri la întrebările:

- Ce este tranziția în procesul educațional?
- Care sunt componentele procesului de planificare a tranziției?
- Care este rolul cadrelor didactice în procesul de tranziție?
- Cum facilităm procesul de tranziție de la învățământul general la învățământul profesional tehnic?
- Ce este ghidarea în carieră?
- Care este rolul cadrelor didactice în ghidarea în carieră a elevilor cu CES?
- Care sunt componentele procesului de planificare a carierei?
- Care sunt factorii ce influențează ghidarea și autodeterminarea profesională?

2.1. Tranziția elevului cu cerințe educaționale speciale

A ne asigura că toți copiii/tinerii participă la un proces educațional este esențial pentru șansele lor de a se dezvolta, a prospera și a se integra în societate.

Intrarea în mediul educațional nu este identică pentru fiecare copil. Pentru unii copii adaptarea are loc imediat și de la sine, pentru alții, în mod gradual. În cele mai dese cazuri se pot identifica perioade de tranziție, marcate de crize, pe întreaga perioadă de dezvoltare și experiență educațională a individului.

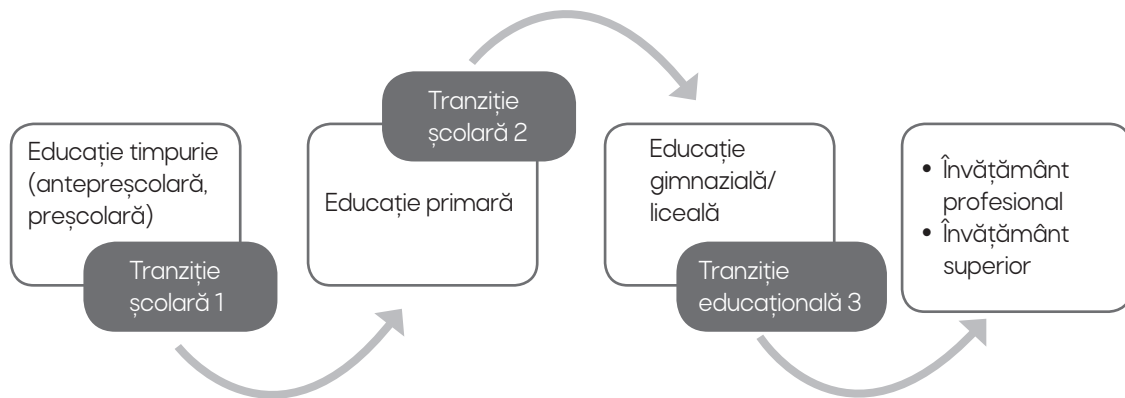

Figura 2. Etape de tranziție în traseul educațional al individului

Influențele sociale și culturale, acumularea de cunoștințe și experiențele de viață vor marca tranziția parcursului educațional spre stabilirea unor noi structuri, mai stabile ale personalității.

Tranziția către învățământul profesional tehnic este un punct de cotitură în educația unui copil/tânăr cu cerințe educaționale speciale. Acest proces este un fenomen complex, provocat de vulnerabilități educaționale și sociale. Sunt situații când se consideră că copiii cu CES/ dizabilități nu vor putea sau nu vor fi capabili să îmbrățișeze o profesie sau meserie. În anumite cazuri, elevii cu CES sunt afectați de sărăcie, trăiesc în mediul rural și nu sunt înscriși la o școală profesională din motive legate de acces. În unele situații, nu există un sistem de transport public sau familiile lor nu și-l pot permite, așa cum nu își permit nici costurile conexe, precum prânzul, îmbrăcămintea etc. Alteori, lipsa educației părinților contribuie la lipsa înțelegerii sistemului de învățământ și la incapacitatea lor de a susține educația și aspirațiile copiilor lor. Nu văd neapărat beneficiile educației liceale sau vocaționale, pe cât le văd pe cele ale eliminării costurilor presupuse de trimiterea copiilor la școală și ale folosirii acestora la muncile gospodărești. Toate aceste aspecte reduc șansele copiilor/tinerilor la o tranziție reușită către o școală profesională.

Pregătirea tranziției elevului cu CES devine suficient de importantă în acest context și este argumentată integrarea acestui proces ca parte componentă a planului educațional individualizat.

Scopul de bază al pregătirii tranziției la oricare din nivelurile educaționale este facilitarea trecerii copilului/tânărului cu CES la alte niveluri de învățământ și la serviciile conexe, cu accent pe satisfacerea cerințelor speciale și pregătirea, după caz, pentru angajare și viață independentă.

În contextul organizării și realizării asistenței educaționale individualizate a elevilor cu CES în instituția de învățământ, tranziția presupune un set de activități coordonate, care:

- sunt proiectate în cadrul unui proces participativ, orientat spre rezultat, și vizează diferite posibile itinerare educaționale ale elevului: de la un nivel de învățământ la altul, de la școală spre alte niveluri de învățământ postșcolar (inclusiv învățământ postsecundar, formare vocațională, pentru instruire continuă, învățământ pentru adulți), la servicii pentru adulți, la viață independentă și participare comunitară;
- sunt bazate pe nevoile copiilor/tinerilor și iau în considerare preferințele și interesele lor;
- includ instrucțiuni, servicii conexe, experiențe comunitare, evaluarea predispozițiilor vocaționale, formarea de competențe vocaționale și, dacă este indicat, formarea de abilități pentru viața de zi cu zi.

Tranziția include trei componente de bază:

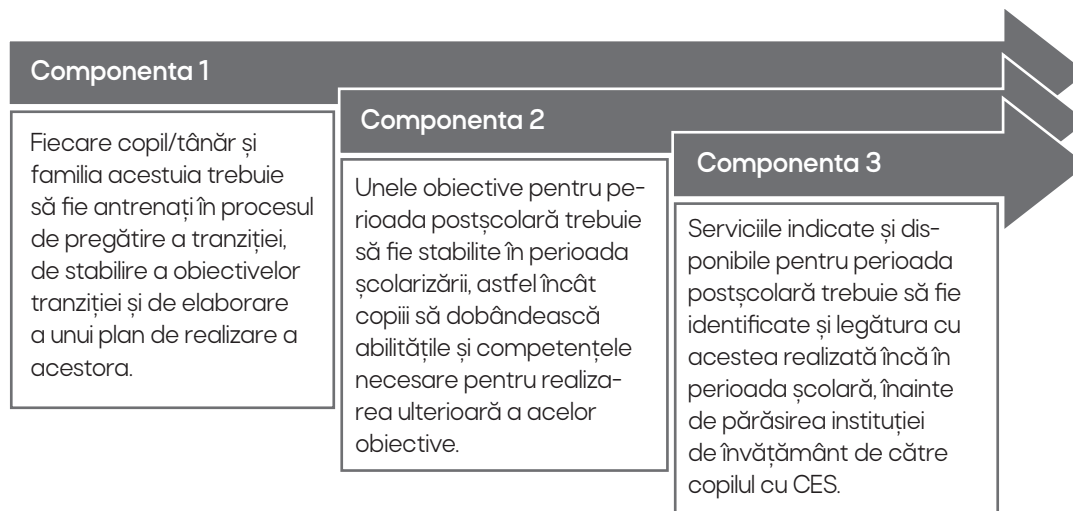

Figura 3. Componentele de bază ale tranziției

În acest proces complex fiecare participant își are rolul sau determinat și consecutiv.

Copilul/tânărul

- comunică preferințele, interesele, punctele forte, domeniile și tipurile de sprijin pe care le necesită, modul în care poate progresa și alte informații importante;
- participă, direct, la discuții, la ședințe, la luarea deciziilor care îl vizează;
- participă la procesul PEI (formularea obiectivelor, identificarea celor mai adecvate modalități de realizare a obiectivelor, revizuirea PEI etc.).

Părintele

- sprijină copilul în tot ce realizează acesta;
- furnizează informații relevante despre punctele forte ale copilului, interesele, cerințele, abilitățile de viață independentă și tipurile de sprijin necesare pentru a realiza obiectivele postșcolare;
- este implicat în mod activ în calitate de partener egal în planificare, discuții și luarea deciziilor;
- participă la referirea copilului spre servicii pentru adulți și programe de formare vocațională;
- oferă copilului oportunități de a practica roluri și responsabilități pentru adulți.

Cadrul didactic de sprijin/psihopedagogul

- furnizează informații relevante despre punctele forte ale copilului, strategiile de predare adecvate, stilul (stilurile) de învățare, performanțele lui, progresele în realizarea obiectivelor PEI;
- asistă/ajută copilul în identificarea obiectivelor postșcolare;
- pregătește copilul și familia pentru rolul lor de leadership în procesul tranziției;
- sugerează oportunități educaționale postșcolare;
- participă, de rând cu alți actanți, la identificarea serviciilor, personalului și formelor de suport de care poate avea nevoie copilul după părăsirea instituției de învățământ;
- realizează legătura între copil și părinți cu și serviciile postșcolare de suport;
- coordonează realizarea tuturor activităților din planul de tranziție;
- monitorizează progresele ulterioare ale copilului.

Cadrul didactic

- ajută copilul în procesul său de familiarizare cu sistemul de învățare aplicat la nivel gimnazial (comparativ cu cel de la nivel primar) și în integrarea în acest sistem diferit;
- monitorizează evoluția copilului în perioada de integrare în învățământul gimnazial și propune modificarea/ajustarea necesară a obiectivelor PEI;
- participă la identificarea formelor de suport, adecvate copilului în perioada de tranziție.

Reprezentanții instituțiilor de învățământ postsecundar, ai serviciilor conexe (de sănătate, asistență socială, de angajare în câmpul muncii ș. a.)

- oferă informații despre oportunitățile de educație și formare, despre accesul la servicii și criteriile de eligibilitate;
- asistă copilul și familia în identificarea serviciilor comunitare și în procesul de aplicare la serviciile respective;
- furnizează, după caz, servicii (de informare, de evaluare a predispozițiilor funcțional-vocaționale și de orientare profesională, de dotare cu echipamente și tehnologii, de consiliere pentru viața independentă etc.) în timpul școlarității copiilor.

Figura 4. Rolurile participanților în procesul de tranziție

Planul de pregătire a tranziției se va proiecta, ca parte componentă a PEI, după cum urmează:

- pentru copiii care trec de la învățământul primar la cel gimnazial - în anul de încheiere a învățământului primar;
- pentru copiii care sunt pregătiți pentru părăsirea instituției de învățământ - de la vârsta de 14 ani.

Activitățile/intervențiile de pregătire vor fi considerate servicii de tranziție, bazate pe nevoile individuale ale copiilor, care trebuie să țină cont de preferințele și interesele lor și care includ:

- recomandări, îndrumare, instrucțiuni;
- referințe la serviciile și experiențele comunitare;
- stabilirea obiectivelor/acțiunilor post-școală;
- achiziționarea de competențe pentru viața de zi cu zi;
- evaluarea funcțional-vocațională (care oferă informații despre interese, aptitudini și abilități), dacă este cazul.

În cazul pregătirii tranziției la nivelurile de educație postșcolare și/sau la viața independentă, instituția de învățământ general va invita la ședințele CMI și ale echipei PEI reprezentanții instituțiilor, serviciilor, agențiilor comunitare susceptibile de a fi responsabile pentru susținerea copiilor cu CES și va include în PEI serviciile de tranziție și responsabilii pentru furnizarea acestora.

Important!

Domeniile de bază în care se realizează pregătirea tranziției copiilor începând cu vârsta de 14 ani vizează formarea de competențe transversale.

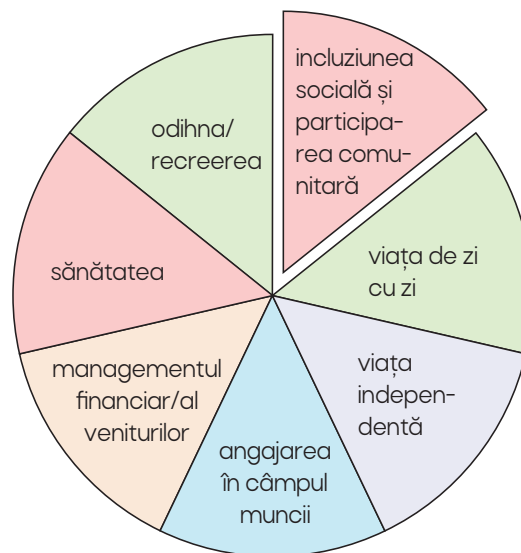

Figura 5. Domeniile de bază în care se realizează pregătirea tranziției copiilor începând cu vârsta de 14 ani

Domeniile de pregătire a tranziției spre viața independentă, chiar dacă sunt incluse în PEI abia la vârsta de 14 ani, vor fi abordate de către părinți și cadrele didactice pe întreg parcursul școlarității prin dezvoltarea competențelor de gândire critică, de analiză, comparare, luare a deciziilor informate și asumate etc.

În funcție de nivelul de pregătire a tranziției, de scop și obiective, pregătirea tranziției se poate realiza prin diferite tipuri de activități, cele mai frecvente fiind:

- orele tematice;
- dezbaterile;
- vizitele în teren (instituții și servicii publice, instituții de formare, centre comunitare, locuri de agrement, întreprinderi etc.);
- training în autodeterminare și autoreprezentare;
- ghidarea în carieră;
- referirea către agențiile și serviciile comunitare;
- experimentarea/practicarea unei ocupații (conform unui plan de formare);
- accesarea serviciilor pentru adulți.

Mai jos găsiți un model de tabel privind posibilele activități de pregătire a tranziției elevului:

Activitatea planificată	Periodicitatea/ data	Responsabil	Parteneri	Rezultate scontate
Activități de consiliere și ghidare în carieră	lunar	diriginte, CDS, psiholog	MS, MMPS, ANOFM	Planificarea oportunităților de continuare a studiilor și de carieră
Activități de identificare a oportunităților viitoare pentru angajarea în câmpul muncii	semestrial	diriginte, administrația instituției	ANOFM, întreprinderi de profil	Asigurarea cu un loc de muncă după absolvirea studiilor

Sarcină de lucru

Identificați un elev cu CES și/sau dizabilități din instituția dvs. Realizați un plan de activități de pregătire a tranziției elevului de la învățământul general la învățământul profesional tehnic conform modelului propus mai sus. Argumentați necesitatea intervențiilor și rezultatele scontate. Propuneți modalități de monitorizare a realizării planului.

Reflecții

1. Cum argumentăm importanța planificării etapei de tranziție a elevului cu CES și/sau dizabilități de la învățământul general la învățământul profesional?
2. Cum putem realiza o conexiune eficientă între instituția de învățământ general și instituția de învățământ profesional pentru a garanta continuitatea traseului educațional al elevului cu CES și/sau dizabilități?

2.2. Ghidarea în carieră a elevilor cu cerințe educaționale speciale

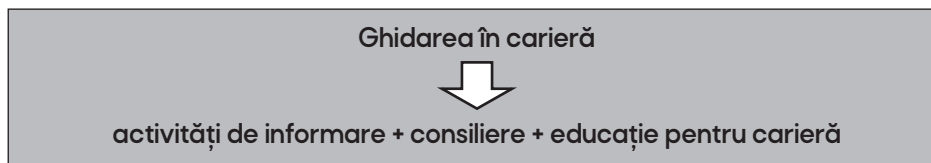
Alegerea profesiei este un moment important în viața fiecărei persoane, constituind una dintre premisele majore ale inserției sociale, și are loc într-un context mai larg în care sunt implicați factori de natură personală, educațională, economică, contextuală. Persoanele care nu au o direcție certă a carierei sunt indecise, din cauza lipsei unui sentiment clar al identității personale (identitate vocațională) și de înțelegere a lumii muncii. Astfel, ghidarea în carieră devine un instrument principal în dezvoltarea și afirmarea personalității fiecărui tânăr și alegerea corectă a profesiei conform aspirațiilor, dorințelor și cunoștințelor sale, ținând cont de solicitările pieței muncii.

În acest context, consilierea și ghidarea în carieră constituie, deja de mai mulți ani, una din prioritățile politicilor educaționale și de ocupare a forței de muncă în Republica Moldova. Mai multe documente de politici conțin măsuri privind dezvoltarea și implementarea serviciilor de consiliere și ghidare în carieră, inclusiv pentru tinerii cu CES și/sau dizabilități, printre care: *Programul de dezvoltare a educației incluzive pentru anii 2011-2020*, *Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020*, *Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020*, „Educația-2020”, *Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022*, *Strategia națională privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017-2021*.

Ce este ghidarea în carieră a elevilor cu CES?

Ghidarea în carieră și consilierea elevilor cu CES este o direcție a consilierii educaționale și presupune un ansamblu de acțiuni opționale și consultative realizate prin modalități pedagogice, generale și speciale, destinate să sprijine elevul cu CES în vederea identificării unei opțiuni adecvate școlare și profesionale.

Conceptul de orientare în carieră este conceptul-umbrelă, care acoperă gama cea mai largă de activități: de la informare și evaluare la consiliere și educație pentru carieră.

Planificarea carierei nu reprezintă o acțiune singulară, cum ar fi, spre exemplu, realizarea unui plan de carieră pentru întreaga viață, ci este un proces continuu de ajustare a scopurilor de carieră la caracteristicile personale și oferta educațională și ocupațională aflate în permanentă dezvoltare.

Rolul instituției în ghidarea în carieră și consilierea elevilor cu CES

În corespundere cu Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ profesional tehnic secundar (Ordinul ME nr. 840 din 21.08.2015, pct. 28 m):

Directorul adjunct pentru instruire și educație	Cadrelle didactice	Consiliul cadrelor didactice
planifică și organizează activități de orientare profesională.	realizează activități de orientare educațională și profesională.	discută și aprobă planul activităților de orientare profesională.

Cadrul didactic este principalul factor al educației investit cu un rol de îndrumător în formarea și pregătirea profesională a tinerelor generații. Rolul cadrelor didactice rezidă în informarea și consilierea tinerilor, informarea lor privind cerințele pieței muncii, identificarea oportunităților pentru carieră și de continuare a pregătirii prin învățământul profesional tehnic. Cadrele didactice contribuie în mare parte la dezvoltarea aptitudinilor, la stimularea față de profesie, facilitând dezvoltarea intelectuală și emoțională a tinerilor.

Totodată, activitățile de ghidare în carieră se realizează și la orele de educație civică și dezvoltare personală. Rolul dirigintei, ca îndrumător și mentor al colectivului de elevi, nu se rezumă doar la desfășurarea orelor de ghidare în carieră și consiliere, ci include și o multitudine de activități, de la cele desfășurate cu părinții, prin ședințe, lectorate și întâlniri individuale, la activități extracurriculare cu elevii, dar și cu cadrele didactice. La nivel instituțional se organizează diferite evenimente și concursuri în vederea promovării meseriilor, precum și stagii de practică, care au și rol de ghidare în carieră.

Un rol important în ghidarea în carieră îi revine psihologului din instituție, care are misiunea de a facilita adaptarea tinerilor la mediul educațional și de a maximiza potențialul de participare școlară și socială. În acest sens, psihologul realizează activități de psihoprofilaxie, psihodiagnoză și evaluare psihologică, consiliere psihologică, activități de dezvoltare personală cu elevii cu CES.

Activitățile desfășurate vor contribui la:

- ✓ dezvoltarea unei imagini de sine pozitive;
- ✓ sporirea responsabilității personale față de sine și față de alții, față de societate;
- ✓ creșterea capacității de decizie;
- ✓ păstrarea echilibrului în situații de succes și de eșec;
- ✓ creșterea rezistenței la frustrare, la marginalizare temporară, la critică;

- ✓ autoevaluarea realistă a potențialelor proprii (intelectual, fizic, aptitudinal etc.);
- ✓ cunoașterea calităților personale și a punctelor slabe;
- ✓ asumarea de obiective realiste, realizabile;
- ✓ capacitatea de autoanaliză a erorilor, greșelilor, eșecurilor;
- ✓ asumarea riscurilor, stăpânirea situațiilor de incertitudine, anticiparea consecințelor;
- ✓ adoptarea unei atitudini active cu privire la cariera personală;
- ✓ elaborarea de soluții alternative;
- ✓ adoptarea unei atitudini pozitive față de mediul înconjurător.

De asemenea, în procesul de ghidare în carieră a elevului trebuie să pregătim următoarele domenii de competență: *cunoașterea de sine, stima de sine, încrederea în sine, rolul abilităților de comunicare eficientă, rezolvarea de probleme și negocierea conflictelor, lucrul în echipă, luarea deciziei, instrumente de marketing personal, informații despre piața muncii și profesii.*

În acest sens, orice elev, aflat în etapa de explorare sau cristalizare identitară, ar trebui să găsească răspunsuri la câteva întrebări:

- Cine sunt eu?
- Ce pot face cel mai bine?
- Care sunt punctele mele tari și punctele slabe?
- Care sunt trăsăturile care mă pun în valoare?
- De ce sunt capabil?
- Care sunt reușitele și eșecurile mele, competențele și limitele?
- Ce este important pentru mine?
- Care sunt abilitățile pe care le dețin și le pot utiliza pentru a-mi construi cariera?

Sarcină de lucru

Identificarea abilităților personale

1. Propuneți elevilor să completeze individual fișa de mai jos, care are ca scop identificarea caracteristicilor personale (calități, abilități, activități pe care le face cu ușurință).

Calitățile mele (însușirile pe care le are, trăsături de caracter/ personalitate)	Abilitățile mele (priceperile, capacitățile, ce pot)	Activități pe care le fac cu ușurință
De ex.: sensibil, harnic, punctual, răbdător, tenace, consecvent, calm, curajos, rezistent, empatic, atent, cu simțul umorului, perseverent, sârguincios etc.	De ex.: prepar bucate, lucrez manual, confecționez ceva hand-made, folosesc internetul și e-mail, cânt la un instrument, îngrijesc și cresc flori, competențe digitale etc.	De ex.: aranjez masa, tai frumos legumele, spăl vasele etc.

2. Formați grupuri a câte patru elevi. Propuneți elevilor să identifice calitățile și abilitățile pe care le au în comun. Provocați elevii să discute în grup și să estimeze în ce măsură caracteristicile indicate corespund profesiei alese.
3. Identificați și alte profesii în care pot fi valorificate calitățile elevilor. Solicitați elevilor să facă o listă cu abilitățile pe care consideră ei că le apreciază per general angajatorii.
4. Propuneți reprezentanților grupurilor să prezinte opinia grupului.

Întrebări pentru discuții:

- Cum v-ați simțit în timpul acestei activități?
- A fost ușor sau dificil să identificați caracteristicile care vă definesc?
- Ce ați aflat despre colegii voștri?
- Ați identificat trăsături comune?
- Ce ați învățat din acest exercițiu?

Notă: Facilitați discuția cu elevii și evidențiați punctele forte și resursele personale ale acestora. Propuneți elevilor să identifice abilitățile care pot fi dezvoltate, pornind de la pași concreți. Să scrie pe foaie 3-5 sarcini și obiective care ar contribui la dezvoltarea acestor abilități; să-și fixeze sarcini de realizat pentru viitorul apropiat (în cel mult 2 luni).

Etapele procesului de consiliere și ghidare în carieră

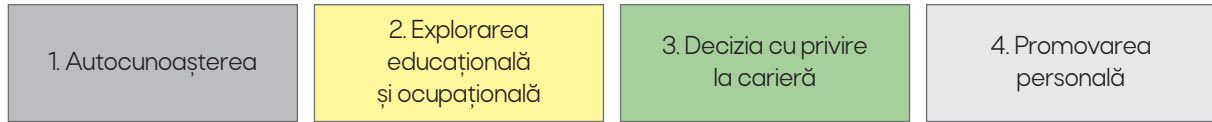

Figura 7. Etapele procesului de consiliere și ghidare în carieră

1. Autocunoașterea reprezintă o componentă esențială a procesului de planificare a carierei și presupune identificarea și înțelegerea caracteristicilor personale relevante pentru orientarea în carieră (cunoașterea intereselor, aptitudinilor, valorilor, a personalității - ca element integrator și conturarea profilului vocațional).

Identitatea vocațională (cunoașterea propriilor interese, valori, abilități și competențe)
Interesele reprezintă preferințele cristalizate ale unei persoane pentru anumite domenii de cunoștințe sau de activitate, care determină nivelul de satisfacție și de performanță pe care o persoană le obține în activitatea profesională.
Identificarea intereselor ne ajută la: <ul style="list-style-type: none">● generarea de alternative educaționale și/sau profesionale;● selectarea unei variante optime;● identificarea cauzelor insatisfacției, eșecului în activitatea educațională și/sau profesională (dacă este cazul). Se recomandă ca deciziile privind alegerea profilului profesiei pe care vrem să o practicăm să corespundă intereselor proprii deoarece: <ul style="list-style-type: none">● crește motivația pentru activitate;● obținem rezultate mari în activitatea profesională;● avem satisfacție academică și/sau profesională;● ne bucurăm de stabilitate în alegerea făcută;● crește capacitatea noastră de adaptare la modificările interne ale mediului școlar/profesional;● scade nivelul de stres profesional.

Valorile

reprezintă convingeri bazale ale unei persoane și sunt definite ca principii, standarde sau calități considerate, în mod inerent, ca fiind de preț sau dezirabile.

Valorile

- descriu ceea ce este important în viața unei persoane, în muncă, în relaționarea cu ceilalți;
- sunt etaloane prin care persoanele se raportează la oportunitățile de carieră și dau sens muncii sau vieții unei persoane;
- influențează decizia de carieră, adaptarea la cerințele mediului educațional și/sau ocupațional și satisfacția de muncă.

Exemple de valori legate de muncă:

- flexibilitate, mediu plăcut, securitate, câștiguri mari;
- acțiune, ritm rapid, structură, predictibilitate;
- contacte directe cu clienții, muncă în echipă;
- încredere, competiție, amabilitate, cooperare;
- umor, armonie, autonomie, comunicare deschisă;
- provocare, competență, risc, orientare spre detalii;
- activism social, învățare, focalizare pe sarcini;
- creativitate, varietate, dezvoltare, cunoaștere;
- control, integritate, statut, prestigiu, realizare;
- respect, responsabilitate, putere, influență;
- apreciere, ajutorare, apartenență, egalitate;
- independență, contribuție, participare, autenticitate.

Aptitudinile

reprezintă ansamblul de însușiri care diferențiază oamenii între ei în ceea ce privește maniera de efectuare a diferitelor activități și, în special, în ceea ce privește randamentul calitativ și cantitativ al acestora.

Aptitudinea reflectă ce poate o persoană, și nu ce știe ea.

Abilitățile reprezintă seturi de cunoștințe declarative și procedurale pe care tânărul le-a dobândit pe baza aptitudinilor, prin învățare și exersare.

De aceea, aptitudinile sunt un aspect important în orientarea carierei, deoarece permit obținerea de rezultate în plan educațional și/sau profesional.

Exemple: Un bun șofer trebuie să posede următoarele aptitudini:

- capacitate de concentrare și de distribuție a atenției;
- capacitate de discriminare a culorilor;
- capacitate de coordonare a mișcărilor;
- rapiditate și precizie în reacții;
- o bună reprezentare spațială;
- percepție corectă a obiectelor și persoanelor în mișcare și a vitezei de deplasare a acestora.

Există o serie de metode prin care putem identifica nivelul de dezvoltare al aptitudinilor unei persoane:

- autoobservare;
- observația făcută de ceilalți;
- testare psihologică.

Personalitatea

Element stabil al conduitei unei persoane; ceea ce o caracterizează și o diferențiază de o altă persoană.

Reprezintă modul unic de a gândi, de a simți, de a acționa, de a relaționa al unei persoane.

Personalitatea cuprinde:

- apartenența la specia umană;
- calitatea de ființă socială, și deci membru al societății;
- calitatea de ființă conștientă dotată cu gândire și voință;
- dotarea cu valori și orientarea după aceste valori;
- participarea la cultură, potențialul creativității.

Tabelul 1. Dimensiuni ale identității vocaționale

Sarcină de lucru

1. Explicați elevilor că urmează să prepare cea mai bună pizza pe care o pot face. Rugați elevii să deseneze pe o coală albă un cerc și să-l împartă în șase părți/felii. Pe fiecare „felie” elevul va trebui să pună cât mai multe dintre „ingredientele” următoare, astfel:
 - pe prima „felie”, cuvinte care descriu aspectul fizic;
 - pe a doua, gânduri despre sine;
 - pe a treia, trăsături de personalitate (de ex.: extrovert sau introvert, agreabilitate, conștiinciozitate, deschiderea spre experiență, satisfacția în muncă);

- pe a patra, cuvinte care exprimă aptitudini și competențe (de ex.: Ce știi să faci cel mai bine? Care sunt abilitățile pe care le deții și pe care le vei utiliza pentru a-ți construi cariera?);
- pe a cincea, cum se vede în viitor (de ex.: Cum îți imaginezi viața peste 10 ani? Ce vei face, care vor fi realizările sau satisfacțiile tale?);
- pe a șasea, cum și-ar dori să fie și, eventual, ce ar dori să schimbe la el (de ex.: Care ar fi calitățile pe care ai vrea să le ai sau să ți le dezvolți în viitor?).

Notă: Elevii pot să decoreze pizza, folosind culorile preferate și simboluri ale valorilor lor.

2. Analizați împreună cu elevii atuurile/punctele tari (calitățile personale sau activitățile la care sunt buni și îi pun în valoare); comportamentele pe care ar dori să le îmbunătățească, așteptările legate de viitor.

Întrebări pentru a facilita discuțiile:

- 😊 Cum v-ați simțit în timpul acestei activități?
- 😊 În ce momente v-a fost ușor sau greu? De ce?
- 😊 Ce ați învățat despre sine și ceilalți?
- 😊 Ce considerați util din acest exercițiu?
- 😊 Cine sau ce ne poate ajuta să ne dezvoltăm caracteristicile personale?

2. Explorarea educațională și ocupațională presupune centralizarea informațiilor despre oportunitățile educaționale și ocupaționale (caracteristicile ocupațiilor/profesiiilor și dinamica lor pe piața muncii). De ex.: cum să aleg din multitudinea de informații pe cele care au importanță pentru interesele mele profesionale?

Sarcină de lucru

Exercițiul „Aș putea fi”

Cadrul didactic repartizează elevilor fișa resursă „Aș putea fi”. Elevii completează enunțurile. La final, elevii prezintă fișa completată.

Aș putea fi pădurar pentru că...

Aș putea fi bucătar pentru că...

Aș putea fi croitor pentru că...

Aș putea fi chelner pentru că...

Aș putea fi șofer pentru că...

Aș putea fi zidar pentru că...

Aș putea fi instalator pentru că... (pot fi numite și alte meserii).

Notă: Se recomandă discuții despre profesiile preferate de elevi, despre trăsăturile de personalitate potrivite pentru o anumită profesie și despre competențele necesare pentru a practica o anumită profesie.

3. Decizia de carieră reprezintă procesul de selecție a unei opțiuni de carieră din mulțimea de variante disponibile la un moment dat. Decizia este un proces mai complex decât opțiunea, deoarece are un caracter clar definit, conține elemente precum: *fermitatea poziției, claritatea direcției de acțiune, conturarea precisă a scopului*. Este o judecată categorică, o opinie fermă. De ex.: Care este stilul meu de luare a deciziilor și cum să-l folosesc în carieră?

Etapе în luarea deciziei		
Identificarea problemei (stabilirea unui obiectiv)	Identificarea diferitor opțiuni sau soluții	Cântărirea avantajelor și dezavantajelor fiecărei opțiuni/soluții
Stabilirea unei decizii (analizarea celor mai importante elemente ale unei decizii corecte)		Verificarea deciziei

Tabelul 2. Etape în luarea deciziei

Reflecții

Elevii sunt încurajați să reflecteze asupra următoarelor întrebări:

- Ce ar vrea să le ofere viitoarea profesie?
- Care sunt așteptările lor legate de ceea ce vor obține sau vor avea, practicând acea profesie?
- Ce ar putea să le stea în cale în îndeplinirea visului lor? Indicați minimum 2-3 dificultăți care v-ar împiedica să vă atingeți visul.
- Care ar putea fi soluțiile pentru depășirea dificultăților pe care le-ați menționat anterior?
- Ce ați putea face ca să reușiți în alegerile voastre profesionale?
- Care sunt informațiile de care ar mai avea nevoie, pentru a-i ajuta în decizia legată de viitoarea profesie?

Sarcină de lucru

„Naufragiatul”

Descriere: Vă aflați pe un vapor eșuat la malul unei insule pustii. Imaginați-vă că trebuie să părăsiți urgent vasul, deoarece se scufundă încet, dar sigur. Nu uitați să luați cu voi 10 obiecte absolut necesare pentru supraviețuire. Din cele 20 de obiecte de pe lista de mai jos, trebuie să renunțați la 10. Fiecare elev analizează individual fișa cu lista de obiecte, selectează 10 obiecte și le ierarhizează după importanță. De ex.: 1 – cel mai important obiect, 2 – mai puțin important, și în continuare.

Lista cu obiecte:

1. Lanternă	11. Oglindă de ras
2. Butelie cu apă potabilă	12. Cutie cu 5 kg de ciocolată
3. Chibrituri	13. Colac de salvare
4. Frânghie	14. Un aparat radio cu baterii
5. Plasă contra țânțarilor	15. Trusă medicală
6. Laptop	16. Rachetă de semnalizare
7. Butelie cu combustibil	17. Lădiță cu mere
8. Sticlă cu alcool	18. Pușcă de vânătoare
9. Unelte de pescuit	19. Telefon mobil
10. Toporaș	20. Pături

Se formează echipe a câte 4 elevi. Echipa are ca sarcină să reprezinte prin desen o listă unică, aleasă în comun din listele individuale. Obiectele selectate sunt ierarhizate după criteriul descreșterii importanței de la 1 la 10: 1 – cel mai important obiect, 10 – obiectul cu cea mai mică importanță.

Întrebări pentru a facilita discuțiile:

- 😊 Cum v-ați simțit în timpul activității?
- 😊 Cum ați comunicat și colaborat în echipă?
- 😊 Care au fost dificultățile întâmpinate în realizarea sarcinii? De ce?
- 😊 Argumentați de ce ați ales anumite obiecte și ați renunțat la celelalte?
- 😊 De ce depinde succesul lucrului în echipă?

Comentariu: În baza acestei activități se pot formula concluzii despre: succesul echipei în activitatea de analiză și de luare a deciziei; dacă a reușit echipa să evidențieze un lider; care acțiuni au contribuit la stabilirea unui compromis și care acțiuni au fost inutile sau defectuoase în comunicarea interpersonală.

4. Promovarea personală presupune sistematizarea și prezentarea informațiilor despre abilitățile, interesele și experiențele educaționale și profesionale proprii în vederea atingerii scopurilor de carieră.

Sarcină de lucru

Analiza SWOT

Pentru a face față situațiilor cu care ne confruntăm în viața cotidiană și în activitatea profesională, este necesar de făcut o analiză minuțioasă care presupune conștientizarea **punctelor tari** (calități, abilități, atitudini), recunoașterea **slăbiciunilor** (aspecte personale care necesită să fie îmbunătățite), cunoașterea **oportunităților** (condiții externe pozitive) și prevenirea eventualelor **riscuri/pericole/amenințări** (condiții externe negative).

Instrucțiune:

1. Se propune elevilor să-și analizeze punctele tari și punctele slabe. Ca reper sunt propuse câteva întrebări mai jos (pot fi introduse întrebări suplimentare). Se inițiază discuții referitoare la caracteristicile personale care ar putea fi îmbunătățite (lucruri pe care elevul le face mai puțin bine, trăsături care îl pun în dificultate).
2. Ulterior elevii identifică oportunitățile pe care le au privind angajarea în câmpul muncii.
3. Se analizează amenințările și barierele cu care se pot confrunta tinerii, de exemplu: la angajarea în câmpul muncii.
4. Se vor stabili pași ce trebuie urmați pentru depășirea barierelor. Scopul se împarte în pași mici, acțiuni care pot fi realizate. Fiecare pas făcut este o victorie în direcția scopului său.

Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
Care sunt calitățile tale? Ce știi să faci cel mai bine? Care au fost până acum cele mai importante realizări ale tale?	Care sunt lacunele sau defectele tale? Ce aspecte personale pot fi îmbunătățite? La ce nu te pricepi deloc? Ce activități ar trebui să eviți?	Există perspective promițătoare pentru tine în domeniul ales? Care sunt factorii externi pe care te bazezi în pregătirea școlară și în orientarea profesională?	Care sunt tendințele actuale pe piața muncii în specializarea dorită? Care ar putea fi posibilele bariere? În comparație cu alte domenii, interesul pentru domeniul ales de tine este în scădere?

Tabelul 3. Exemple de întrebări pentru autoanaliză

Întrebări pentru a facilita discuțiile:

- 😊 Cum v-ați simțit în timpul acestei activități?
- 😊 Ce a fost mai ușor: să identificați punctele forte sau punctele slabe?
- 😊 În ce momente v-a fost greu? De ce?
- 😊 Cum ați descrie persoana care v-ați dori să fiți?
- 😊 Ce ați reușit până acum în mod deosebit?
- 😊 Ce calități ați dori să aveți sau să le dezvoltați?
- 😊 De ce avem nevoie pentru a depăși barierele cu care ne confruntăm?

Factori care influențează orientarea și autodeterminarea profesională

Factori interni	Factori externi
Cunoștințe despre sine ale tânărului (capacități, aptitudini, interese, înclinații, preferințe, abilități, nevoi)	Cadrele didactice care pot influența decizia privind cariera
Cunoștințe despre alternativele educaționale și ocupaționale (ce cunoaște despre diferite profesii, în care este posibilă realizarea abilităților și capacităților individuale)	Familia (părinți, frați, unchi și alții)
Planurile profesionale personale (ce vrea să lucreze, unde, cu cine vrea să lucreze, unde vrea să învețe)	Grupul de prieteni
Abilități de luare a deciziilor	Persoane semnificative din viața tânărului
	Mass-media

Tabelul 4. Factori care influențează orientarea și autodeterminarea profesională

2.3. Servicii de ghidare în carieră pentru elevii cu CES și/sau dizabilități în Republica Moldova

1. **Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică** are misiunea de a asigura dreptul la educație de calitate tuturor copiilor/elevilor la nivel de raion/municipiu, facilitând incluziunea educațională a elevilor cu CES. În corespundere cu HG nr. 732 din 16.09.2012, SAP are atribuția de a oferi servicii de ghidare și consiliere în carieră. În acest sens, cele 35 de SAP-uri create la nivel de raion/municipiu dețin instrumentul standardizat de evaluare Chestionarul de Interese Vocaționale Jackson (JVIS, Jackson Vocational Interest Survey), un instrument eficient de măsurare a intereselor personale, util în luarea și clarificarea deciziilor de carieră. JVIS este o tehnică utilă în consilierea vocațională și în luarea deciziilor vocaționale, oferind un tablou detaliat al intereselor unei persoane și al modului în care acestea se relaționează cu domeniile de studiu și cu lumea muncii.

2. **Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă** prestează, prin intermediul subdiviziunilor teritoriale, servicii de ghidare în carieră. Aici se oferă beneficiarilor informații sigure cu privire la profesii și specificul pieței muncii, selectate în baza informațiilor cuprinse în Sistemul Informațional al Pieței Muncii (Jobless), Barometrul profesiilor, platformele web și canalele de informare online administrate de Agenția Națională, platforma Cognitrom Career Planer, precum și alte surse credibile. La solicitarea instituțiilor de învățământ serviciile de ghidare în carieră pot fi oferite elevilor, studenților prin organizarea seminarelor de ghidare în carieră. Serviciile de ghidare în carieră se prestează inclusiv în format online, utilizând instrumente disponibile, cum ar fi platforma ZOOM, Google Meet, Skype etc. Accesul la serviciile de ghidare în carieră este gratuit și necondiționat. Pentru detalii accesați [Procedura de ghidare în carieră](#).

ANOFM implementează măsuri active de ocupare a forței de muncă, printre care și suport prin acordarea de subvenții pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități. ANOFM de asemenea poate implementa programe speciale de ocupare a forței de muncă, printre care și programe de facilitare a ocupării șomerilor care necesită suport suplimentar pe piața muncii, inclusiv a tinerilor cu vârsta cuprinsă între 16 și 24 de ani, a persoanelor cu dizabilități etc. Pentru detalii accesați [Măsuri de ocupare](#).

3. Servicii de ghidare în carieră. În Republica Moldova activează trei centre de ghidare în carieră: mun. Chișinău, sectorul Botanica, sediul Secției pentru Ocuparea Forței de Muncă; Cahul, în incinta Agenției pentru Ocuparea Forței de Muncă; Soroca, în incinta Agenției pentru Ocuparea Forței de Muncă. Misiunea centrelor este de a oferi servicii de consiliere și de ghidare în carieră pentru tinerii și persoanele care își caută un loc de muncă și vor să cunoască oportunitățile de angajare, diversitatea profesiilor/ meseriilor, pentru cei care au nevoie de evaluarea propriilor aptitudini și capacități profesionale. Menirea unui centru de ghidare în carieră este să contribuie la dezvoltarea competenței de proiectare a carierei prin activități de informare, autocunoaștere și dezvoltare, marketing vocațional și luare a deciziei.

4. Centrul de ghidare și consiliere în carieră de pe lângă Facultatea de Științe Economice din cadrul Universității de Studii Europene din Moldova oferă servicii de ghidare în carieră inclusiv tinerilor cu nevoi speciale. Pentru detalii accesați [Centrul de ghidare și consiliere în carieră la Facultatea de Științe Economice, USEM](#).

Resurse adiționale utile

Dacă doriți să cunoașteți mai detaliat acest subiect, puteți accesa [Ghidul de bune practici privind ghidarea în carieră și consilierea elevilor și tinerilor cu cerințe educaționale speciale](#).

Reflecții

1. Gândiți-vă ce activități realizați în procesul de ghidare în carieră și consiliere a tinerilor cu cerințe educaționale speciale, ținând cont de specificul fiecărui tip de dizabilitate.
2. În ce măsură cunoașteți ce interese, înclinații, aptitudini, abilități au elevii? Ce puteți face dvs. în mod concret pentru dezvoltarea capacităților de învățare și a abilităților sociale și de comunicare ale elevilor.
3. Notați ideile esențiale și aspectele care vă preocupă și discutați-le cu psihologul din instituția dvs.

Autoevaluare

Bifați A (adevărat) sau F (fals) în dreptul următoarelor afirmații:

Afirmații	Adevărat	Fals
Consilierea tinerilor și ghidarea în carieră este responsabilitatea tuturor actorilor educaționali.		
Resursele umane ale instituțiilor de învățământ au un rol important în procesul de consiliere și ghidare în carieră a tinerilor cu CES.		
Procesul de consiliere și ghidare în carieră se axează pe parcurgerea a patru etape consecutive: autocunoașterea, explorarea educațională și ocupațională, decizia privind alegerea profesiei și promovarea personală.		
Autocunoașterea presupune alegerea unei opțiuni din variantele disponibile.		
Factorii interni reprezintă condițiile și caracteristicile interne ale persoanei care îi influențează traseul educațional și ocupațional.		
Dirigintele este responsabil de procesul de consiliere și ghidare în carieră a tinerilor.		
În Republica Moldova nu sunt servicii specializate de consiliere și ghidare în carieră a tinerilor cu CES.		
Planul profesional/de carieră este elaborat de Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică.		
Părinții trebuie să sprijine tânărul să ia o decizie liberă, în baza intereselor și abilităților acestuia și să nu-i impună punctul de vedere sau propria profesie ca model.		

CAPITOLUL 3

ADMITEREA ȘI ÎNMATRICULAREA

Scopul capitolului constă în consolidarea și dezvoltarea competențelor cadrelor didactice privind accesarea elevilor cu CES în învățământul profesional tehnic; valorificarea datelor din fișa de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională a elevului în procesul de incluziune în învățământul profesional tehnic și planificarea/realizarea procesului de evaluare a dezvoltării elevului.

Obiective:

- familiarizarea cadrelor didactice cu reglementările privind accesarea copiilor cu CES în cadrul ÎÎPT
- formarea competențelor privind identificarea oportunităților de încadrare a elevului cu CES în ÎÎPT
- facilitarea procesului incluziunii educaționale a elevilor cu CES în învățământul profesional tehnic
- familiarizarea cadrelor didactice cu structura fișei de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională
- informarea cadrelor didactice privind conținutul compartimentelor și relevanța informației din fișa de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională pentru incluziunea educațională a elevului cu CES
- formarea competențelor de utilizare a informației din fișa de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională în procesul de individualizare a procesului educațional pentru elevul cu CES în învățământul profesional tehnic
- familiarizarea cadrelor didactice cu procedura de evaluare/reevaluare a elevului
- definirea tipurilor de evaluare și prezentarea relației dintre acestea în procesul de evaluare/reevaluare a dezvoltării elevului
- furnizarea unor modele operaționale privind organizarea evaluării la nivelul instituției de învățământ profesional tehnic
- formarea competențelor practice de elaborare a procesului-verbal de evaluare inițială și valorificare a rezultatelor evaluării;
- dezvoltarea atitudinii pozitive față de procesul de educație incluzivă și față de acceptarea tuturor copiilor/tinerilor

Acest modul vă va ajuta să găsiți răspunsuri la întrebările:

- Care sunt procedurile de accedere a elevilor cu CES în învățământul profesional tehnic?
- Care este algoritmul de înscriere a elevului cu CES din ÎPT în sesiunea de examene?
- Ce documente sunt necesare pentru înmatricularea elevului cu CES în instituția de învățământ profesional tehnic?
- Ce este fișa de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională?
- Care sunt componentele fișei de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională?
- Cum utilizăm fișa de evaluare psihopedagogică în procesul de tranziție de la învățământul profesional tehnic la piața muncii?
- Cum putem utiliza informațiile din fișa de evaluare psihopedagogică în procesul de individualizare a procesului educațional pentru elevul cu CES în învățământul profesional tehnic?
- Ce presupune evaluarea/reevaluarea elevului?
- De ce este important să cunoaștem elevul și particularitățile lui de dezvoltare?
- Care sunt etapele procesului de evaluare?
- Care sunt tipurile de evaluare (inițială, complexă, specifică)?
- Cine realizează evaluarea elevului?
- Cum pot fi valorificate rezultatele evaluării în organizarea procesului educațional individualizat pentru elevul cu CES?

3.1. Accederea la învățământul profesional tehnic

Dezvoltarea și promovarea educației incluzive în ÎPT se bazează pe principiile fundamentale privind asigurarea drepturilor egale în domeniul educației și egalizarea șanselor, nondiscriminarea, toleranța și valorificarea tuturor diferențelor.

Astfel, persoanele cu CES au dreptul să opteze pentru accesul la ÎPT, în conformitate cu potențialul și capacitățile lor de participare la procesul educațional sau de formare profesională.

Persoanele cu CES participă la concursul de admitere în conformitate cu prevederile Regulamentului de organizare și desfășurare a admiterii la programele de formare profesională tehnică⁴⁶. De menționat că regulamentul este actualizat periodic și este publicat pe pagina web a instituției.

Dosarul de acte pentru înscrierea la concursul de admitere al candidatului va cuprinde:

- cererea de înscriere la concurs;
- certificatul de naștere/buletinul de identitate;
- actul de studii cu anexa;

⁴⁶ Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii la programele de formare profesională tehnică (Ordinul Ministrului Educației, Culturii și Cercetării nr. 459 din 20.05.2020).

- fotografii 3x4, color;
- dovada achitării taxei de înscriere.

Dosarul candidatului cu dizabilitate/CES va conține suplimentar:

- fișa de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională emisă de către Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică;
- programul individual de reabilitare și incluziune socială;
- supliment la certificatul de dizabilitate (formularul nr. 2);
- dar și formularul nr. 5, eliberat de Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică;
- părți componente ale dosarului pentru determinarea gradului de dizabilitate;
- certificatul medical corespunzător care atestă gradul de dizabilitate al candidatului;
- actul de studii respectiv pentru copiii cu deficiențe fizice și senzoriale care au absolvit școli cu statut special;
- certificatul eliberat de Comisia consultativă de expertiză medicală pentru cei care nu au învățat în școli speciale.

De menționat existența cotei de 15% din numărul total de locuri la fiecare specialitate/meserie, prevăzute în planul de admitere cu finanțare de la bugetul de stat, pentru copiii/tinerii cu dizabilitate severă, accentuată și medie.

De asemenea, se va ține cont de faptul că pentru meseriile/profesiile/specialitățile la care se organizează proba de aptitudini, evaluarea prevocațională a persoanelor cu CES va fi însoțită de o analiză a riscurilor, inclusiv din perspectiva posibilității de practicare a ocupației și angajării ulterioare în câmpul muncii. În acest sens se recomandă persoanelor cu CES, în scopul integrării educaționale și social-economice, evaluarea aptitudinilor și a capacităților profesionale în cadrul serviciilor de ghidare în carieră ale ANOFM. Aspecte concrete despre acest proces pot fi regăsite în ghidul de față, în capitolul 2, punctul 2.3.

Înmatricularea persoanelor cu CES în ÎÎPT se va face la meseriile/profesiile/specialitățile conform potențialului și capacității de participare a persoanei, care nu prezintă pericol pentru sănătatea, securitatea și viața persoanei.

Totodată, formarea profesională la meseriile/profesiile/specialitățile cu factori de risc la locul de muncă sau de risc profesional se asigură pentru persoanele apte de muncă din punct de vedere medical și dacă locul de muncă sau activitățile cu factori de risc profesional, specifice meseriei/profesiei/specialității, nu sunt contraindicate pentru starea de sănătate a persoanei⁴⁷.

Înmatricularea candidaților admiși se face în limita numărului de locuri stabilite pentru fiecare program de formare profesională, categorie de candidați, limbă de instruire și sursă de finanțare.

47 Regulamentul sanitar privind supravegherea sănătății persoanelor expuse acțiunii factorilor profesionali de risc (Hotărârea Guvernului nr. 1025/07.09.2016).

Contraindicația/incapacitatea din punct de vedere medical de a desfășura activitatea la locul de muncă în profesia/ocupația cu factori de risc profesional sau risc la locul de muncă poate servi drept temei pentru neadmitere la meseria/profesia/specialitatea dată. Drept sursă de informare în acest sens poate servi documentația medicală din dosar.

Resurse adiționale utile

Dacă doriți să cunoașteți mai detaliat acest subiect, puteți accesa Regulamentul de organizare a admiterii în învățământul profesional tehnic, Ordinul MECC nr. 459 din 25.05.2020.⁴⁸

Reflecții

1. Gândiți-vă care este rolul dvs. în procesul de admitere și înmatriculare a elevului cu CES.
2. În ce măsură procesul de admitere din instituția dvs. corespunde reglementărilor în domeniu?
3. Investigați dacă în instituția dvs. au existat cazuri de neadmitere a candidaților cu CES. Determinați care au fost cauzele? Care sunt soluțiile?

3.2. Fișa de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională

Dosarul de acte pentru înscrierea la concursul de admitere a candidatului cu CES va conține fișa de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională. Documentul este emis de serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică. Drept reper în contextul de elaborare a fișei vor servi rapoartele de evaluare/reevaluare complexă a elevului, precum și planul educațional individualizat al acestuia.

Fișa psihopedagogică cuprinde 6 compartimente cheie care vin să ofere informație relevantă pentru cei interesați în realizarea procesului educațional în învățământul profesional al elevului cu CES.

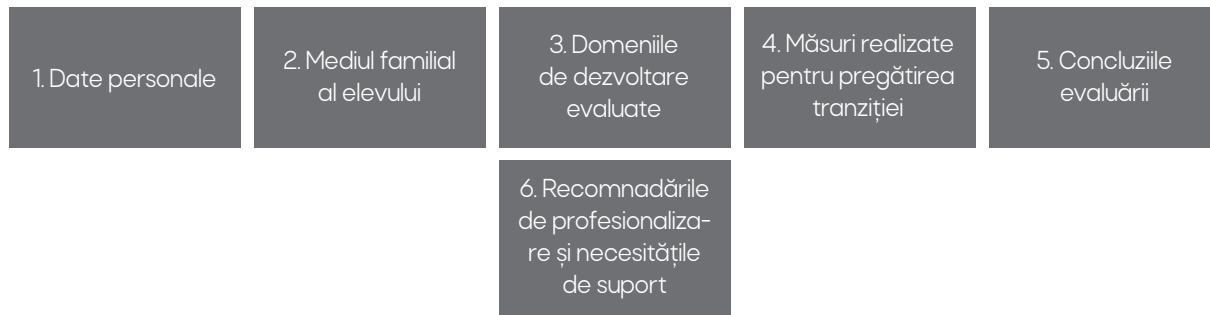

Figura 7. Compartimentele fișei de evaluare psihopedagogică

Compartimentul „Date personale” va cuprinde informație relevantă despre numele și prenumele elevului, data, luna, anul nașterii, adresa de domiciliu. Tot aici se vor regăsi date despre instituția de învățământ în care elevul își face studiile la moment/absolvită, fapt care va face posibilă contactarea instituției pentru un eventual schimb de informație sau clarificare.

Relevantă aici este și indicarea categoriei CES (conform clasificării UNESCO, 1995, aplicată la moment în Republica Moldova). Noțiunea de cerințe educaționale speciale (CES) desemnează nevoile educaționale suplimentare, complementare obiectivelor generale ale educației, care solicită adaptări pentru diferite tipuri de deficiențe sau/și tulburări și asistență complexă (educațională, psihologică, logopedică, medicală, socială etc.). Clasificarea UNESCO (1995) vizează următoarele stări de dezvoltare a elevului cu CES:

- tulburări emoționale (afective) și de comportament;
- tulburări de limbaj;
- dificultăți de învățare;
- întârziere/dizabilitate mintală/intelectuală/dificultăți severe de învățare;
- dizabilități fizice/neuromotorii;
- dizabilități de văz;
- deficiențe de auz.

Această listă se completează cu alte eventuale situații de risc pentru copii:

- medii defavorizate pentru creștere/dezvoltare;
- apartenența la grupuri etnice minoritare/familii de imigranți;
- copii ai străzii;
- copii afectați de maladia SIDA.

Categoria de cerințe educaționale speciale se stabilește în urma evaluării complexe a dezvoltării elevului de către Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică⁴⁹.

În același compartiment se va regăsi și informația despre gradul de dizabilitate a elevului (sever, accentuat, mediu; dacă este încadrat în grad de dizabilitate).

Determinarea gradului de dizabilitate a persoanelor se realizează de către Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă în conformitate cu procedurile prestabilite⁵⁰.

Dizabilitatea la copiii în vârstă de până la 18 ani se determină pornind de la gravitatea deficiențelor funcționale individuale provocate de afecțiuni, defecte, traume care duc la limitări de activitate și restricții de participare exprimate în raport cu funcționarea psihosocială corespunzătoare vârstei și este de trei grade – severă, accentuată și medie:

1) dizabilitatea severă se acordă copiilor care au, în raport cu vârsta, capacitatea de autoîngrijire încă neformată sau pierdută, respectiv un grad ridicat de dependență fizică sau psihică. Autonomia persoanei este foarte scăzută din cauza limitării severe în activitate. Elevul necesită îngrijire și/sau supraveghere permanentă din partea unei alte persoane;

2) dizabilitatea accentuată se acordă copiilor la care incapacitatea de a desfășura activități potrivit rolului social corespunzător dezvoltării și vârstei se datorează unor limitări funcționale motorii, senzoriale, neuropsihice sau metabolice importante, rezultate din afecțiuni severe, în stadii înaintate, cu complicații ale unor organe și sisteme;

3) dizabilitatea medie se acordă copiilor care au capacitatea de prestație fizică (motorie, metabolică) sau intelectuală redusă, corespunzând unei deficiențe funcționale scăzute care duce la limitare în activități în raport cu așteptările corespunzătoare vârstei.

Dizabilitatea la persoanele adulte (inclusiv cele cu vârste cuprinse între 15 și 18 ani angajate în câmpul muncii) se determină pornind de la gravitatea deficiențelor funcționale individuale provocate de afecțiuni, traume, care duc la limitări de activitate și restricții de participare exprimate în raport cu solicitarea socioprofesională (păstrarea capacității de muncă) și este de trei grade: severă, accentuată și medie. Păstrarea capacității de muncă se evaluează în procente, cu un interval procentual de 5 puncte:

1) dizabilitatea severă se caracterizează prin deficiențe funcționale severe provocate de afecțiuni, traume care duc la limitări de activitate și restricții de participare, iar capacitatea de muncă este păstrată în proporție de 0-20%;

2) dizabilitatea accentuată se caracterizează prin deficiențe funcționale accentuate provocate de afecțiuni, traume, care duc la limitări de activitate și restricții de participare, iar capacitatea de muncă este păstrată în proporție de 25-40%;

49 Hotărârea de Guvern cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică (HG nr. 732/16 octombrie 2013, Anexa 2, pct. 11 b).

50 Hotărârea de Guvern cu privire la determinarea dizabilității (HG nr. 357/18 aprilie 2018, Anexa 1, pct. 6.1).

3) dizabilitatea medie se caracterizează prin deficiențe funcționale medii provocate de afecțiuni, traume, care duc la limitări de activitate și restricții de participare, iar capacitatea de muncă este păstrată în proporție de 45-60%.

Persoanele cu deficiențe funcționale ușoare provocate de afecțiuni, defecte, traume și având capacitatea de muncă păstrată în proporție de 65-100% sunt considerate apte de muncă, respectiv, nu se încadrează în grad de dizabilitate.

Pornind de la gradul de dizabilitate, gravitatea deficiențelor funcționale individuale cauzate de afecțiuni, traume, care duc la limitări de activitate și restricții de participare exprimate în raport cu funcționarea psihosocială corespunzătoare vârstei la copii și solicitarea socioprofesională (păstrarea capacității de muncă) la adulți, se stabilesc și se prescriu obligatoriu recomandări generale privind necesitățile persoanei cu dizabilități, sub formă de activități și servicii din domeniile: medical, asistenței sociale, educațional și ocupării în câmpul muncii, de care persoana are nevoie în procesul de incluziune socială, care sunt introduse în Sistemul informațional automatizat la compartimentul „Programul individual de reabilitare și incluziune socială” (formularul nr. 2).

Acest compartiment conține și date despre forma actuală de incluziune în instituția de învățământ general. Astfel pot fi atestate:

- Incluziune totală (grupa obișnuită, elevul are cadru didactic de sprijin). Elevul este inclus în grupă obișnuită, conform orarului grupei, și beneficiază de asistență educațională individualizată, organizată în mod individual sau în grupuri mici în grupă și/sau în CREI, fiind asistat, conform unui orar prestabilit, de un CDS. Elevul poate parcurge unele discipline prin curriculum general cu adaptări ale strategiilor didactice sau prin curriculum modificat. Cadrul didactic la grupă beneficiază de servicii de consultanță specializată pentru planificarea, organizarea asistenței educaționale individualizate și monitorizarea progreselor elevului. În acest caz se va indica durata (număr de ore) asistării elevului de către CDS în grupă și/sau în CREI.
- Incluziune parțială. Elevul este inclus în grupă obișnuită, dar, în virtutea stării de sănătate și/sau a nivelului de dezvoltare, nu participă la toate orele conform orarului grupei, fiind asistat la ore și în afara acestora de către CDS. Restul activităților sunt planificate drept lucru individual sau în grupuri mici, în CREI.
- Incluziunea ocazională este recomandată pentru elevul cu CES și/sau dizabilități severe, cu nevoi profunde asociate, care, de regulă, este în imposibilitate de deplasare și necesită asistență specializată (de exemplu, instruire la domiciliu, cu participare, în scop de socializare, la diferite festivități organizate în cadrul grupei/instituției, alte activități extrașcolare).

În funcție de evoluția dezvoltării elevului, în urma reevaluării complexe a dezvoltării, SAP poate recomanda trecerea de la o formă de incluziune la alta.

Serviciile de suport de care a beneficiat elevul vor completa informația despre procesul de incluziune a elevului în școală. De menționat că aici pot fi indicate servicii (educaționale și non-educaționale) care au fost prestate elevului cu CES: serviciile de consultanță/consiliere, alte servicii prestate de către cadrele didactice, inclusiv de către CDS, psiholog, logoped, terapii specifice. De obicei, serviciile cu caracter educațional în școală au fost prestate de către echipa PEI, în conformitate cu necesitățile elevului și recomandările SAP, coordonate cu CMI din perspectiva oportunităților de realizare.

Compartimentul se încheie cu informația despre tipul de curriculum la disciplinele de studiu (*CG - curriculum general, CGA - curriculum general cu adaptări ale strategiilor de predare-învățare-evaluare, CM - curriculum modificat*). De reținut că în cazul modificărilor curriculare la disciplina școlară, cadrul didactic stabilește, în comun cu alți specialiști care asistă elevul, finalități adecvate necesităților educaționale și nivelului de dezvoltare a elevului. Modificările curriculare, în funcție de CES ale elevului, pot viza componentele structurale ale curriculumului: finalitățile, conținuturile. Totodată, aceste modificări se stabilesc din perspectiva asigurării implicării plene a elevului în procesul educațional, în vederea pregătirii inserției lui sociale.

Compartimentul „Mediul familial al elevului” va reflecta componența familiei, climatul familial, gradul de implicare a familiei în procesul educațional, persoana de încredere a elevului din mediul familial. Datele din această rubrică vor contribui la determinarea persoanelor resursă ale elevului, precum și a suportului adiacent, necesar elevului în procesul de incluziune în învățământul profesional.

Compartimentul „Domeniile de dezvoltare evaluate” va cuprinde informații succinte, dar relevante despre competențele (cunoștințe, capacități, deprinderi, atitudini) și nevoile elevului. Informația va avea un caracter complex, corect și succint, conjugat din informațiile reflectate de rapoartele de evaluare/reevaluare complexă a dezvoltării elevului, realizate de structurile de asistență psihopedagogică⁵¹, și anume:

- dezvoltarea fizică (statut fizic, motorica grosieră, fină, mod de deplasare);
- abilitățile de limbaj și comunicare (limbaj verbal/nonverbal, nivel de dezvoltare și utilizare);
- dezvoltarea cognitivă (nivel de achiziții generale, percepere, orientare, atenție, memorie, gândire etc.);
- comportament socioemoțional/relaționare (competențe sociale, afectivitate/emotivitate, nivel și mod de relaționare cu semenii, cu persoane adulte);
- comportamentul adaptativ (nivel de adaptare școlară, socială, nivel de autoadministrare);
- aptitudini și interese.

Compartimentul „Măsurile realizate pentru pregătirea tranziției” va informa despre acțiunile realizate privind stabilirea profilului vocațional, meseria propusă. Domeniile de pregătire a tranziției spre viața independentă, chiar dacă sunt incluse în PEI abia la vârsta de 14 ani, vor fi abordate de către părinți și

51 Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului (Ordinul Ministrului Educației nr. 99 din 26 februarie 2015)

cadrele didactice pe întreg parcursul școlarității, prin dezvoltarea competențelor de gândire critică, de analiză, comparare, luare a deciziilor informate și asumate etc.

„Concluziile evaluării” este compartimentul care scoate în evidență capacitățile, abilitățile și interesele elevului care sunt cele mai relevante pentru o potențială profesie sau meserie, precum și necesitatea adaptărilor. Acestea din urmă sunt deosebit de importante în procesul de satisfacere a necesităților elevului și pot fi:

- adaptări psihopedagogice - includ modificările operate în strategiile pedagogice, conforme Curriculumului general, pentru a facilita procesul educațional pentru elev și a-i asigura progresul în dezvoltare;
- adaptări în materie de evaluare - se referă la modificarea metodelor/tehnicilor de evaluare, pentru a permite elevului să demonstreze competențele achiziționate;
- adaptări ambientale - includ schimbările sau măsurile de sprijin al elevului în mediul fizic al clasei sau al instituției.

De asemenea, în acest compartiment se va specifica echipamentul specializat necesar elevului pentru facilitarea incluziunii educaționale. Echipamentul specializat include tehnologiile auxiliare utilizate pentru a recupera (compensa) sau substitui anumite funcții naturale ale organismului. Echipamentele urmează să faciliteze implicarea activă a elevului cu CES în procesul educațional, precum și în interacțiune și comunicare.

Compartimentul „Recomandările de profesionalizare și necesitățile de suport” va scoate în evidență meseriile/profesiile/specialitățile conforme potențialului și capacității de participare a elevului, care nu prezintă pericol pentru sănătatea, securitatea și viața persoanei și necesitățile de suport în procesul de studii.

La final fișa de evaluare psihopedagogică va conține informație despre persoanele responsabile de completarea documentului, semnătura acestora și data procesării acestuia.

Conținând date exacte și complexe despre procesul de dezvoltare și traseul educațional al elevului, fișa de evaluare psihopedagogică are menirea de a stoca informațiile importante pentru satisfacerea cerințelor educaționale speciale ale elevului la etapa următoare de educație, contribuind astfel la realizarea unui proces relevant și calitativ.

Sarcină de lucru

Identificați câțiva elevi cu cerințe educaționale speciale din instituția dvs. Analizați fișele de evaluare psihopedagogică ale acestora. Identificați relevanța informației din document cu situația autentică a elevului. Notați pe o coală de hârtie (prin schemă, desen etc.) traseul educațional al elevului și nevoile acestuia.

Reflecții

1. Gândiți-vă cum puteți utiliza informația din fișa de evaluare psihopedagogică în organizarea procesului educațional individualizat.
2. În ce măsură informația din fișa elevului vă ajută să vă creați o opinie despre nevoile elevului și potențialul său de încadrare în meseria/profesia selectată. Notați ideile esențiale și aspectele care vă preocupă și discutați-le în cadrul ședinței CMI.

3.3. Evaluarea dezvoltării elevului. Tipuri de evaluare

Ce este evaluarea?

Evaluarea este un proces dinamic, holistic, continuu și complex de determinare a particularităților individuale ale elevului per domenii de dezvoltare, a capacității de învățare a acestuia și de identificare a potențialului actual și optim (conform **Metodologiei de evaluare a dezvoltării copilului, aprobată prin Ordinul ME nr. 99 din 26.02.2015**). Finalitatea procesului de evaluare este de a orienta decizia și acțiunea educațională și de a stabili servicii educaționale în funcție de nevoile specifice ale elevului cu cerințe educaționale speciale⁵².

În funcție de nivelurile la care se realizează și obiectivele urmărite, evaluarea dezvoltării elevului poate fi: **inițială, complexă, specifică**.

Toate tipurile de evaluare sunt orientate spre stabilirea aspectelor pozitive din dezvoltarea elevului, ca punct de plecare în activitatea de abilitare/reabilitare și de determinare a abilităților și disponibilităților imediate pentru dezvoltare.

IMPORTANT!

Identificarea cerințelor educaționale speciale (CES) ține de competența Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică și/sau a Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică. Concretizăm că nu toți elevii cu CES au o dizabilitate și, viceversa, nu toți elevii cu dizabilitate au cerințe educaționale speciale, conform abordării UNESCO, 1995.

Indiferent de tipul de certificat de studii gimnaziale (seria generală sau seria specifică - ASG/PEI), prezentat de elev la înmatricularea acestuia în instituția de învățământ profesional tehnic, în cazul în care se constată că elevul întâmpină anumite probleme de dezvoltare, dificultăți de învățare și comunicare, care interferează cu procesul educațional, se inițiază procesul de evaluare inițială la nivel de instituție.

⁵² Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului (Ordinul ME nr. 99 din 26.02.2015).

Evaluarea inițială

Evaluarea inițială se realizează în instituția de învățământ profesional tehnic de către comisia multidisciplinară instituțională (CMI), care constituie un element structural obligatoriu în instituția de învățământ pentru asigurarea incluziunii educaționale a elevilor cu CES.

Scopul evaluării inițiale presupune identificarea nivelului actual de dezvoltare a elevului, a particularităților individuale și a potențialul de dezvoltare și estimarea gradului de corespundere a nivelului de dezvoltare a elevului cu nivelul caracteristic vârstei respective.

CMI planifică și organizează evaluarea inițială pentru elevii care prezintă semne de potențiale probleme de dezvoltare și/sau în cazul în care elevul se află în situație de insecuritate, marginalizare, excludere sau dificultate. Procesul de evaluare inițială se declanșează la sesizarea cadrelor didactice, a cadrelor de conducere, a specialiștilor care asistă elevul, a părinților/reprezentanților legali sau a medicului/asistentului medical din instituție etc., în urma observărilor, a examinării rezultatelor școlare, a comportamentului elevului etc.

Componenta nominală a CMI se aprobă anual, la începutul anului de studii, prin ordinul directorului instituției de învățământ profesional tehnic. Scopul CMI este coordonarea generală a dezvoltării și promovării educației incluzive la nivel instituțional. De aceea, indiferent dacă sunt sau nu elevi cu cerințe educaționale speciale în instituție, CMI se creează/actualizează obligatoriu în fiecare an de studii.

Prin urmare, CMI îi revine rolul să identifice elevii care prezintă dificultăți în procesul de achiziționare de competențe conform curriculumului din învățământul profesional tehnic și asigură incluziunea prin organizarea și monitorizarea asistenței educaționale individualizate pentru elevii cu CES.

Comisia multidisciplinară instituțională

Componenta CMI

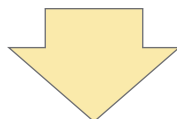
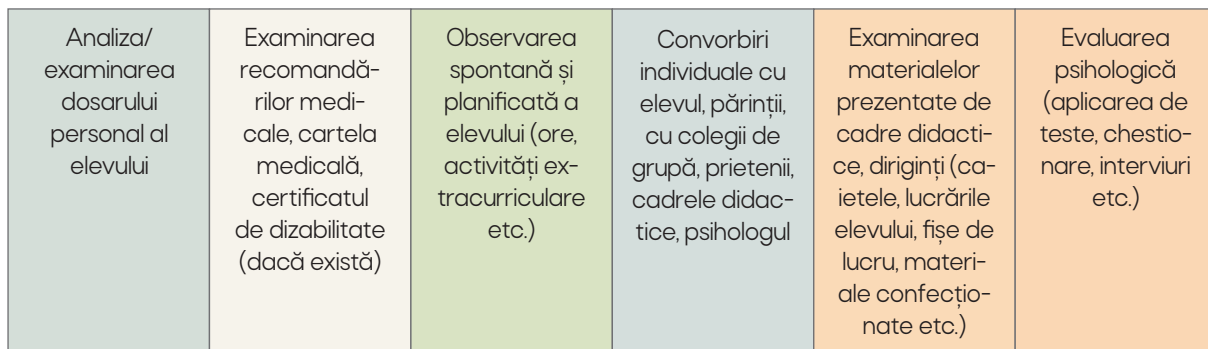
Membrii CMI (statut permanent)	Membrii CMI (la necesitate)
<ul style="list-style-type: none">● un reprezentant al administrației instituției (directorul/directorul adjunct pentru instruire, metodistul, desemnat în funcția de președinte al CMI);● 1-2 profesori (deținători de grade didactice);● 1-2 maiștri-instrucitori;● cadrul didactic de sprijin;	<ul style="list-style-type: none">● asistentul medical;● medicul de familie din comunitate;● asistentul social;● pedagogul social;● alți specialiști relevanți după caz.

- psihologul;
- logopedul;
- psihopedagogul;
- dirigințele elevului evaluat în comisie.

Evaluarea inițială se va întemeia pe informația din dosarul personal al elevului, prezentată președintelui CMI de către dirigințele grupei și va conține:

- referința (scurtă caracteristică) privind nivelul de dezvoltare și evoluția școlară a elevului, precum și argumentarea motivului înaintării cazului pentru examinare în comisie, elaborată de dirigințe;
- situația școlară curentă a elevului;
- fișa cu rezultatele investigațiilor medicale după caz, certificatul de dizabilitate (dacă există);
- ancheta socială, după caz.

Evaluarea se face pe parcursul a cel mult șapte zile lucrătoare de la data constatării necesității unei asemenea evaluări. Organizarea procesului de evaluare inițială implică mai multe etape, reflectate în figura de mai jos, și vizează analiza solicitării de evaluare, identificarea necesității includerii în procesul de evaluare a altor persoane relevante, consultarea altor surse adăugătoare de informare, care să confere poziției de evaluator mai multă obiectivitate, determinarea metodelor/instrumentelor care vor fi utilizate în evaluare, perfectarea procesului-verbal de evaluare inițială.

Eventuale decizii luate la nivel de CMI (comisia multidisciplinară instituțională) în proces de evaluare inițială		
Elevul nu prezintă deficiențe de dezvoltare, dificultăți de învățare, probleme comportamentale care ar necesita intervenții suplimentare, iar problemele semnalate pot fi remediate în mod regulamentar la clasă.	Elevul prezintă deficiențe de dezvoltare și dificultăți de învățare (de regulă tranzitorii), care pot fi remediate la nivelul și cu resursele instituției.	Elevul prezintă probleme de dezvoltare care trebuie să fie evaluate de către specialiști calificați în cadrul SAP.

Figura 8. Algoritmul procesului de evaluare inițială

Cadru și condițiile în care are loc evaluarea

În vederea asigurării calității procesului de evaluare se recomandă de respectat câteva condiții:

- organizarea spațiului și asigurarea confortului pentru persoana evaluată, un cadru natural, un mediu prietenos, protectiv și securizat din punct de vedere fizic și emoțional;
- convorbire prietenoasă cu elevul și părinții (comunicarea clară și coerentă, tonul vorbirii cald și pozitiv etc.);
- identificarea obiectivelor, metodelor și mijloacelor necesare pentru evaluare;
- stabilirea unei relații de încredere cu elevul, explicându-i acestuia motivul evaluării într-un limbaj accesibil și adaptat nivelului de înțelegere al elevului;
- se va ține cont de starea fizică și emoțională generală a elevului la momentul inițierii evaluării și în procesul acesteia; ritmul propriu al elevului, capacitatea de a asculta și a înțelege mesajul verbal și scris; particularitățile vârstei cronologice și particularitățile individuale de dezvoltare ale elevului.

Evaluarea inițială se realizează obligator pe cinci domenii de dezvoltare: *dezvoltarea fizică și neuro-motorie, dezvoltarea limbajului și a comunicării, dezvoltarea cognitivă, dezvoltarea socioemoțională, dezvoltarea comportamentului adaptativ.*

Domeniile de dezvoltare

(sugestii privind descrierea domeniilor de dezvoltare)⁵³

Domeniul de dezvoltare	Particularități individuale de dezvoltare
Domeniul fizic/ neuromotor	<ul style="list-style-type: none"> - parametrii fizici de dezvoltare: înălțimea, greutatea, indicele de masă corporală (se indică dacă vizibil corespunde vârstei cronologice); - motricitatea grosieră: modul de deplasare (de ex.: independent, cu ajutorul bastonului, cu sprijin din partea adultului); urcatul și coborâtul scărilor, săritul, alergarea, aruncarea, cățărarea; - motricitatea fină (dezvoltarea mișcărilor degetelor și ale mâinilor în vederea autoservirii sau a îndeplinirii unor activități uzuale, precum coordonarea mână-ochi, mișcarea degetelor, mobilitatea articulară, forța musculară, modul de manipulare a uneltelor de scris).
Dezvoltarea limbajului și comunicării	<ul style="list-style-type: none"> - se referă la capacitățile de exprimare verbală prin limbajul rostit și prin limbajul grafic; dezvoltarea limbajului (vocabularul, gramatica, sintaxa); - înțelegerea semnificației mesajelor; - comunicarea verbală și nonverbală (abilități de ascultare, comunicare orală și scrisă, activă și pasivă, orală și scrisă); - preachiziții pentru citit-scris; - după caz, formele de comunicare augmentativă-alternativă (de ex.: limbajul semnelor și gesturilor, sistemul Braille).
Dezvoltarea cognitivă	<ul style="list-style-type: none"> - dezvoltarea proceselor psihice (percepția, memoria, atenția, gândirea, imaginația); - abilitățile elevului de a înțelege relațiile dintre obiecte, fenomene, evenimente și persoane; - abilitățile de gândire logică și rezolvare de probleme, cunoștințe elementare matematice și cunoștințe referitoare la mediul înconjurător, complex și dinamic; - competențe de grupare, scriere, comparare, ordonare, măsurare, asocierea obiectelor, fenomenelor, evenimentelor; - asimilarea elementelor limbajelor convenționale de bază (citat-scris și calcul); - formarea motivației pentru învățare.

Dezvoltarea socioemoțională	<ul style="list-style-type: none"> - competența socială: capacitatea de a stabili și a menține relații cu adulții și cu semenii; interacțiunea cu ceilalți); - modul în care elevii se privesc pe ei înșiși și în care percep lumea din jur; - abilitatea elevului de a avea comportamente acceptate social, de a forma și a întreține relații sociale funcționale cu colegii și adulții din viața lui; - competența emoțională (abilitatea de recunoaștere, de înțelegere a emoțiilor; gestionarea emoțiilor, autocontrolul).
Dezvoltarea comportamentului adaptativ	<ul style="list-style-type: none"> - adaptarea școlară: abilitățile de orientare în spațiul intern (orientarea în mediul instituției, comunicarea și adaptarea la cadrele didactice, colegii de grupă etc.); - adaptarea socială: abilități de orientare, deplasare, comunicare în spațiul extern (stradă, instituție, magazin, alte locuri publice); - participarea socială, responsabilitatea socială, respectarea regulilor; - abilități de autogestionare/autonomia personală, abilități practice (planificarea activităților cotidiene/ocupaționale/casnice, interese, petrecerea timpului liber, gestionarea banilor, siguranța, sănătatea, transportul, rutinele - îmbrăcatul/spălatul/prepararea mâncării, cumpărături, sarcini de casă etc.).

Rezultatele evaluării inițiale efectuate de CMI se consemnează într-un **proces-verbal de evaluare inițială** în care se înscriu constatări pe domenii de dezvoltare (puncte forte, abilități/competențe, preferințe/nepreferințe, interese, aptitudini).

Proces-verbal de evaluare inițială

Model

Proces-verbal de evaluare inițială nr. ____⁵⁴

Data _____		
Date generale despre elev		
Nume, prenume:	Vârsta:	Grupa:

⁵⁴ Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului (Ordinul ME nr. 99 din 26.02.2015).

Rezultatele evaluării
Constatări pe domeniul dezvoltării fizice (statut fizic, motorica grosieră, fină, mod de deplasare): _____
Constatări pe domeniul dezvoltării abilităților de limbaj/comunicare (limbaj verbal/nonverbal, nivel de dezvoltare și utilizare): _____
Constatări pe domeniul dezvoltării cognitive (nivel de achiziții generale, percepere, orientare, atenție, memorie, gândire etc.): _____
Constatări pe domeniul dezvoltării comportamentului socioemoțional/relaționare (competențe sociale, afectivitate/emotivitate, nivel și mod de relaționare cu semenii, persoanele adulte): _____
Constatări pe domeniul dezvoltării comportamentului adaptativ (nivel de adaptare școlară, socială, nivel de autoadministrare): _____
Concluzii/Recomandări: _____
Membrii Comisiei multidisciplinare instituționale (nume, prenume, semnătură)

Sarcină de lucru individual

Analizați o secvență din procesul-verbal de evaluare inițială, domeniul cognitiv, și precizați care variantă oferă o informație clară și relevantă despre situația elevului.

Domeniul de dezvoltare	Constatări pe domeniul dezvoltării cognitive (nivel de achiziții generale, percepere, orientare, atenție, memorie, gândire etc.)	
	Varianta A	Varianta B
Dezvoltarea cognitivă	Elevul citește pe silabe, cunoaște culorile, literele, cifrele. Andrei numără și efectuează calcule matematice. Adresează și răspunde la întrebări simple. Cunoaște denumiri de animale, păsări, fructe, legume, plante etc. Cunoaște responsabilitățile bucătarului.	Elevul citește pe silabe, cunoaște toate literele de tipar. Transcrie de pe tablă și din carte, omițând unele litere (b, p, ș, ț). Andrei face calcule în limita 100, cu ajutorul adultului, degetelor, bilelor. Se orientează în mediul înconjurător, în timp și spațiu. Stilul de învățare este vizual. Tipul de inteligență predominant este muzical-ritmic. Memorie auditivă, vizuală - medie (7 cuvinte din 10), volum - mediu. Percepție: vizuală - obiectivă, integră și constantă. Atenție: voluntară, de lungă durată, instabilă. Imaginația reproductivă săracă. Andrei înțelege noțiuni simple de specialitate. Numește unele activități specifice profesiei bucătar. Cunoaște responsabilitățile bucătarului și a altor categorii de angajați. Explică regulile de igienă personală. Cunoaște cerințe minime ale securității de muncă.

Elemente-cheie în elaborarea procesului-verbal de evaluare inițială

- Evaluarea este un proces continuu și permite determinarea gradului de dezvoltare al elevului, a ritmului său propriu de dezvoltare, a reușitelor și dificultăților acestuia, de aceea rezervați-vă timpul necesar, ca să cunoașteți elevul; includeți informații relevante privind punctele forte, nevoile, interesele și caracteristicile specifice ale elevului (limbajul, gândirea, imaginația, memoria, atenția, tipul de inteligență, afectivitatea/emotivitatea, temperamentul, stilul de învățare etc.);
- constatările:
 - vor descrie nivelul actual de dezvoltare al elevului pe domenii și impactul rezultatului constatat asupra traseului său educațional;
 - vor conține informații despre cerințele particulare și punctele forte ale elevului la momentul respectiv;
 - vor servi la planificarea unor obiective concrete de învățare și a unei intervenții adecvate;
 - vor servi la măsurarea ulterioară a rezultatelor elevului evaluat;
- țineți cont de faptul că atunci când descrieți un domeniu, acest domeniu nu este unul independent;

- cazul elevului trebuie studiat, analizat și discutat în echipă, în ședințe comune de examinare a rezultatelor evaluării, în cadrul cărora fiecare specialist expune constatările sale, informațiile relevante și prezintă concluziile și recomandările pe domeniul evaluat;
- cu cât mai mult veți exersa perfectarea unui proces-verbal de evaluare inițială, cu atât mai relevant va fi conținutul documentului, cu date exacte privind situația educațională a elevului;
- concluziile și recomandările elaborate de membrii CMI vor fi formulate concret și accesibil pentru specialiștii din cadrul Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică/Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică, părinți, cadre didactice și alți specialiști implicați.

Se recomandă ca în procesul-verbal să se descrie și competențele specifice ale elevului în funcție de meseria/specializarea pe care o învață.

Registrul de evidență a proceselor-verbale de evaluare inițială

Registrul de evidență a proceselor-verbale de evaluare inițială⁵⁵
din Instituția de învățământ profesional tehnic

Nr.	Nr. proces-verbal, data	Nume, prenume elev	Grupa	Decizii în urma evaluării			Membrii CMI care au semnat procesul-verbal de evaluare inițială
				Elevul nu atestă deficiențe în dezvoltare, nu sunt necesare intervenții suplimentare.	Elevul atestă deficiențe în dezvoltare, care pot fi remediate cu resursele instituției.	E necesară evaluarea complexă a dezvoltării elevului, referire către SAP.	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Anul de studii 2020-2021							

⁵⁵ Regulamentul-cadru al Comisiei multidisciplinare intrașcolare (Ordinul MECC nr. 683 din 03.06.2019).

Anul de studii 2021-2022							

Note:

1. Registrul se completează anual.
2. În funcție de decizia luată ca urmare a evaluării inițiale, menționată în procesul-verbal respectiv, se va introduce semnul "+" în una dintre rubricile 5, 6 sau 7 ale registrului.
3. Registrul poate fi ținut atât în format imprimat pe hârtie, cât și în varianta electronică.

Comisia multidisciplinară instituțională (CMI) asigură incluziunea educațională a elevilor cu CES în instituția de învățământ prin organizarea și monitorizarea asistenței educaționale individualizate pentru aceștia. În acest sens, pentru o evidență veridică se recomandă completarea periodică a registrului de evidență a elevilor cu CES, document care poate fi ținut atât în format imprimat pe hârtie, cât și în varianta electronică.

Registrul de evidență a elevilor cu CES

Model

Registrul de evidență a elevilor cu CES⁵⁶

Instituția de învățământ profesional tehnic _____

Anul de studii _____

Nr. crt.	Nume, prenume elev	Data nașterii	Grupa	Datele privind evaluarea complexă				PEI						Informații privind traseul/promovarea/absolvirea (Proces-verbal al Consiliului profesoral, data)	
				Nr. raportului de evaluare complexă, data aprobării	Categorია CES	Forma de educație/ incluziune recomandată	Servicii de suport recomandate	Data reevaluării, nr. raport	Servicii de suport individualizat						
									Aprobat: (nr. Proces-verbal al Consiliului profesoral)	Asistența CDS	Asistența CREI	Asistența psihologică	Asistența logopedică		Terapii speciale (se vor specifica)
1.															
2.															
3.															
Total															

Note:

1. Lista nominală a elevilor cu CES și informația privind rezultatele evaluării complexe a dezvoltării și asistența elevilor se vor completa anual.
2. Registrul poate fi ținut atât în format imprimat pe hârtie, cât și în varianta electronică.

⁵⁶ Regulamentul-cadru al Comisiei multidisciplinare intrașcolare (Ordinul MECC nr. 683 din 03.06.2019).

IMPORTANT!

În cazul în care CMI decide că elevul prezintă probleme de dezvoltare, învățare și nu face față Curriculumului în învățământul profesional tehnic, și/sau se constată necesitatea identificării cerințelor educaționale speciale, se perfectează *Referința de solicitare a evaluării complexe* și se remite în adresa structurilor de asistență psihopedagogică fie Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică, fie Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică pentru evaluarea complexă.

Referința pentru evaluarea complexă se întemeiază pe concluziile formulate de CMI în urma evaluării inițiale, de aceea este foarte importantă fundamentarea constatărilor pe dovezi și argumente obiective.

Referință pentru evaluarea complexă

Model de Referință pentru evaluarea complexă⁵⁷	

(Instituția de învățământ profesional tehnic)	
Nr. _____	
din _____	
	Către SAP
În temeiul deciziei Comisiei multidisciplinare instituționale, proces-verbal nr. ____	
din _____ 20 __, se referă pentru evaluarea complexă	
elevul(a) _____, grupa _____	
data nașterii _____	
Anexe:	
1. Proces-verbal de evaluare inițială	
2. Caracteristica psihopedagogică a elevului	
3. _____	
Instituția ☐ <i>dispune</i> / ☐ <i>nu dispune</i> de acordul părinților pentru desfășurarea procesului de evaluare complexă.	
Președinte CMI	Directorul ÎIPT
_____	_____
Semnătura _____	Semnătura _____
	L.Ș.

⁵⁷ Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului (Ordinul ME nr. 99 din 26.02.2015).

Note: Modelul propus de referință este pentru un singur elev. În cazul în care instituția de învățământ profesional tehnic referă doi sau mulți elevi pentru evaluarea complexă, se va perfecta același model de referință cu anexarea listei elevilor.

Lista elevilor referiți pentru evaluarea complexă

Nr.	Numele, prenumele elevului	Data nașterii	Grupa	Numărul procesului-verbal	Anexe

Totodată, la referință se anexează și alte acte relevante privind situația educațională a elevului:

- procesul-verbal de evaluare inițială
- acordul scris al părinților/reprezentanților legali
- caracteristica psihopedagogică a elevului (elaborată de diriginte, se recomandă forma liberă, ținând cont de cerințele propuse în modelul de mai jos)
- certificatul medical original și copie (dacă este)
- copia buletinelor părinților/reprezentantului legal
- copia certificatului de naștere a elevului sau a buletinului de identitate
- situația școlară curentă a elevului
- ancheta socială (la necesitate, în cazul familiilor defavorizate).

Fisa de caracterizare psihopedagogică a elevului

Fișa de caracterizare psihopedagogică a elevului

- 1. Date generale despre elev** (nume, prenume, data nașterii, numele, prenumele părinților; domiciliul; mediul familial, structura familiei, componența familiei: completă, lipsa unui părinte, părinți vitregi, frați, surori mai mari sau mai mici, alte persoane din familie).
- 2. Relațiile interpersonale în familie** (atmosfera și climatul educativ: înțelegere deplină, conflicte mici, familie în curs de disociere, familie dezorganizată, condițiile de viață și muncă ale elevului în familie, condiții de pregătire a lecțiilor).
- 3. Relațiile și interacțiunile din cadrul grupei de elevi** (interacțiuni observate între colegi și formele lor de manifestare, poziția în grup).

4. **Participarea la ore, stilul de muncă, motivația** (cum lucrează elevul la ore): contribuții spontane, participă doar când este solicitat, răspunde numai în urma observațiilor repetate etc.; stilul de muncă: sistematic, cu interes pentru cunoaștere și acțiune; organizat, ritmic, inconsecvent, foarte sânguinos, preocupare pentru cunoaștere, perseverență, consecvență.
5. **Conduita la lecții și în colectivul de elevi:** disciplina la ore (disciplinat, receptiv la observații, disciplinat numai în condiții de constrângere etc.); participarea la viața colectivului sau grupei (bun organizator, se integrează în grup, se sustrage de la activități, fără inițiativă, retras, izolat, participă la activități extracurriculare).
6. **Interese, înclinații, aptitudini deosebite** (de ordin intelectual, tehnic, artistic, sportiv, hobby-uri).
7. **Concluzii** (apreciere generală a personalității asupra dominantelor și resurselor, asupra modului de valorificare a acestora, recomandări privind activitatea instructiv-educativă ulterioară).

Evaluarea complexă

În vederea realizării unei evaluări comprehensive, cantitative și calitative, Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică (SAP)/Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică (CRAP) realizează evaluarea complexă în echipa de specialiști din care fac parte: psihologul, logopedul, psihopedagogul, pedagogul.

Evaluarea complexă se face în vederea constatării și estimării particularităților dezvoltării și potențialului elevului, pentru identificarea CES și recomandarea celei mai adecvate forme de incluziune educațională (totală, parțială, la distanță); stabilirea și recomandarea programelor de suport educațional și specific (asistență psihologică, logopedică, ocupațională).

Figura 9. Relația cu Serviciul de asistență psihopedagogică/CRAP

Evaluarea dezvoltării elevului se face, în mod obligatoriu, cu acordul scris al părintelui/reprezentantului legal, în limba maternă a elevului pentru asigurarea obiectivității și a gradului de înțelegere. Președintele CMI informează părintele despre necesitatea de a face o evaluare complexă a elevului de către specialiștii Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică/Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică, argumentând decizia CMI.

Important!

În cazul în care părinții nu acceptă evaluarea elevului, se recomandă convingerea acestora sau consemnarea în scris a refuzului părinților cu argumentarea consecințelor pentru elev. În cele din urmă, părintele își asumă responsabilitatea pentru rezultatele copilului său, inclusiv riscul de a nu obține certificarea corespunzătoare.

<i>Model</i>	
Acordul scris al părinților/reprezentaților legal	
Subsemnata(ul) _____, domiciliat (ă)	
_____ , localitatea _____ ,	
str _____ , tel _____ prin prezenta	
îmi exprim acordul de a se efectua evaluarea complexă a fiului/fiicei/tutelatului	
_____ , născut la _____ ,	
care studiază în cadrul instituției de învățământ profesional tehnic	
_____ ,	
fiind în grupa _____. Modalitatea și scopul evaluării mi-au fost explicate. Îmi asum responsabilitatea pentru implicarea copilului și a mea, ca părinte/reprezentant legal, în procesul de evaluare.	
_____	_____
Data	Semnătura părintelui/reprezentantului legal
_____	_____
Data	Semnătura specialistului SAP/CRAP

Evaluarea complexă în cadrul SAP/CRAP se realizează în baza unui plan elaborat, după cum urmează:

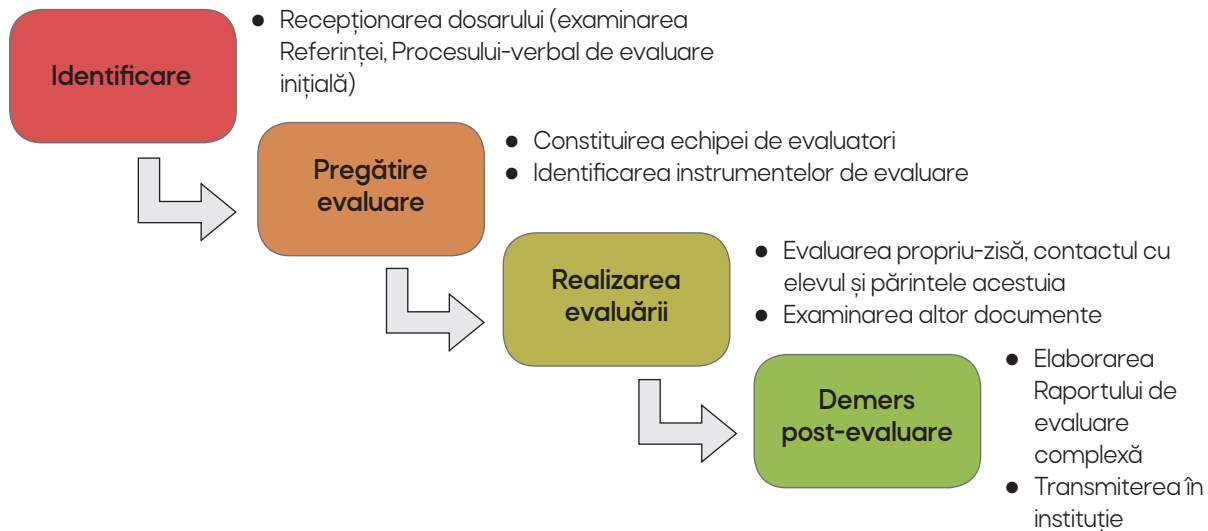

Figura 10. Organizarea evaluării complexe a dezvoltării copilului în cadrul SAP/CRAP

Totodată, SAP/CRAP anunță, în scris, instituția de învățământ profesional tehnic referitor la evaluarea elevilor cu cel puțin două săptămâni înainte, prezentând lista elevilor incluși în procesul de evaluare. Ulterior instituția de învățământ profesional tehnic informează elevii și părinții/reprezentanții legali despre perioada, locația și obligativitatea participării acestora în procesul de evaluare.

Serviciul de asistență psihopedagogică/Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică planifică și evaluează cazurile ce țin de adresarea directă a părinților/reprezentanților legali, referirea de către anumite instituții sau structuri din domeniul de protecție și suport pentru elev (autorități locale, centre de plasament, comunitare) sau a elevului/tânărului cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani.

Evaluarea complexă se face în cel mult o lună de zile de la referirea cazului. De regulă, evaluarea complexă se desfășoară în instituția de învățământ profesional tehnic, la necesitate, ea poate avea loc la domiciliul elevului ori la sediul SAP/CRAP, în funcție de situația elevului.

În urma evaluării complexe, Serviciul de asistență psihopedagogică/Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică elaborează un raport de evaluare complexă, care conține constatările pe domenii de dezvoltare, necesitățile elevului, forma de incluziune/educație, concluzii și recomandări corespunzătoare, precum și concluzia generală de identificare/neidentificare a cerințelor educaționale speciale, perioada de reevaluare și serviciile de suport educațional și non-educațional.

Raportul de evaluare conține date generale despre elev și despre familia acestuia (părinți, frați, surori, familia extinsă), condiții de trai ale familiei, date privind starea de sănătate a elevului, traseul educațional, descrierea competențelor și necesităților pe domenii de dezvoltare, recomandări pe domenii de dezvoltare; concluzia generală, recomandări concrete pentru specialiștii care asistă elevul, inclusiv pentru părinți, și componența echipei de evaluare. Rezultatele din raportul de evaluare se aduc în mod obligatoriu la cunoștința părinților/reprezentanților legali, contra semnătură.

Raportul de evaluare se completează în cel mult cincisprezece zile de la efectuarea evaluării și se perfectează în două exemplare, care se păstrează, câte un exemplar, la Serviciul de asistență psihopedagogică/Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și în dosarul elevului evaluat, care se găsește în instituția de învățământ profesional tehnic.

Raportul de evaluare stă la baza elaborării planului educațional individualizat pentru elevul cu CES, a stabilirii serviciilor de suport și a recomandărilor pentru părinți/reprezentanți legali, cadre didactice, alți specialiști care asistă elevul în procesul educațional.

Evaluarea specifică

Evaluarea specifică se face în cazul în care procesul evaluării complexe se constată anumite dificultăți de dezvoltare într-un domeniu concret și sunt necesare investigații specifice, inclusiv observarea de durată a elevului în mediile ambientale.

În acest caz, durata și timpul acordat evaluării se stabilește în funcție de specificul cazului examinat. Astfel, în vederea unei evaluări optime, se recomandă examinarea elevului pe parcursul a 2-3 ședințe, cu asistarea acestuia în procesul educațional și acumulării datelor anamnestice despre elev.

Totodată, în cazul în care este necesară o evaluare strict direcționată cu implicarea unor instrumente standardizate și a unor specialiști de profil (de exemplu: probleme de comportament antisocial, agresiv, situații de risc pentru elev și semenii lui, condiții medicale), se va realiza evaluarea specifică de către specialiștii SAP, CRAP sau altor instituții/structuri de protecție a copilului, menite să asigure obiectivitate și profesionalism în procesul de evaluare conform competențelor.

Reevaluarea - parte componentă a evaluării complexe a dezvoltării elevului

Reevaluarea este parte componentă a procesului complex de evaluare și constă în monitorizarea dinamicii în dezvoltarea elevului, identificarea a noi necesități, modificarea intervențiilor anterior planificate și/sau proiectarea a noi intervenții și asigurarea dezvoltării progresive a elevului.

Comisia multidisciplinară instituțională realizează reevaluarea elevului cu CES semestrial (decembrie, mai), iar Serviciul de asistență psihopedagogică/Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică conform periodicității stabilite, de regulă o dată în an. În caz de necesitate, SAP/CRAP poate decide reevaluarea cu o altă periodicitate, coordonând acest proces cu instituția de învățământ profesional tehnic și părinții elevului. De asemenea, în proces de reevaluare, SAP/CRAP perfectează *Raportul de reevaluare*, care vizează acțiuni la nivel de menținere/eliminare a cerințelor educaționale speciale, măsurile de intervenție și serviciile de suport.

IMPORTANT!

Instituția de învățământ profesional tehnic nu are competența și atribuția de a exclude elevul din categoria de cerințe educaționale speciale, această sarcină îi revine Serviciului de asistență psihopedagogică/Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică.

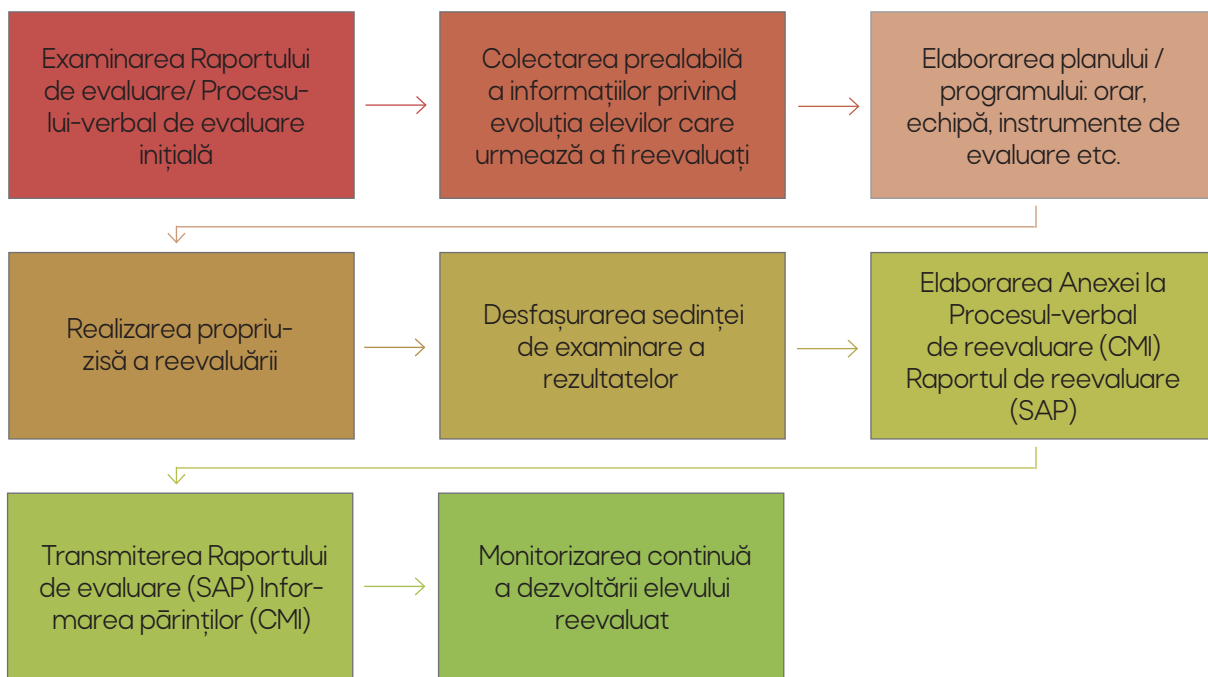

Figura 11. Etapele reevaluării

Reevaluarea se realizează pe toate domeniile de dezvoltare (dezvoltare fizică și motorie, dezvoltarea limbajului și a comunicării, dezvoltarea cognitivă, dezvoltarea socioemoțională, dezvoltarea comportamentului adaptativ) sau doar pe unele/unul, în funcție de necesități și de informațiile existente privind dinamica elevului.

Resurse adiționale utile

Dacă doriți să cunoașteți mai detaliat acest subiect, puteți accesa [Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului, aprobată prin Ordinul ME nr. 99 din 26.02.2015.](#)

Reflecții

1. Gândiți-vă care este rolul dvs. în procesul de evaluare a elevului și ce impact au rezultatele obținute în organizarea procesului educațional individualizat?
2. În ce măsură reușiți să observați elevul, cum determinați punctele sale forte, nevoile, interesele, preferințele, competențele acestuia?
3. În ce măsură informația colectată vă ajută să selectați și/sau să combinați armonios strategiile didactice de predare-învățare-evaluare?
4. Notați ideile esențiale și aspectele care vă preocupă și discutați-le în cadrul ședinței CMI.

Sarcină de lucru

1. Examinați cu membrii CMI situația unui elev din instituția dvs., care prezintă dificultăți severe de învățare, și elaborați un proces-verbal de evaluare inițială.
2. Înregistrați constatările pe domenii de dezvoltare și discutați în echipă concluzia dvs. privind situația elevului.
3. Propuneți două posibile constatări/decizii ale CMI în urma evaluării elevului. Analizați procesul-verbal propus în anexa 1 și vedeți unde ați întâmpinat dificultăți.

Autoevaluare

Bifați A (adevărat) sau F (fals) în dreptul următoarelor afirmații:

Afirmații	Adevărat	Fals
Persoanele cu CES au dreptul să opteze pentru accesul la ÎPT, în conformitate cu potențialul și capacitățile lor de participare la procesul educațional/de formare profesională.		
Dosarul de acte pentru înscrierea la concursul de admitere a candidatului cu CES va conține opțional fișa de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională emisă de Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică.		
Dosarul de acte pentru înscrierea la concursul de admitere a candidatului cu dizabilitate va include programul individual de reabilitare și incluziune socială (formularul nr. 2) și formularul nr. 5.		
Contraindicația/incapacitatea din punct de vedere medical de a desfășura activitatea la locul de muncă în profesia/ocupația cu factori de risc profesional la locul de muncă nu este drept temei pentru neadmitere la meseria/profesia/specialitatea dată.		
Copiii/tinerii cu dizabilitate severă, accentuată și medie nu au facilități în procesul de admitere și înmatriculare în ÎPT.		
Fișa de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională este emisă de Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică.		
Evaluarea inițială se face în instituția de învățământ profesional tehnic de către comisia multidisciplinară instituțională (CMI).		
În procesul de evaluare inițială CMI identifică cerințele educaționale speciale ale elevului.		
Părintele și elevul sunt o sursă veridică de informații despre situația elevului, punctele forte, nevoile, interesele, preferințele elevului etc.		
În procesul de evaluare inițială, CMI elaborează un raport de evaluare cu descrierea competențelor pe domenii de dezvoltare.		

Evaluarea complexă se realizează în limba maternă a elevului, cu acordul scris al părintelui.		
Evaluarea complexă are loc doar la solicitarea instituției de învățământ în baza referinței de evaluare.		
Evaluarea elevului stă la baza elaborării planului educațional individualizat (PEI).		
Evaluarea specifică este realizată de CMI în cazul în care se confruntă cu un caz ce necesită intervenții suplimentare.		
În cazul în care părinții refuză evaluarea elevului, SAP o va realiza în interesul acestuia.		
Reevaluarea se realizează lunar pentru a constata progresele elevului cu CES.		
În procesul de reevaluare, SAP elaborează un raport de reevaluare.		

CAPITOLUL 4

ORGANIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL INDIVIDUALIZAT PENTRU ELEVII CU CÉS

Scopul capitolului presupune dezvoltarea competențelor cadrelor didactice privind organizarea procesului educațional individualizat pentru elevii cu CÉS.

Obiective:

- familiarizarea cadrelor didactice privind procesul de elaborare a planului educațional individualizat
- consolidarea abilităților practice de elaborare a planului educațional individualizat
- formarea competențelor privind individualizarea procesului educațional prin adaptări și modificări curriculare
- dezvoltarea competențelor privind organizarea procesului educațional individualizat pentru elevii cu CÉS

Acest modul vă va ajuta să găsiți răspunsuri la întrebările:

- Ce este un plan educațional individualizat?
- Care sunt etapele procesului PEI?
- Cine este responsabil de elaborarea planului educațional individualizat?
- Ce sunt adaptările curriculare?
- Cine elaborează curriculumul individualizat pentru elevul cu cerințe educaționale speciale?
- Cum selectăm/combinăm strategiile didactice de predare-învățare-evaluare pentru elevul cu CÉS?

4.1. Planul educațional individualizat (PEI)

În corespundere cu *Reperete metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic*, adoptate prin Ordinul MECC nr. 1486 din 13.11.2019, organizarea procesului educațional pentru elevii cu cerințe educaționale speciale presupune abordarea individualizată, prin măsuri de creare a mediului educațional corespunzător nevoilor elevului. Acomodarea rezonabilă presupune orice modificare sau ajustare a spațiului de învățare, a programului de formare profesională sau a modalității de realizare a procesului de predare-învățare-evaluare și de instruire practică, care face posibilă incluziunea socioeducațională a elevului cu CES. În acest sens, individualizarea presupune reconstrucția continuă a corelațiilor între principalele componente ale procesului educațional, care se realizează, prin intervenții curriculare, tehnologii și suporturi didactice adecvate, dar și prin asistarea elevului, după caz, de către cadrul didactic de sprijin, psiholog și alți specialiști în terapii specifice.

Organizarea procesului educațional pentru elevii cu CES în instituția de învățământ profesional tehnic se bazează pe rezultatele evaluării complexe a dezvoltării elevului efectuată de Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică/Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică.

Totodată, procesul educațional pentru elevii cu CES se organizează în baza principiului parteneriatului și cooperării între toți specialiștii cu atribuții în asistența elevilor și, în mod obligatoriu, cu participarea activă a elevului și implicarea responsabilă a părinților/reprezentanților legali.

Ce este PEI?

Conform Codului educației, planul educațional individualizat (PEI) este un instrument de organizare și realizare coordonată a procesului educațional pentru elevul cu cerințe educaționale speciale (CES). PEI se elaborează obligatoriu pentru fiecare elev cu CES, confirmat de către SAP/CRAP.

PEI este parte componentă a pachetului de documente curriculare care asigură dezvoltarea educației incluzive în instituțiile de învățământ general, având continuitate și în învățământul profesional tehnic pentru facilitarea incluziunii socioeducaționale.

În PEI se indică suportul educațional necesar elevului cu CES și serviciile non-educaționale, recomandate de SAP/CRAP în procesul de evaluare complexă.

Important!

Planul educațional individualizat este:

- un plan elaborat, realizat, revizuit/actualizat semestrial (decembrie, mai);
- un produs curricular, care include rezumatul punctelor forte, intereselor și nevoilor elevului; obiectivele și finalitățile;

- un plan de acțiuni care vine să răspundă nevoilor specifice ale elevului cu CES în organizarea procesului educațional prin adaptări și/sau modificări curriculare;
- un suport pentru personalul didactic în vederea organizării demersului educațional în corespundere cu potențialul și progresele elevului;
- un document de lucru flexibil, care poate fi modificat la necesitate;
- un instrument de responsabilizare a elevului, părinților, altor persoane care au obligația să susțină elevul în atingerea obiectivelor și finalităților.

Perioada de realizare a PEI: minimum – 1 semestru, maximum – un an de studii.

Caracteristici-cheie pentru un PEI de calitate:

individualizat coordonat centrat pe nevoile elevului
accesibil incluziv flexibil

Surse de informare în procesul elaborării PEI

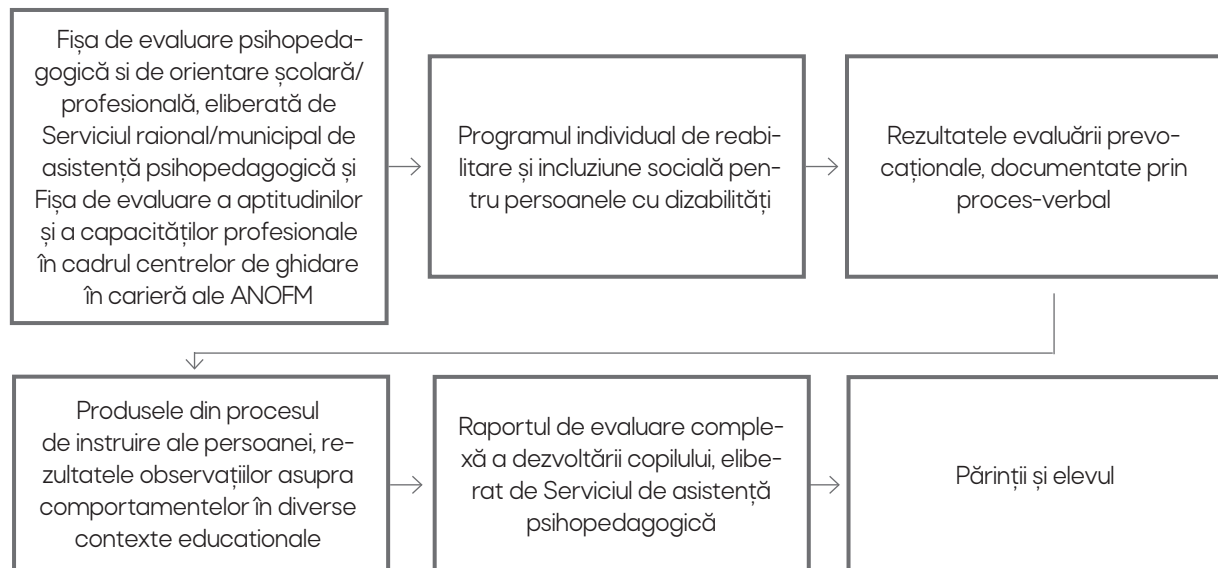

Figura 12. Surse de informare în procesul elaborării PEI

În PEI se consemnează:

- date generale despre elev și particularitățile individuale de dezvoltare ale acestuia;
- forma de educație/incluziune recomandată (totală, totală cu adaptarea condițiilor de instruire/examinare, parțială);
- conținutul programului educațional/tipul de curriculum pe discipline/module/unități de curs din programul de formare profesională;
- metode didactice, materiale și instrumente specifice de predare-învățare-evaluare;
- necesitatea acordării suportului individualizat din partea cadrului didactic de sprijin și/sau a asistentului personal;
- durata PEI-ului.

Model structura

Plan educațional individualizat⁵⁸	

(Instituția de învățământ profesional tehnic)	
Aprobat:	
Consiliul profesoral, procesul-verbal	
nr. ___ din _____ 20__	

(directorul)	
" ___ " _____ 20__	
PLAN EDUCAȚIONAL INDIVIDUALIZAT	
Perioada de realizare anul de studii _____	
1. Date generale despre elev	
Numele, prenumele elevului _____	
Data nașterii _____	
Specialitatea/meseria _____	
Anul de studii _____ Grupa _____	
Forma de educație/incluziune recomandată de SAP:	
☐ Total ☐ Totală cu adaptarea condițiilor de instruire/examinare ☐ Parțială	

58 Planul educațional individualizat. Structura-model și ghidul de implementare. Chișinău, 2017 (Ordinul MECC nr. 671 din 01.08.2017).

2. Particularități individuale de dezvoltare a elevului

Domeniu de dezvoltare	Descriere succintă a nivelului actual	Puncte forte	Necesități
Dezvoltarea fizică			
Dezvoltarea limbajului și comunicării			
Dezvoltarea cognitivă			
Dezvoltarea socioemoțională			
Dezvoltarea comportamentului adaptativ			

3. Servicii de suport ce urmează a fi prestate

Denumirea serviciului	Specialistul care va presta serviciul, locul	Data încadrării elevului în serviciu	Perioada/frecvența

4. Conținutul programului educațional/tipul de curriculum la discipline/module/unități de curs din programul de formare profesională

Nr. crt.	Disciplina/modulul/unitatea de curs	Adaptări curriculare	Modificări curriculare
Componenta generală a programului (de ex.: an. I, meseria cusător)			
1.	Limba și literatura română		
2.	Limba străină		
3.	Matematică		
4.	Tehnologii de procesare a informației		
5.	Istorie		
6.	Chimie		
7.	Educație fizică		
Componenta de profil			
8.	Pregătirea cusătorului pentru activitatea profesională		
9.	Selectarea materialelor		
10.	Executarea cusăturilor și a tratamentului umidotermic		
11.	Confecționarea produselor ușoare cu sprijin în talie		

12.	Confecționarea produselor intermediare cu sprijin în talie		
13.	Confecționarea produselor ușoare cu sprijin pe umeri		
14.	Confecționarea produselor intermediare cu sprijin pe umeri		
15.	Repararea, renovarea și garnisirea produselor		
16.	Confecționarea rochiilor pentru ocazii		

5. Adaptări

Adaptări psihopedagogice	Adaptări în materie de evaluare	Adaptări ambientale

Necesită echipament specializat:

Nu

Da (a indica echipamentul necesar)

6. Evaluări

Domeniul de evaluare	Perioada/data	Note privind rezultatele evaluării (data, specialistul care a evaluat etc.)

7. Activități de pregătire a tranziției elevului la piața muncii

Activitatea planificată	Periodicitatea / data	Responsabil	Parteneri	Rezultate scontate

8. Activități de consultare a părinților/altor reprezentanți legali în procesul PEI

Activitatea planificată	Data	Responsabil	Rezultate scontate

Surse de informare în procesul de elaborare a PEI

Membrii echipei de elaborare a PEI:

Nume, prenume	Funcția	Semnătura
	Șef de secție/ Director adjunct	
	Diriginte	
	Psiholog școlar	
	Metodist	
	Cadru didactic 1	
	Cadru didactic 2	
	Maistru	
	Șef de secție	

Consultarea privind PEI cu părinții/reprezentantul legal și elevul

PEI a fost discutat cu părinții/reprezentantul legal:

Numele, prenumele părintelui/reprezentantului legal _____

Semnătura _____ Data _____

PEI a fost discutat cu elevul:

Semnătura _____ Data _____

Obiectivele stabilite în PEI-ul elevului trebuie să fie SMART

Obiectivele SMART
<p>✓ Specific</p>
<p>Un obiectiv indică exact ceea ce se dorește a se obține. Este foarte clar exprimat, nu lasă loc de îndoieli. Vizează rezultate concrete, și nu rezultate per general. De ex.: Maria va învăța cerințele pentru organizarea spațiului de muncă; va enumera normele sanitare și tehnice minime privind organizarea spațiului de muncă; va distinge stilul clasic de sport; va putea combina culorile etc. Pentru a verifica dacă un obiectiv este sau nu specific, utilizați întrebări precum: Cine? Ce? Când? Cum? Care este grupul țintă?</p>
<p>✓ Măsurabil</p>
<p>Poate fi cuantificat, fie cantitativ, fie calitativ. Permite stabilirea cu exactitate a faptului că a fost atins ori nu, sau în ce măsură a fost atins. Permite monitorizarea progresului atingerii lui. De ex.: Maria va învăța cerințele pentru organizarea spațiului de muncă; va enumera normele sanitare și tehnice minime privind organizarea spațiului de muncă; va distinge stilul clasic de sport; va putea combina culorile etc. Pentru a verifica dacă este sau nu măsurabil, utilizați întrebări precum: Cât de mult(ă)? Cât de mulți(e)?</p>
<p>✓ Abordabil/de atins/realizabil</p>
<p>Poate fi într-adevăr atins. Trebuie luate în considerare mai multe aspecte:</p> <ul style="list-style-type: none">- nu se propune realizarea a ceva imposibil de atins;- trebuie ținut cont de resursele existente, capacitate, timpul necesar. <p>Obiectivele trebuie să nu depindă de acțiunile unei alte entități decât cea care are responsabilitatea realizării lor. De ex.: Maria, în cadrul modulului Pregătirea cusătorului pentru activitatea profesională, va învăța cerințele pentru organizarea spațiului de muncă; va enumera normele sanitare și tehnice minime privind organizarea spațiului de muncă; va distinge stilul clasic de sport; va putea combina culorile etc.</p>

✓ Relevant
<p>Realizarea obiectivului contribuie la impactul vizat și la atingerea unui obiectiv mai mare, mai general. Relevanța unui obiectiv se evaluează în raport cu obiectivul general.</p> <p>De ex.: Maria, în cadrul modului Pregătirea cusătorului pentru activitatea profesională, va învăța cerințele pentru organizarea spațiului de muncă; va enumera normele sanitare și tehnice minime privind organizarea spațiului de muncă; va distinge stilul clasic de sport; va putea combina culorile etc., utilizând materiale de suport.</p>
✓ Timpul (încadrat în timp)
<p>Presupune că obiectivul conține și data până la care este prevăzut a se realiza.</p> <p>De ex.: până la sfârșit de semestrul I, în cadrul modului Pregătirea cusătorului pentru activitatea profesională, Maria va învăța cerințele pentru organizarea spațiului de muncă; va enumera normele sanitare și tehnice minime privind organizarea spațiului de muncă; va distinge stilul clasic de sport; va putea combina culorile etc., utilizând materiale de suport.</p> <p>Pentru a verifica dacă este sau nu încadrat în timp, utilizați întrebări precum: Când? Până când? În ce perioadă?</p>

Etapele procesului PEI

Etapele procesului PEI

Etapa I: Constituirea echipei PEI

PEI se elaborează în echipă de către persoanele cu atribuții în asistența elevului. Componenta echipei PEI este aprobată prin ordin de către directorul instituției de învățământ profesional tehnic.

În componența echipei PEI intră:

- șeful de secție didactică;
- cadrele didactice pe discipline/module/unități de curs și maiștri-instructori;
- metodistul;
- cadrul didactic de sprijin;
- psihopedagogul;
- psihologul.

După caz, echipa poate fi suplinită cu alți specialiști (pedagogul social, asistentul medical, asistentul personal etc.).

Componenta echipei PEI se coordonează de către secția didactică/consiliul metodic-științific/comisia metodică și se aprobă prin ordinul directorului instituției.

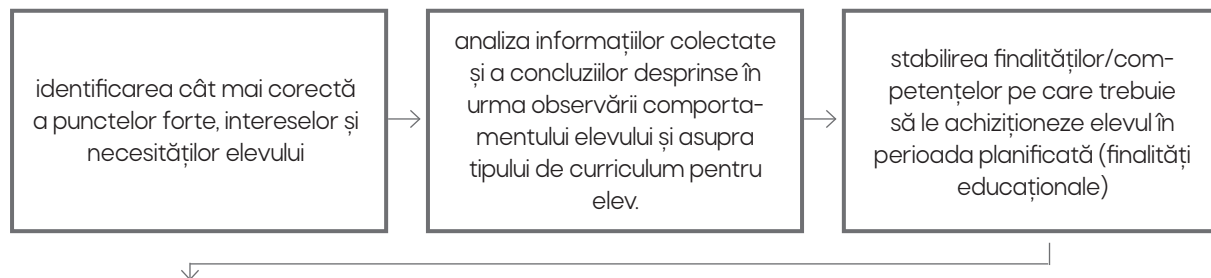
Coordonator al echipei PEI este dirigintele grupei în care este înscris elevul cu CES sau șeful de secție didactică/directorul adjunct pentru instruire și educație.

Etapa II: Elaborarea PEI

Planul educațional individualizat se elaborează obligator în echipă, iar fiecare membru realizează sarcinile, precizate și coordonate, pe tot parcursul procesului PEI. Cadrele didactice elaborează curriculum individualizat, specialiștii asistă elevul conform recomandărilor stipulate în Raportul de evaluare complexă, la compartimentul servicii de suport.

Lucrul în echipă presupune colaborarea între toți membrii echipei PEI, colaborare care va facilita satisfacerea nevoilor.

Lucrul în echipă presupune:

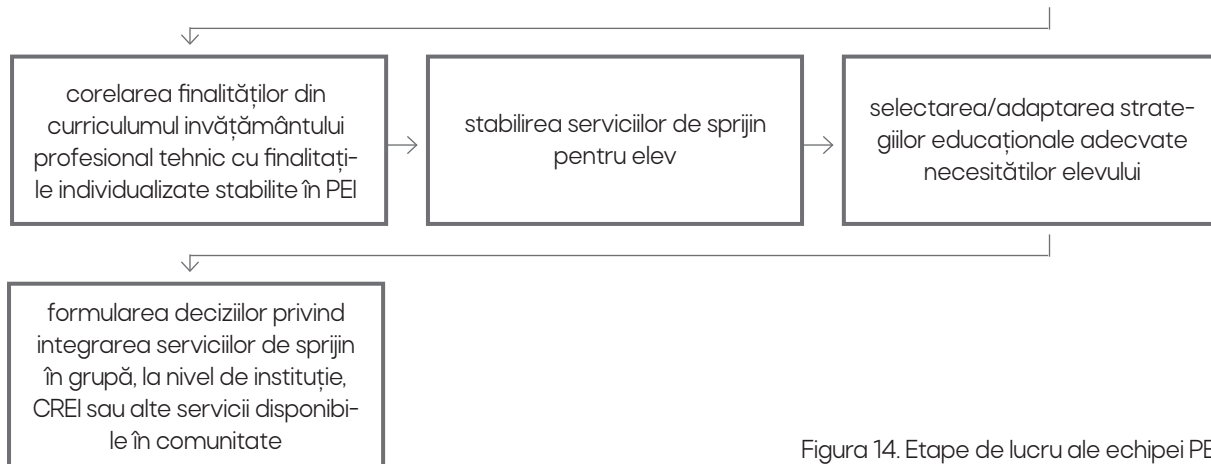

Figura 14. Etape de lucru ale echipei PEI

Membrii echipei trebuie să aibă o percepție comprehensivă comună asupra punctelor forte, intereselor și nevoilor elevului; colectarea informațiilor despre elev; să stabilească un consens privind finalitățile ce trebuie realizate și competențele ce trebuie dobândite de către elev în perioada planificată și să distribuie rolurile și responsabilitățile în procesul de elaborare a PEI.

Etapa III: Implementarea PEI

Responsabili de implementarea PEI sunt toți membrii echipei PEI. În procesul de implementare, membrii echipei PEI colaborează, se informează reciproc despre eficiența strategiilor utilizate, despre evoluția elevului pe domenii de dezvoltare.

Implementarea PEI include asistență educațională și non-educațională.

Asistența educațională:

- asistența elevului la ore, acordată de CDS, în conformitate cu finalitățile educaționale stabilite;
- adaptarea strategiilor și materialelor didactice la necesitățile elevului;
- asistența/recuperarea educațională;
- asistarea elevului de către CDS la ore și în alte spații în care elevul este inclus în activități, în conformitate cu prevederile în vigoare;
- asistența psihologică, logopedică, în corespundere cu PEI.

Asistență non-educațională:

- re/abilitare fizică, kinetoterapie;
- terapii specifice;
- asistență medicală;

- transport specializat;
- alimentație;
- echipament specializat.

Etapa IV: Monitorizarea, revizuirea, actualizarea PEI

Procesul de monitorizare constituie o activitate obligatorie a procesului PEI și ține de competența administrației instituției și șeful de secție didactică și sau a directorului adjunct pentru instruire și educație. Monitorizarea PEI se face continuu, în special la etapele de elaborare și implementare a PEI, având următoarele obiective:

- stabilirea conformității PEI cu cerințele educaționale speciale ale elevului;
- estimarea nivelului de relevanță a PEI;
- constatarea eficienței distribuției rolurilor echipei PEI;
- identificarea unor blocaje/impedimente în implementarea PEI, precum și a soluțiilor pentru înlăturarea acestora;
- precizarea impactului implementării PEI asupra dezvoltării elevului;
- revizuirea/actualizarea PEI.

PEI se revizuieste/actualizează periodic, de regulă semestrial. În urma revizuirii/actualizării pot fi modificate/actualizate anumite compartimente ale PEI, în funcție de rezultatele evaluării elevului.

În urma revizuirii PEI, nu se elaborează alt PEI. Modificările sunt aprobate de secția didactică/consiliul metodic-științific/comisia metodică și se anexează la PEI-ul elevului, cu indicarea datei și a nr. procesului-verbal.

Exemplu de modificări ale PEI operate în urma revizuirii, anexate la PEI Modificări PEI⁵⁹

(aprobat în ședința CMI din _____, proces-verbal nr. ____)
Elevul: _____ Grupa _____

Compartimentul PEI	Modificări operate
Compartimentul 4, „Conținutul programului educațional/tipul de curriculum la discipline/module/unități de curs din cadrul programului de formare profesională”	<ul style="list-style-type: none"> - Se modifică tipul de curriculum la disciplina/modulul/unitatea de curs: - Limba română: de la CM la CGA - Istorie: de la CGA la CG - Pregătirea cusătorului pentru activitatea profesională: de la CGA la CG

59 A. Eftodi ș.a., Individualizarea procesului educațional prin adaptări curriculare. Ghid metodologic. Chișinău, 2017 (aprobare prin Ordinul ME nr. 671 din 01.08.2017).

Compartimentul 6 „Evaluări”	De ex.: pentru un elev cu dizabilitate mintală/intelectuală/dificultăți severe de învățare. Se completează cu „Evaluare logopedică în decembrie 2021”.
Anexa 1	Se anexează modificările de curriculum la limba română _____

Președinte CMI _____

Modificările operate se recomandă să fie comunicate tuturor factorilor implicați în procesul implementării PEI, inclusiv elevului și părintelui/reprezentantului legal. Totodată, părinții sunt informați referitor la modificările operate în PEI în urma revizuirii/actualizării, contra semnătură.

IMPORTANT!

Fiecare membru al echipei, în funcție de domeniul de activitate/disciplină predată, deține anumite informații despre elev și poate face recomandări vizând perspectivele dezvoltării acestuia. PEI elaborat se prezintă pentru aprobare consiliului profesoral și se validează prin ordinul directorului instituției de învățământ profesional tehnic.

Pentru elaborarea PEI se recomandă colectarea informațiilor care reflectă rezultatele școlare, competențele elevului, asiduitatea, comportamentul, abilitățile de comunicare și relaționare, preferințele și non-preferințele, abilitățile de rezolvare a problemelor, stilul de învățare, particularitățile de dezvoltare, mobilitatea și aspecte pedagogice specifice care caracterizează nevoile individuale ale elevului.

Sarcină de lucru individual

1. Analizați situația unui elev cu CES din instituția dvs. și propuneți activități de pregătire a tranziției elevului de la educație și formarea profesională la angajarea în câmpul muncii, conform tabelului de mai jos. Se recomandă să indicați activități ce țin de informare, familiarizare/cunoaștere, adaptare.

Activitatea planificată	Responsabil	Parteneri	Rezultate scontate

2. Examinați modelul elaborat de PEI din anexa 2 și confrunțați cu activitățile propuse de dvs. Vedeți cu ce alte informații relevante despre elev puteți completa.

4.2. Individualizarea procesului educațional prin adaptări și modificări curriculare

Asistența individualizată a elevului se acordă după identificarea/confirmarea CES de către SAP/CRAP, în baza planului educațional individualizat (PEI) și vizează atât suportul educațional individualizat, cât și suportul non-educațional, corespunzător situației elevului.

Individualizarea procesului educațional pentru elevii cu CES se face prin adaptări și modificări curriculare.

Adaptări curriculare	Modificări curriculare
adaptarea strategiilor de predare-învățare-evaluare (CGA)	modificarea finalităților, conținuturilor și/sau strategiilor de predare-învățare-evaluare în funcție de potențialul elevului (CM)

Individualizarea procesului educațional prin **adaptări curriculare** presupune identificarea și utilizarea acelor strategii de predare-învățare-evaluare care asigură progrese în dezvoltarea elevului cu CES, corelarea/adaptarea acestora la potențialul elevului, pentru asigurarea realizării finalităților de studii conform Curriculumului în învățământul profesional tehnic.

Adaptările curriculare se consemnează în PEI-ul elevului, care este examinat și coordonat de comisia multidisciplinară instituțională (CMI) și aprobat în ședința consiliului profesoral al instituției de învățământ.

Prin urmare, adaptările vizează: *adaptări psihopedagogice, adaptări în materie de evaluare, adaptări privind echipamentul specializat necesar elevului și adaptări ambientale.*

Adaptările curriculare presupun diversificarea/ajustarea strategiilor didactice, a sarcinilor de învățare și sunt selectate/combinate pornind de la situația educațională a elevului, potențialul și necesitățile acestuia, tipul și gradul dificultăților cu care se confruntă elevul. De asemenea, adaptările se elaborează și se realizează de către toate cadrele didactice la disciplinele de studiu în concordanță cu finalitățile propuse în PEI.

Prin urmare, selectarea strategiilor de predare-învățare-evaluare se determină ținând cont de: *finalitățile de învățare stabilite, conținuturile de învățare, stilul propriu de învățare al elevului (auditiv, vizual, kinestezic), tipul de inteligență predominant (lingvistică, logico-matematică, vizual-spațială, muzical-ritmică, corporal-kinestezică, naturalistă, interpersonală, intrapersonală, existențială).*

În tabelul ce urmează sunt descrise tipurile de adaptări curriculare.

Adaptări psihopedagogice
<ul style="list-style-type: none">- asistență individuală, sarcini individuale diferențiate;- sprijin/supraveghere/ajutor din partea colegilor;- parteneriat/cooperare; activități în perechi/ grup;- materiale didactice stimulative și sugestive;- divizarea sarcinilor mai mari în sarcini mai mici;- instrucțiuni simpliste, pe etape, algoritm de urmat, simplificarea vocabularului;- sarcini de: subliniere, încercuire, evidențiere, bifare etc.;- caractere mai groase, indicatori gestuali/vizuali;- folosirea imaginilor/graficelor/tabelelor, utilizarea hărților conceptuale pentru evidențierea cuvintelor-cheie;- oferirea pauzelor pentru odihnă; aplicarea tehnicilor de relaxare.
Adaptări în materie de evaluare
<ul style="list-style-type: none">- teste individualizate (doar în cazul elevilor cu curriculum modificat);- susținerea testului/examenului scris la calculator;- timp suplimentar;- prezența unui asistent individual (cadrul didactic/CDS);- răspunsuri orale/scrise;- pauze mai frecvente;- caractere mai groase;- format simplificat, cu indicarea spațiilor pentru scriere.

Tehnologii asistive
<ul style="list-style-type: none"> - scaune rulante; - mese, scaune de poziționare; - programe soft educaționale; - dispozitive pentru citit (lupă, riglă/ecler la lectură); pentru calcul (calculator/abac); pentru scris (computer/notebook cu tastatură și accesorii adaptate); - dispozitive de amplificare a sunetului (căști pentru ascultare, bande sonore, boxe mici/microfon etc.); - dispozitive de comunicare (computer, dictafon, casetofon).
Adaptări ambientale
<ul style="list-style-type: none"> - acces arhitectural în clădirea instituției/sala de grupă/sala de examen; - grup sanitar adaptat; - iluminare specială; - reducerea/amplificarea stimulanzilor vizuali sau auditivi; - așezarea elevului în primele bănci sau cât mai aproape de cadrul didactic sau departe de ferestre/ușă; - excluderea factorilor care distrag atenția (izolarea de excitanții din interior/exterior; reducerea zgomotului de fundal); - îmbunătățirea acusticii în sală etc.

Tabelul 5. Exemple de adaptări curriculare

Individualizarea procesului educațional prin **modificări curriculare** presupune modificarea finalităților educaționale și a conținuturilor din curriculum învățământului profesional tehnic și adaptarea tehnologiilor de predare-învățare-evaluare, în funcție de potențialul de învățare și particularitățile de dezvoltare ale elevului.

Curriculum modificat

Coordonat:
Președintele Comisiei metodice/ Consiliului metodic-științific

(denumirea comisiei metodice)

(nume, prenume, semnătură)

(data)

Curriculum modificat la

modulul _____

(disciplina / modulul / unitatea de curs)⁶⁰

Elev _____ Grupa _____

Perioada de realizare _____ anul de studii _____

Cadru didactic _____
(nume, prenume)

1. Corelarea unităților de competență conform Curriculumului în învățământul profesional tehnic

	Unități de competență (rezultate ale învățării la final de modul), prevăzute de curriculumul în învățământul profesional tehnic	Unități de competență (finalități educaționale), conform curriculumului modificat
1.		
2.		

⁶⁰ A. Eftodi ș.a., Individualizarea procesului educațional prin adaptări curriculare. Ghid metodologic, 2017 (aprobat prin Ordinul ME nr. 671 din 01.08.2017).

2. Model de corelare a subcompetențelor/abilităților la finalitățile educaționale ale curriculumului modificat

Abilități conform curriculumului în învățământul profesional tehnic	Abilități conform CM	Tip curriculum modificat
Unitatea de competență 1.		

3. Corelarea conținuturilor de formare pentru fiecare unitate de competență⁶¹

MODULUL: _____

Unitate de competență	Finalități de învățare	Activități de învățare	Lucrări practice	Resurse materiale	Metode de evaluare

⁶¹ Se va efectua reieșind din finalitățile individualizate planificate pentru unitatea de competență prin racordarea abilităților, a cunoștințelor și a tematicii lucrărilor practice la potențialul intelectual și fizic al elevului.

Elaborarea curriculumului modificat ține de competența cadrului didactic la disciplina predată, în conlucrare cu alți specialiști care asistă elevul cu CES.

Curriculumul modificat se anexează, în mod obligatoriu la PEI, fiind partea componentă a acestuia.

În funcție de evoluția în dezvoltarea elevului, adaptările și modificările curriculare pot fi tranzitive, de la modificări curriculare la adaptări ale procesului educațional și viceversa. Deciziile respective sunt condiționate de rezultatele monitorizării și implementării PEI-ului.

Modificările curriculare pot fi făcute prin simplificare, comasare sau excludere.

Modificări curriculare	Modalități de modificare a finalităților educaționale și a conținuturilor din curriculum
Simplificare	Reducerea parțială a gradului de complexitate a finalităților și/sau conținuturilor.
Comasare (la nivel de plan de învățământ sau disciplină/modul/unitate de curs).	La nivel de plan de învățământ , comasarea se face prin integrarea a două sau mai multe discipline/module/unități de curs. La nivel de disciplină/modul/unitate de curs , comasarea presupune integrarea atât a conținuturilor, cât și a finalităților.
Excludere (la nivel de plan de învățământ sau disciplină/modul/unitate de curs).	La nivel de plan de învățământ , elevul nu va studia una sau unele discipline/module/unități de curs, excluderea cărora nu afectează pregătirea profesională. La nivel de disciplină/modul/unitate de curs , modificările curriculare prin excludere presupun omiterea unor finalități pe care elevul cu CES nu le poate realiza sau conținuturi pe care nu le poate învăța. Ambele tipuri de excludere se vor opera cu condiția că acestea nu afectează pregătirea profesională pentru practicarea viitoarei meserii/profesii/specialități.

Tabelul 6. Individualizarea procesului educațional prin modificări curriculare

Toate **finalitățile de învățare** trebuie să descrie rezultate măsurabile la finele unei anumite etape de învățare. Finalitățile trebuie să fie formulate clar, astfel încât părinții și, după caz, elevul să înțeleagă ce va cunoaște și ce va fi în stare să facă la finele anului de studii.

Pentru fiecare finalitate formulată e necesar a indica strategiile/tehnologiile didactice și metodele de evaluare corespunzătoare.

Strategiile și tehnologiile didactice reflectă acele activități de învățare, conform cerințelor educaționale speciale ale elevului, care vor ajuta elevul în atingerea finalităților de învățare stabilite.

În alegerea strategiei, cadrul didactic va pune accent pe stimularea activității proprii a elevului, pe participarea lui efectivă în actul învățării. Cadrele didactice vor efectua următoarele acțiuni: selecția strategiilor didactice potrivite pentru situația educațională a elevului; adaptarea strategiilor la particularitățile individuale de dezvoltare; adaptarea ritmului de predare și a volumului materiei la necesitățile elevului; elaborarea și utilizarea materialelor ajutătoare (suporturi didactice, fișe, imagini, postere, algoritmi, pași; echipament specializat: litere mari, rigle cu numere mari sau în relief etc.). **Strategiile de evaluare** reprezintă modalitatea prin care cadrul didactic apreciază, analizează și interpretează datele prin intermediul unor instrumente de evaluare, în vederea emiterii unei judecăți e valoare asupra rezultatelor obținute din procesul de evaluare în vederea adoptării unei decizii în acest sens: a fost sau nu atinsă ținta demersului de formare? stăpânesc elevii competența respectivă la nivelul corespunzător sau nu?

Realizarea de către elev a finalităților de învățare, stabilite în curriculumul individualizat la fiecare disciplină, trebuie să fie un proces continuu. Nivelul de realizare urmează să fie evaluat cu regularitate, pentru a facilita progresul elevului, în funcție de potențialul acestuia.

Este necesar de precizat strategiile de evaluare a nivelului de atingere a fiecărei finalități stabilite. În efectuarea modificărilor curriculare la discipline/module/unități de curs, instituțiile de învățământ profesional sunt libere să decidă asupra conținuturilor curriculare în dependență de necesitățile elevului în concordanță cu cerințele pieței muncii.

Resurse adiționale utile

Dacă doriți să cunoașteți mai detaliat acest subiect, puteți accesa ghidul „Planul educațional individualizat. Structura-model și ghidul de implementare”, aprobat prin Ordinul ME nr. 671 din 01.08.2017, și ghidul metodologic „Individualizarea procesului educațional prin adaptări curriculare”, aprobat prin Ordinul ME nr. 671 din 01.08.2017:

<https://mecc.gov.md/ro/content/resurse-pentru-cadre-didactice-generale>.

Reflecții

1. Gândiți-vă care este rolul și responsabilitatea dvs. în calitate de membru al echipei PEI în elaborarea PEI?
2. Cum proiectați și implementați adaptările și/sau modificările curriculare la disciplina de studiu?
3. În ce măsură informația colectată privind punctele forte, necesitățile, interesele și caracteristicile specifice ale elevului este relevantă pentru atingerea finalităților educaționale?
4. Notați ideile esențiale și aspectele care vă preocupă și discutați-le în cadrul ședinței echipei PEI.

Sarcină de lucru

1. Examinați cu membrii echipei PEI situația unui elev cu cerințe educaționale speciale din instituția dvs. care prezintă dificultăți severe de învățare și elaborați un plan educațional individualizat.
2. Analizați planul educațional individualizat propus în anexa 2 și confrunțați-l cu cel elaborat de dvs. Vedeți unde ați întâmpinat dificultăți și discutați-le la nivel de echipa PEI pentru a identifica soluții.

Autoevaluare

Bifați A (adevărat) sau F (fals) în dreptul următoarelor afirmații:

Afirmații	Adevărat	Fals
Planul educațional individualizat este un instrument de organizare și realizare coordonată a procesului educațional pentru elevul cu CES.		
PEI este un document de lucru flexibil, care poate fi modificat la necesitate.		
Echipa PEI este constituită din cel mult 7 membri din instituție.		
Sursele de informare pot fi: rezultatele evaluărilor și recomandările SAP, dosarul elevului și PEI precedent, lucrările actuale ale elevului, rezultatele monitorizării elevului.		
În procesul de realizare a PEI sunt implicați părinții și, în mod obligator, elevul.		
PEI se revizuieste/actualizează, de regulă anual.		
Coordonator al echipei PEI este directorul instituției de învățământ profesional tehnic.		
Adaptările curriculare presupun adaptarea strategiilor de predare-învățare-evaluare, asigurând realizarea finalităților de studii conform Curriculumului în ÎPT.		
Adaptările proiectate în PEI pot fi: adaptări psihopedagogice, adaptări în materie de evaluare, adaptări ambientale.		
Curriculum modificat pentru elevii cu CES este elaborat de Ministerul Educației și Cercetării.		
Modificările curriculare la disciplinele/modulele/unitățile de curs pot fi făcute prin: simplificare, excludere și comasare.		
PEI-ul elaborat se prezintă pentru aprobare Consiliului profesoral și se validează prin ordin.		

CAPITOLUL 5

EDUCAȚIA LA DISTANȚĂ A ELEVILOR CU CES

Scopul capitolului presupune dezvoltarea competențelor cadrelor didactice privind formele de organizare, reperele metodologice și instrumentele online utile în organizarea învățământului la distanță a elevilor cu CES din învățământul profesional tehnic.

Obiective:

- familiarizarea cadrelor didactice cu standardele de competență digitală a elevilor
- informarea cadrelor didactice privind formele învățământului la distanță pentru elevii cu CES, inclusiv învățământul de tip hibrid/mix și învățământul online
- formarea competențelor necesare de utilizare a reperelor metodologice în scopul organizării formelor de învățământ la distanță pentru diverse dizabilități ale elevilor
- formarea competențelor necesare de operare cu un set de instrumente digitale în procesul de predare, învățare și evaluare a copiilor cu CES

Acest modul vă va ajuta să găsiți răspunsuri la întrebările:

- Care sunt competențele digitale pe care fiecare elev/elevă, inclusiv elevii cu CES, trebuie să le posede pentru a se integra cu succes în câmpul muncii, după încheierea studiilor din ÎPT?
- Care sunt formele de învățământ la distanță pe care le-aș putea organiza la orele mele în lucrul cu elevii cu CES?
- Ce platforme online pot folosi în cadrul orelor mele tradiționale și la distanță în scopul dezvoltării la elevii cu CES a competențelor digitale?
- Cum aș putea asigura incluziunea educațională a elevilor cu CES în cadrul instruirii de tip hibrid/mixt?
- Ce metode să utilizez în lucrul cu elevii cu CES în instruirea online?
- Care sunt riscurile la care se poate expune elevul/eleva cu CES, datorită participării lui/a ei la lecțiile mele tradiționale sau petrecute la distanță?
- Ce strategii, metode, tehnici să folosesc în cadrul orelor, pentru a preveni riscurile online pentru copiii cu CES?

5.1. Competențele digitale

Documentele de politici educaționale din Republica Moldova cu privire la dezvoltarea învățământului vocațional tehnic, cum ar fi Strategia națională de dezvoltare „Moldova-2030”⁶² și Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional tehnic pe anii 2013-2020⁶³, își propun drept prioritate racordarea sistemului educațional la cerințele pieței forței de muncă, prin „creșterea substanțială a numărului de tineri ce dețin competențe relevante pentru angajare” și asigurarea „accesului egal la toate nivelurile de învățământ și formare profesională a persoanelor vulnerabile, inclusiv persoanelor cu dizabilități”. În acest context, integrarea TIC-ului în educația incluzivă în cadrul învățământului profesional tehnic vine să răspundă acestei priorități, dat fiind faptul că contribuie atât la asigurarea accesului elevilor cu CES la o educație de calitate prin intermediul organizării învățământului la distanță cu ajutorul tehnologiilor educaționale, cât și la formarea competențelor profesionale digitale ale acestora drept viitori specialiști, care le vor ajuta să se integreze mai ușor pe piața contemporană, profund tehnologizată a forței de muncă.

Reflecții

Analizați textul de mai jos și reflectați cum lipsa competențelor digitale a elevilor cu CES poate afecta integrarea acestora în educația profesională tehnică și, ulterior, în câmpul muncii.

„Trăim într-o lume digitală din ce în ce mai complexă, care revoluționează modul în care elevii, viitori angajați în câmpul muncii vor lucra, face afaceri, vor învăța și se vor comporta ca cetățeni activi în societatea actuală. Indiferent dacă completează online o cerere de angajare la muncă, utilizează comerțul electronic pentru a face cumpărături sau plătesc servicii bancare printr-o aplicație, fiecare dintre ei are nevoie de abilități, cunoștințe și încredere pentru a profita la maximum de revoluția digitală și a se integra cu succes în activitatea sa profesională. Lipsa abilităților digitale poate avea un efect profund asupra șanselor generale de viață și angajabilitate a viitorilor specialiști.”

Text adaptat după “Competencies for Life: The Skills you Need to cope with Complexity”, EU Science Hub

⁶² Strategia națională de dezvoltare “Moldova-2030”, aprobată de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 377 din 10.06.2020.

⁶³ Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional tehnic pe anii 2013-2020, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 97 din 1 februarie 2013

Conform datelor EUROSTAT, ediția 2017⁶⁴, 32% din forța de muncă din Uniunea Europeană (UE) are abilități digitale insuficiente, 13% fiind considerate a nu avea deloc. De asemenea, trebuie remarcat faptul că în întreaga UE, 42% dintre cetățenii fără cunoștințe informatice sunt inactivi pe piața forței de muncă. În scopul creării unei înțelegeri comune a ceea ce sunt abilitățile digitale sau cum să le evaluăm, Comisia Europeană a dezvoltat Cadrul european de competență digitală pentru cetățeni - cunoscut sub numele de DigComp⁶⁵, care identifică 21 de competențe în cinci domenii cheie, descriind ce înseamnă să fii inteligent digital. Pentru a atinge obiectivele legate de muncă, angajabilitate, învățare, agrement și participare la societate, viitorii specialiști trebuie să posede competențe în fiecare dintre aceste domenii. A fi competent digital este mai mult decât a putea folosi cele mai noi telefoane inteligente sau software de calculator - este vorba despre a putea folosi astfel de tehnologii digitale într-un mod critic, colaborativ și creativ. Acesta este motivul pentru care DigComp le cere oamenilor să se gândească la o serie de probleme precum stocarea informațiilor, protejarea identității lor digitale, dezvoltarea conținutului digital și neticheta (bunele maniere pe internet).

Astfel, Cadrul european de competență digitală pentru cetățeni, cunoscut sub numele de DigComp, oferă o descriere cuprinzătoare a cunoștințelor, a competențelor și a atitudinilor necesare în cinci domenii de competență⁶⁶: *alfabetizare digitală și informațională; comunicarea și colaborarea; crearea conținutului digital; soluționarea problemelor și siguranța, care identifică 21 de competențe digitale, prezentate pe niveluri diferite de competență, ce variază de la nivelul de bază la foarte specializat (vezi figura 15).*

64 Key Figures on Europe, 2017 Edition, EUROSTAT (2017),

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/8309812/KS-EI-17-001-EN-N.pdf/b7df53f5-4faf-48a6-aca1-c650d40c9239>

65 The European Digital Competencies Framework for Citizens,

https://www.researchgate.net/publication/305992028_The_European_Digital_Competence_Framework_for_citizens

66 Carretero Gomez, S.; Vuorikari, R. și Punie, Y. (2017). DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3c5e7879-308f-11e7-9412-01aa75ed71a1/language-en>

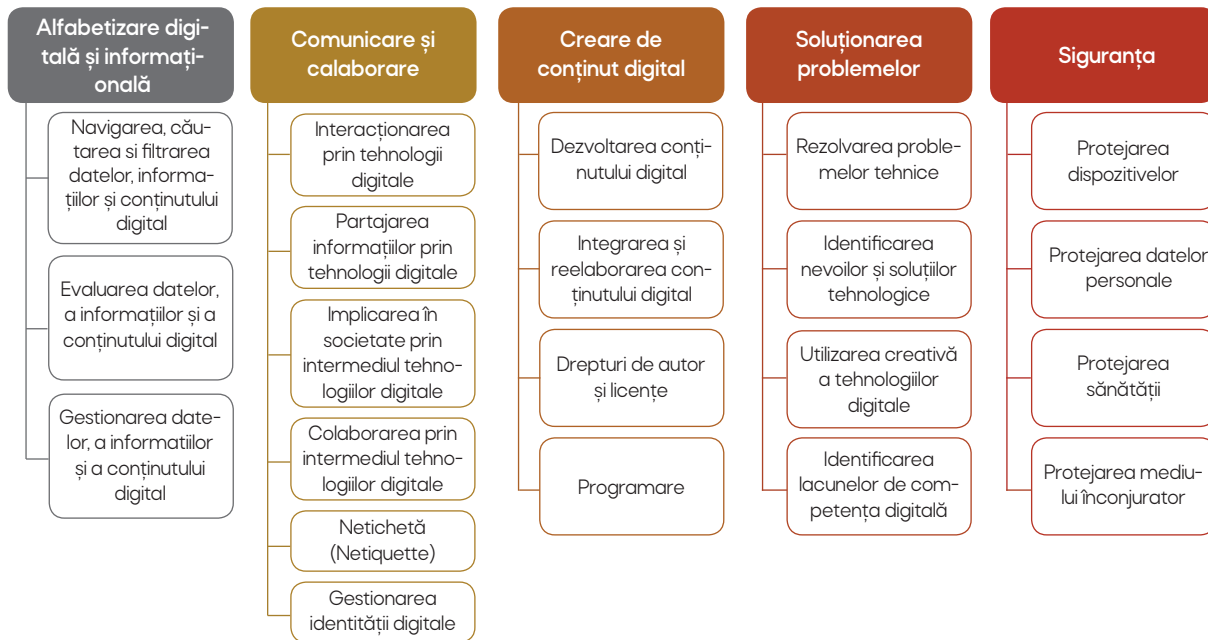

Figura 15: Domenii de competență digitală și competențe digitale, conform Cadrului european de competență digitală pentru cetățeni⁶⁷

Sarcină - lucru individual

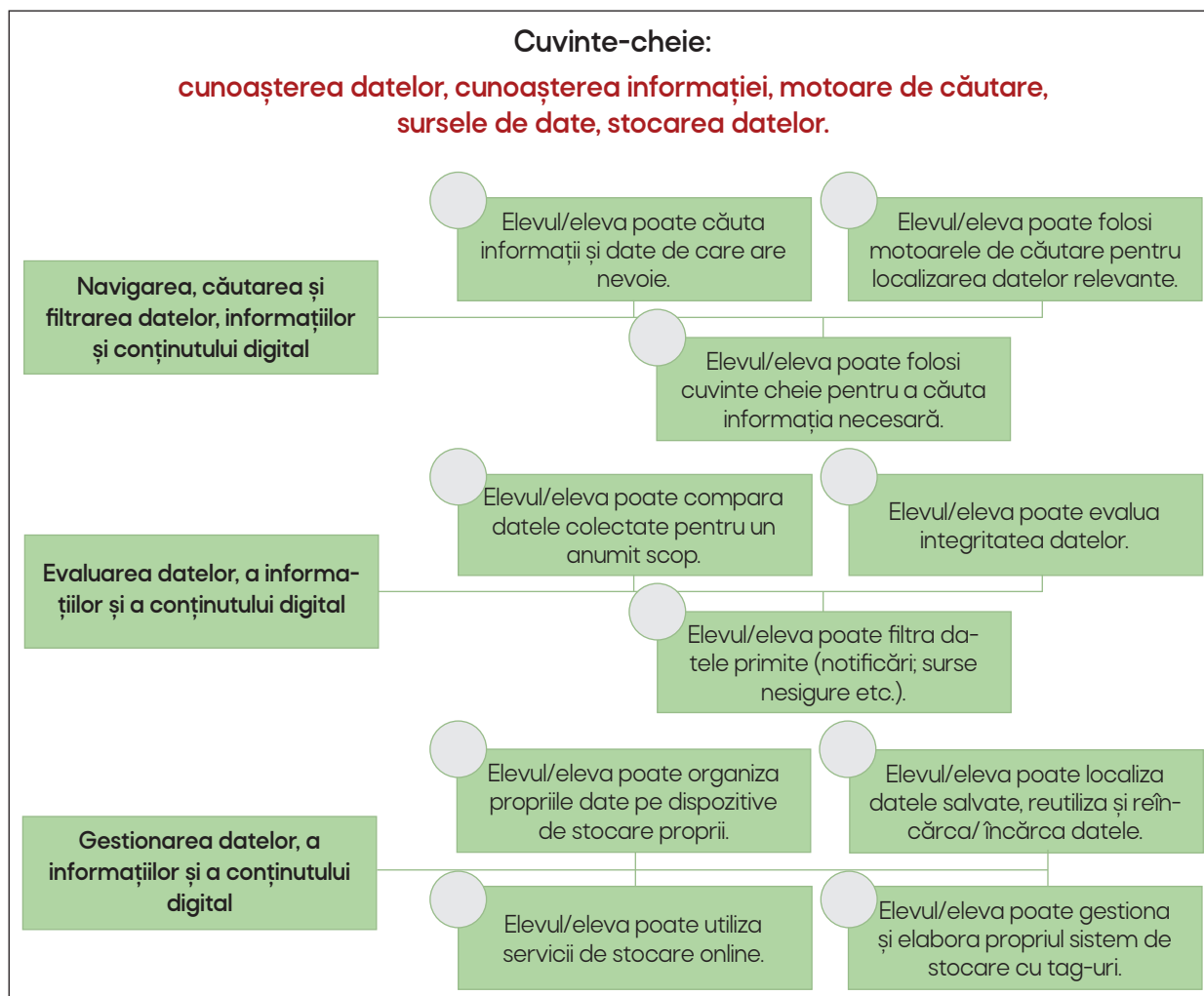
Figurile de mai jos (figurile 16-20) ilustrează exemple de competențe digitale ale elevilor, conform Cadrului european de competență digitală pentru cetățeni, și ariile de utilizare ale acestor competențe. În baza informației prezentate, efectuați trei sarcini, care urmează mai jos.

Sarcina 1. Analizați exemplele de competențe digitale prezentate în cinci figuri de mai jos, divizate pe cinci domenii și competențe și apreciați de la 1 la 3 nivelul de dezvoltare al fiecărei competențe la elevii dvs. cu CES, scriind cifra corespunzătoare în cercurile situate în colțul drept al fiecărui exemplu de competențe (unde 1 reprezintă nivel slab, 2 - nivel mediu și 3 - nivel înalt).

⁶⁷ Carretero Gomez, S.; Vuorikari, R. și Punie, Y. (2017). DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use

Exemplele practice privind modul în care competențele dobândite pot fi folosite în viața de zi cu zi de către elevi, pe care le găsiți în tabelele corespunzătoare pentru fiecare domeniu de competență, vă vor fi de folos ca să decideți cifrele corespunzătoare.

Sarcina 2. Din figurile 16-20, analizați exemplele practice și sarcinile de învățare propuse pentru dezvoltarea acestor competențe și bifați sarcinile pe care puteți să le integrați la lecțiile dvs., adaptându-le la particularitățile copiilor cu CES cărora le predați.

Exemple practice privind modul în care competențele dobândite pot fi folosite în viața de zi cu zi de către elevi:

- **Timp liber:** căutarea biletelor sau informațiilor despre evenimente.
- **Activități de timp liber:** rezervarea unei mese într-un restaurant, căutarea de oferte etc.
- **Viața socială:** căutarea informațiilor referitoare la diferite instrumente de social media (Facebook, Twitter etc.).
- **Tranzacții comerciale:** selectarea unor site-uri magazine online și verificarea credibilității lor.
- **Învățare:** să caute și să selecteze cursurile disponibile, să poată descărca și depozita materiale de instruire, să le poată prelua și să învețe, să utilizeze informațiile pentru a scrie un eseu, pentru a căuta bibliografii relevante etc.
- **Ocuparea forței de muncă:** este capabil să navigheze prin diferite site-uri web pentru ocuparea forței de muncă, să poată trimite și primi informații despre locurile de muncă disponibile.
- **Cetățenia:** poate găsi documentele necesare, poate căuta informații referitoare la: călătorii, pașapoarte, voturi, activități locale / regionale etc.
- **Bunăstare:** este capabil să caute și să găsească informații legate de bunăstare, să descarce și să stocheze formularele de aplicații, să recupereze de pe dispozitive de stocare proprii, să utilizeze servicii de comerț electronic și e-guvernare, cum ar fi plata impozitelor etc.

Sarcini de învățare propuse elevilor:

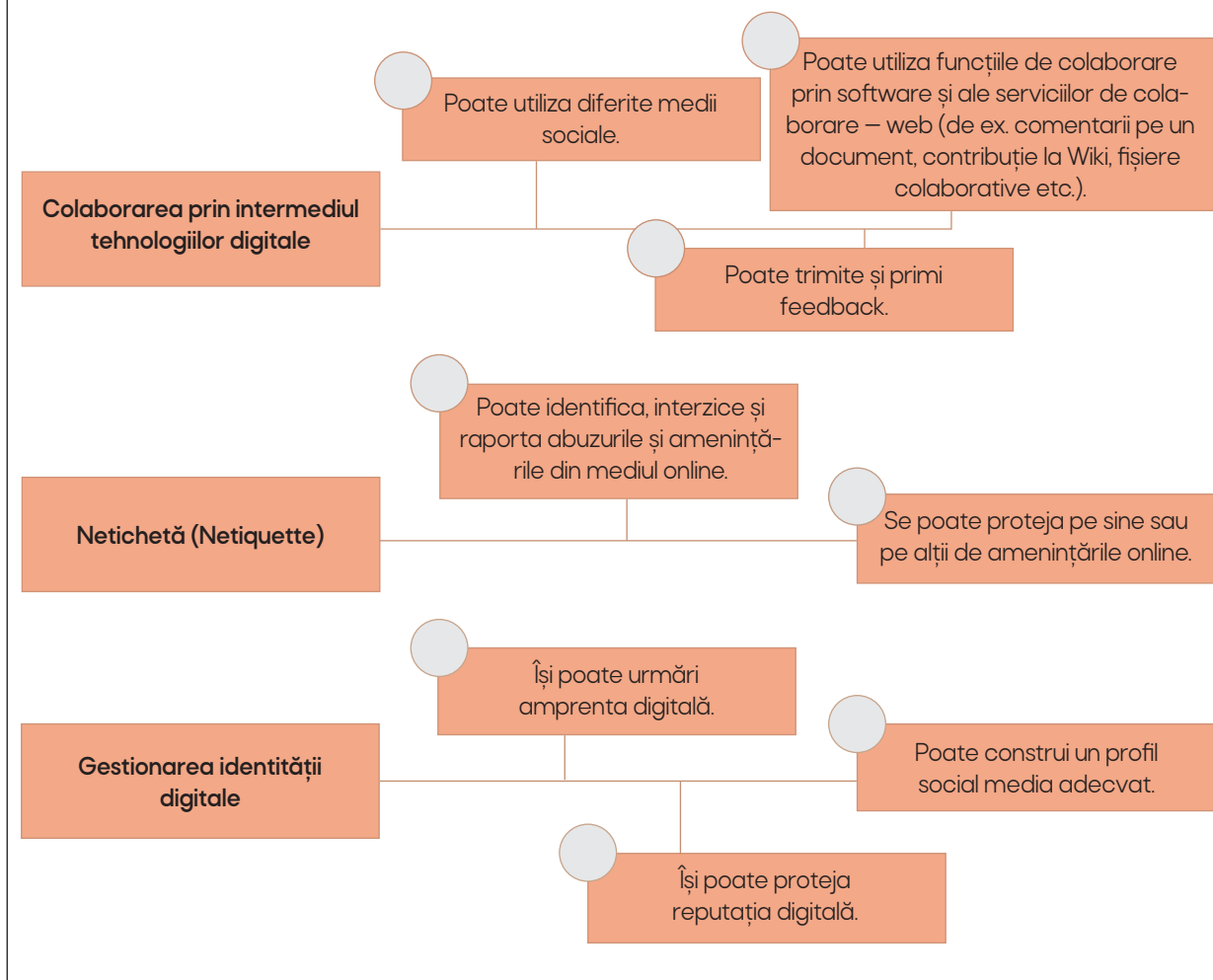
- Enumerați cel puțin trei motoare de căutare și un motor de metacăutare.
- Utilizați un motor de căutare pentru a căuta un subiect (propus de cadrul didactic sau unul ales de elev).
- Stocați cel puțin 10 resurse legate de un anumit subiect din conținuturile tematice ale disciplinei.
- Evaluați critic și comentați cel puțin 2 site-uri accesate în timpul căutărilor, care au informații ambigue.
- Prezentați raportul căutării dvs. pe un forum online.
- Prezentați o strategie de căutare a informației online.
- Descrieți modurile de căutare online.
- Menționați cel puțin 2 site-uri despre care se știe că sunt de încredere în ceea ce privește definițiile și informațiile oferite.
- Creați un sistem de depozitare pentru un e-mail nou, pentru a stoca și a prelua e-mailuri.

Figura 16. Domeniul de competență digitală: Alfabetizare digitală și informațională⁶⁸

⁶⁸ Curs de instruire pentru adulți în domeniul cetățeniei digitale. Proiectul DQ Skills - Dezvoltarea Inteligenței digitale a cursanților adulți pentru o cetățenie activă, Erasmus Plus, Mediaceutiva, http://dq-skills.eu/wp-content/uploads/2018/07/DQSkills_Training-Itinerary_-_RO-2.pdf

Cuvinte-cheie:

mass-media digitală, cultura informației, angajament civic, netichetă (bunele maniere online), identitate digitală, amprentă digitală, cyberbullying (hărțuire online), conștientizarea interculturală, colaborare online

Exemple practice privind modul în care competențele dobândite pot fi folosite în viața de zi cu zi de către elevi:

- **Timp liber:** distribuirea unor articole, videoclipuri, căutarea și solicitarea de informații referitoare la activități de timp liber, hobby-uri.
- **Viața socială:** utilizarea site-urilor sociale de networking, trimiterea de e-mail prietenilor, membrilor familiei, discuții cu prietenii, folosirea diferitelor instrumente tip Web 2.0 în comunicarea cu prietenii, colegii, participarea în diferite grupuri de socializare online (în funcție de domeniul de interes al persoanei).
- **Tranzacții comerciale:** utilizarea chat-box-ului pe un magazin online, contactarea diferitelor servicii online pentru a rezolva diferite probleme.
- **Învățare:** înregistrare pe platforme de învățare online, utilizarea platformelor de învățare mixte, abilitatea de a da și de a primi feedback, comunicarea online cu cadrul didactic și colegii pe o platformă de învățare.
- **Cetățenie:** semnarea unor petiții online, rezolvarea unor probleme sociale, de sănătate și administrative, utilizând tehnologia digitală online.
- **Ocuparea unui loc de muncă:** căutarea unui loc de muncă pe internet, completarea CV-ului și trimiterea prin e-mail, participarea la un interviu prin Skype.
- **Bunăstare:** căutarea unor informații privind stilul de viață sănătos, distribuirea unor videoclipuri, documente pe internet, respectând regulile drepturilor de autor.

Întrebări pentru discuții și sarcini de învățare propuse elevilor:

- Specificați câteva servicii de comunicare digitală, pe care le utilizați în comunicarea zilnică.
- Specificați câteva rețele sociale și comunități online, în care sunteți membru.
- Verificați dacă geolocația este oprită sau pornită pe celularul Dvs.
- Creați amprenta Dvs. digitală.
- Ce comunică profilul social despre Dvs.?
- Gândiți-vă la cinci postări pe rețeaua de socializare pe care le-ați distribuit recent. Ce informații ați distribuit public despre Dvs.?
- Ce norme etice respectați atunci când distribuiți fotografiile altor persoane (prietenii, familia, colegii)?
- În zilele noastre, oamenii fac cunoștință de multe ori online, fără să se fi întâlnit vreodată cu acea persoană în realitate. Ce credeți, care ar fi amenințările și oportunitățile unei astfel de prietenii?
- Ce date colectează geolocația telefonului despre Dvs.? Doriți ca toate datele să devină publice? Ce puteți face pentru a vă proteja?
- Gândiți-vă la amprenta Dvs. digitală - faceți notițe despre site-urile pe care le-ați vizitat pe parcursul unei săptămâni și faceți lista de date care considerați că au fost colectate despre Dvs. (dacă ați dezvăluit aceste informații în mod voluntar, de exemplu adresa Dvs. atunci când faceți cumpărături on-line; preferințele muzicale atunci când ascultați muzică online).
- Imaginați-vă că tocmai ați solicitat un loc de muncă. Angajatorul Dvs. potențial caută informații online despre Dvs. Ce poate deduce din informațiile pe care le-a găsit?
- Creați un grup de chat pentru participanții la disciplina studiată, invitați membri și distribuiți videoclipuri despre cyberbullying (hărțuirea online).

	<ul style="list-style-type: none">● Faceți o agendă a activităților dvs. planificate pentru o săptămână și distribuiți agenda creată, utilizând un sistem de stocare de tip cloud (de ex. Google Drive).● Gândiți-vă la informațiile pe care aplicațiile pe care le-ați descărcat recent le-au solicitat de la Dvs. Pentru ce ar putea fi utilizate aceste informații?● Sunteți gata să călătoriți într-o țară în care nu ați mai fost niciodată. Ce fel de informații puteți căuta online? De unde știți care dintre aceste informații sunt de încredere și care nu sunt? Cum puteți verifica o informație găsită online? Ați folosi bloguri pentru călători sau nu? De ce?● Cum decideți dacă aveți încredere în USG (conținut generat de utilizatori) sau nu (Wikipedia)?
--	---

Figura 17. Domeniul de competență digitală: Comunicare și colaborare⁶⁹

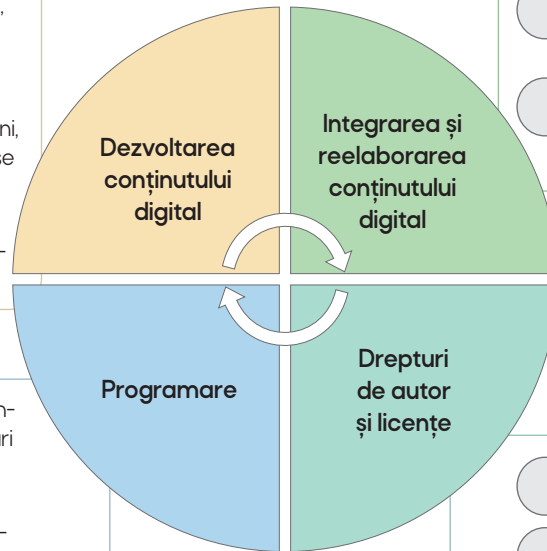
⁶⁹ Curs de instruire pentru adulți în domeniul cetățeniei digitale, Proiectul DQ Skills - Dezvoltarea inteligenței digitale a cursanților adulți pentru o cetățenie activă. http://dq-skills.eu/wp-content/uploads/2018/07/DQSkills_Training-Itinerary-RO-2.pdf.

Cuvinte-cheie:

**conținut digital, copyright, licență,
proprietate intelectuală, conținut multimedia**

- poate utiliza instrumente de bază, pentru a crea texte, produse audio, video sau imagini
- poate face reprezentări, folosind mass-media digitală, precum hărți mentale, diagrame
- poate utiliza texte, imagini, fișiere audio și video să se exprime în mod creativ
- poate edita un conținut pentru a îmbunătăți produsul final

- poate crea modele complexe, simulări și vizualizări ale lumii reale, folosind informații digitale
- poate codifica și programa instrumente digitale
- poate modifica setările de bază ale programelor deja dezvoltate

- poate utiliza funcțiile de editare, pentru a modifica conținutul într-un mod simplu
- poate utiliza licențe aferente, pentru crearea și distribuirea conținutului
- poate crea un conținut nou, folosind diferite conținuturi existente

- poate licenția produsul său digital
- poate găsi informații cu privire la reglementările referitoare la drepturile de autor și licențe

Exemple practice privind modul în care competențele dobândite pot fi folosite în viața de zi cu zi de către elevi:

- **Timp liber:** creați propriul dvs. blog, videoblog, o publicație într-un blog, canal YouTube, recenzie proprie pe pagini web de specialitate, de exemplu TripAdvisor, un avatar, GIF animat sau sunet propriu pentru telefon mobil.
- **Viața socială:** publicați tweet-uri, postări pe Facebook, comentarii la un conținut scris de alți utilizatori, învățați cum să distribuiți conținutul altor utilizatori (retweets, mesaje Facebook, bloguri, videoclipuri sau recenzii).
- **Tranzacții comerciale:** creați un anunț pentru a vinde ceva, utilizați aplicații pentru a vinde lucruri second-hand și creați un videoclip pentru a promova un obiect de vânzare.
- **Învățare:** creați tutoriale YouTube, învățați să proiectați sau creați prezentări proprii (Slideshare, Gooledocs, Prezi ș.a.).
- **Ocuparea unui loc de muncă:** editați un CV scris sau video, personalizați mesajul companiei dvs. prin povestire, creați un infografic al vieții profesionale sau de afaceri și faceți un interviu video.
- **Cetățenie:** aflați cum puteți gestiona conținutul rețelelor sociale, cum ar fi Instagram, Snapchat, creați fișiere audio în diferite formate (MP3, OGG etc.) și creați podcasturi proprii.
- **Bunăstare:** învățați cum să creați și să gestionați un domeniu propriu, să vă protejați drepturile de autor și să respectați drepturile celorlalți.

Întrebări pentru discuții și sarcini de învățare propuse elevilor:

- **Metoda dinamică:** Învățare bazată pe proiect
Analizați un blog: Cine a scris? Ce surse folosește? Cum sunt structurate paragrafele? Ce resurse multimedia utilizează? Cum este organizat conținutul?
- **Metoda dinamică:** Adevărat sau fals
Răspundeți la următoarele întrebări cu adevărat (A) sau fals (F):
- **Metoda dinamică:** Învățare bazată pe proiect
Scrieți un articol în conformitate cu caracteristicile structurale ale unui blog.
- **Metoda dinamică:** Completarea spațiilor libere
Completați spațiile de mai jos cu cuvintele ce lipsesc, astfel încât propoziția să aibă sens. Subiectul textului este infograficul.
*„- _____(1), _____(2) și _____(3) sunt cele mai comune formate pentru un produs infografic. Infograficul care reprezintă o ilustrare grafică a informației, utilă în special atunci când un subiect este greu de explicat într-un mod nonvizual.
Răspunsuri posibile: (1) Tweets, post, hărți, videoclipuri. (2) Imagini, numere, unelte, tabele. (3) Grafice, avatare, GIF-uri. (4) Complex, ușor, arbitrar, ilizibil.*
- **Metoda dinamică:** Învățare bazată pe proiect
Proiectați un CV video sau un infografic despre viața profesională. Odată creat, încărcați-l pe canalul dvs. de YouTube.

Figura 18. Domeniul de competență digitală: Creare de conținut digital⁷⁰

70 Curs de instruire pentru adulți în domeniul cetățeniei digitale, Proiectul DQ Skills – Dezvoltarea inteligenței digitale a cursanților adulți pentru o cetățenie activă, http://dq-skills.eu/wp-content/uploads/2018/07/DQSkills_Training-Itinerary-RO-2.pdf.

Cuvinte-cheie:

**siguranță/securitate, protecția datelor, protecția sănătății,
consum durabil, identitate digitală.**

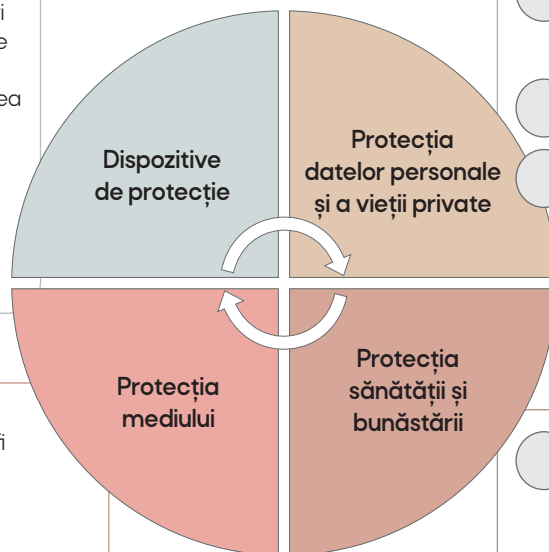
● poate instala software de protecție pe dispozitivele sale (de ex. software antivirus)

● este capabil să ia măsuri pentru a reduce riscul de fraudă (de ex. definirea de parole sigure, aplicarea unor setări de protecție etc.)

● este capabil să protejeze diferite dispozitive de amenințările digitale (malware, viruși etc.)

● este capabil să utilizeze serviciile digitale, fără a fi dependent de ele

● știe cum să utilizeze echipamentul digital în mod eficient din punct de vedere al costurilor și timpului

● este capabil să-și gestioneze identitatea și amprenta sa digitală

● este capabil să acționeze cu prudență în legătură cu problemele de confidențialitate

● poate localiza informații online despre el/ea

● poate modifica sau șterge informații pe care el/ea le-a afișat despre alții

● este capabil să controleze aspectele care distrag atenția, munca și viața digitală

● este capabil să ia măsuri preventive pentru a-și proteja sănătatea sa și a persoanelor de care este responsabil

Exemple practice privind modul în care competențele dobândite pot fi folosite în viața de zi cu zi de către elevi:

- **Timp liber:** gestionarea profilului online pe social media (Facebook, Instagram, Twitter, etc.); actualizarea setărilor de confidențialitate în profilurile publice online; administrarea eficientă a timpului de joc cu jocuri video.
- **Viața socială:** utilizarea mijloacelor de comunicare socială, ținând cont de drepturile de proprietate ale celorlalți; crearea diferitelor profiluri online în scopuri diferite (profesionale și personale).
- **Tranzacții comerciale:** utilizarea chat-box-ului pe un magazin web, contactarea diferitelor servicii online pentru rezolvarea diferitelor probleme.
- **Învățare:** înregistrarea și actualizarea profilului pe platformele de formare, folosirea unor medii digitale de învățare sigure; gestionarea datelor și contribuțiilor proprii în mediile de învățare online.
- **Cetățenie:** crearea sau participarea la campanii sociale online, care gestionează protecția datelor proprii.
- **Ocuparea unui loc de muncă:** administrarea setărilor de confidențialitate pe platformele de căutare online, actualizarea parolelor și a profilurilor; căutarea propriilor date publice online și gestionarea acestora pentru a evita imaginea publică nepotrivită.

Întrebări pentru discuții și sarcini de învățare propuse elevilor:

- Selectați din lista de mai jos ceea ce poate fi identificat ca spam:
 - ◆ e-mailuri de la adrese necunoscute (da)
 - ◆ promoții care vă solicită să faceți click pe un link (nu întotdeauna, deoarece ați putea accepta astfel de comunicări de la unii furnizori, inclusiv permisiuni de a trimite e-mail către o terță parte)
 - ◆ e-mailuri care copiază sigla sau publicitatea instituțiilor oficiale (da)
 - ◆ e-mailuri de la expeditori sau mărci necunoscute (da)
 - ◆ SMS de la o companie necunoscută cu oferte (da)
- Căutați online publicații despre atacurile cibernetice și găsiți cel puțin un exemplu pentru fiecare dintre următoarele: phishing, ransomware și creepware.
- Selectați 5 caracteristici (una pentru fiecare opțiune dată: gen, hobby-uri, plan de vacanță preferat, profil profesional, vârstă) și scrieți povestea personajelor.
Opțiuni:
 - Sex: bărbat, femeie
 - Hobby-uri: pescuit, jocuri video, mersul pe jos, dans, gătit, grădinărit
 - Plan de vacanță: plaje exotice, voluntariat într-o țară subdezvoltată, vizitarea locurilor de acțiune a unor filme / emisiuni TV în întreaga lume
 - Profil profesional: cadru didactic, asistent, adjunct, cântăreț, preot
 - Vârsta: sub 25, 25-30, 30-40, 40-50, peste 50 de ani
 - În mod aleatoriu, vă vom oferi o personalitate (bazată pe selecția culorilor):
 - ◆ Albastru - extrovertit
 - ◆ Roșu - polemic
 - ◆ Verde - introvertit, timid
 - ◆ Galben - morocănos

- **Bunăstare:** elaborarea unui plan de acțiune privind utilizarea dispozitivelor și a timpului petrecut online; punerea în practică a unor exerciții de îmbunătățire a sănătății proprii atunci când se utilizează dispozitive tehnologice.

Alegeți un mediu de socializare și creați un profil ce corespunde cu caracteristicile date. Reflecțați cât de ușor este să falsificați o personalitate online, să distribuiți informații false și cât de dificil este să descoperiți o fraudă. Cum v-ați simțit efectuând această activitate?

- Identificați, dintr-o listă dată, cele mai frecvente efecte ale utilizării dispozitivelor electronice (computer, laptop, telefon etc.):
 - ◆ scăderea auzului
 - ◆ diabet
 - ◆ sentiment de izolare
 - ◆ deficiențe în aptitudinile sociale
 - ◆ mușchii gâtului încordați
 - ◆ stres
 - ◆ ochi uscați
 - ◆ alergii.
- Dintr-o listă dată, identificați acele acțiuni care implică un risc și ar putea fi periculoase pentru Dvs.
- Selectați succesiunea corectă a pașilor de urmat în cazul în care computerul Dvs. este infectat de un virus:
 - ◆ copiați fișierele personale (1)
 - ◆ deconectați-vă de la internet (2)
 - ◆ comutați în modul de siguranță sau folosiți un disc de salvare antivirus live (3)
 - ◆ obțineți un alt computer, cu acces la internet (4)
 - ◆ încercați să identificați malware-ul actual și căutați remedieri (5)
 - ◆ scanarea cu diferite programe până când nu se mai detectează viruși (6)
 - ◆ ștergeți fișierele temporare și programele fără valoare (7)
- Căutați online informații actualizate despre deșeuri electronice. Propuneți o listă de măsuri, pe care le puteți lua pentru a contribui la reducerea impactului tehnologiilor asupra mediului.
- Elaborați un plan de acțiune, care să includă cel puțin 5 activități specifice, pentru a vă proteja sănătatea de utilizarea tehnologiilor (poate fi dat un model)

	<ul style="list-style-type: none"> ● Alegeți din lista de mai jos ceea ce vă poate ajuta la identificarea unor știri / informații false: <ul style="list-style-type: none"> ◆ Dacă sursa este sigură, știrile sunt adevărate (fals - uneori media tradițională poate fi înșelată cu informații false). ◆ Dacă știrile sunt însoțite de imagini sau clipuri video, atunci puteți avea încredere în ele (fals - există și videoclipuri și imagini false, care susțin știrile false). ◆ Consultați experții din domeniu (experții adevărați - pot confirma cu ușurință credibilitatea știrilor). ◆ Un site de calitate înseamnă întotdeauna credibilitate (fals - deși calitatea proastă presupune mai multe posibilități de știri false și informații, contrariul nu este întotdeauna adevărat). ◆ Verificați dacă și altcineva dă de știre același lucru (adevărat - căutați mai multe surse publicând același informații, deoarece aceasta înseamnă de obicei mai multă credibilitate). ◆ Nu vă opriți la titlu (adevărat - citiți toată informația în mod critic). ◆ Aveți încredere în comentariile la știre (fals - multe știri sau informații false sunt comentate de alți oameni, dar asta nu înseamnă că informațiile sunt adevărate). ◆ Identificați cel puțin 2 programe de criptare și explicați modul în care acestea funcționează într-un paragraf. ◆ Apoi, enumerați 5 beneficii de criptare a informațiilor.
--	--

Figura 19. Domeniul de competență digitală: Securitate⁷¹

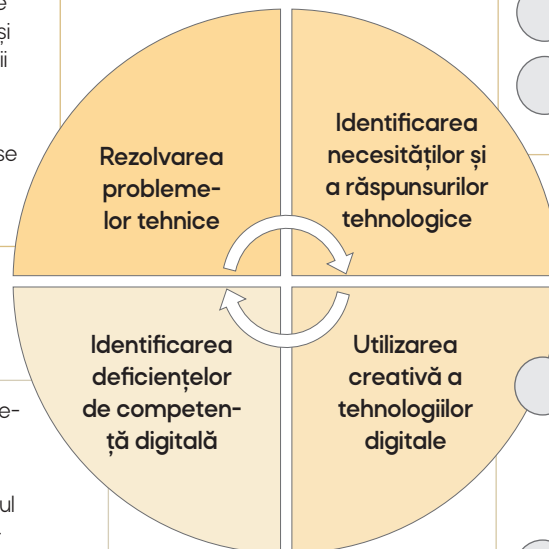
⁷¹ Curs de instruire pentru adulți în domeniul cetățeniei digitale, Proiectul DQ Skills - Dezvoltarea inteligenței digitale a cursanților adulți pentru o cetățenie activă, http://dq-skills.eu/wp-content/uploads/2018/07/DQSkills_Training-Itinerary-RO-2.pdf.

Cuvinte-cheie:

asistență tehnică, problemă digitală, problemă cu calculatorul

- poate să recunoască dacă dispozitivul TIC funcționează incorect
- este capabil să se ocupe de aplicații TIC de bază și poate recunoaște situații în care nu funcționează corect
- cere sprijin atunci când se utilizează noi programe, dispozitive și servicii

- poate îmbunătăți competențele sale digitale
- poate să-și însușească cunoștințe noi în domeniul TIC și să îmbine cu competențele sale

- poate să decidă la ce să folosească TIC
- poate să aleagă cea mai bună soluție tehnologică pentru o anumită problemă

- este capabil să distribuie rezultatele muncii sale (fotografii, grafice, proiecte, altele) prin e-mail, Skype, YouTube, Facebook, Pinterest, Instagram
- poate să folosească în activitatea sa alte dispozitive TIC decât calculatorul (de ex. microfon, aparat de fotografiat, aparat de fotografiat digital, imprimantă, scanner)

Exemple practice privind modul în care competențele dobândite pot fi folosite în viața de zi cu zi de către elevi:

- **Timp liber:** cum să deblocați codul log-in pe telefonul mobil, dacă acesta s-a schimbat sau l-ați uitat; probleme care se pot ivi în timp ce trimiteți fotografii, fișiere, documente prin e-mail, mesaje SMS sau prin diferite aplicații etc.
- **Viața socială:** smartphone sau tabletă blocată; dacă nu aveți conexiune Wi-Fi pe computer, mobil sau tabletă; dacă nu mai aveți spațiu liber în memoria dispozitivului.
- **Tranzacții comerciale:** deblocarea unui cont bancar pe internet; simptome ale virusului în sistem.
- **Învățare:** calculatorul funcționează prea lent, nu poate să pornească calculatorul.
- **Ocuparea forței de muncă:** deblocarea unui cont de e-mail pe internet; eliminarea virusului pe computer; computerul nu se poate conecta la imprimantă; computerul nu detectează un disc extern; capacitatea maximală a discului.
- **Cetățenie:** problema descărcării aplicației pe un computer sau telefon; actualizați data și ora pe dispozitivul TIC. Utilizarea portalului de administrare electronică.
- **Bunăstare:** probleme cu salvarea în telefonul mobil a videoclipurilor vizionate pe Youtube.

Întrebări pentru discuții și sarcini de învățare propuse elevilor:

- Configurarea programului de e-mail, probleme cu trimiterea și primirea de e-mailuri etc.
- Tabel/foaie de calcul (de ex. pierderea datelor, probleme care rezultă dintr-un tabel actualizat în mod greșit sau neactualizat, securitatea datelor etc.).
- Editori de texte (de ex. accesarea accidentală a funcțiilor nedorite, formatarea textului etc.).
- Plugin-uri Google plus.
- Citirea specificației sistemului, a versiunii aplicației sau a sistemului.
- Rezolvarea problemelor legate de setările tastaturii, limbii.
- Restabilirea sistemului și a setărilor de bază.
- Instalarea și deinstalarea aplicațiilor.
- Probleme legate de actualizarea dispozitivelor TIC.
- Curățarea spațiului pe disc, memoria prea mică pe discul dispozitivului TIC (computer, mobil, tabletă).
- Probleme cu compatibilitatea programelor cu versiunea curentă a sistemului.

Figura 20. Domeniul de competență digitală: Rezolvare de probleme⁷²

⁷² Curs de instruire pentru adulți în domeniul cetățeniei digitale, Proiectul DQ Skills – Dezvoltarea inteligenței digitale a cursanților adulți pentru o cetățenie activă, http://dq-skills.eu/wp-content/uploads/2018/07/DQSkills_Training-Itinerary-RO-2.pdf.

Sarcina 3. După ce ați efectuat sarcinile 1 și 2, selectați trei competențe pe care le-ați bifat ca fiind cel mai puțin dezvoltate la elevii cu CES din grupele dvs. și reprezentați pe scurt, în caseta „Reflecții” de mai jos, ce activități adaptate după nevoile elevilor ați putea folosi la ore pentru a dezvolta/îmbunătăți competențele date la acești elevi.

Reflecții

.....

.....

.....

.....

Sarcină de lucru

Utilizând aplicația QR Code Reader din telefonul/tableta dvs., urmați pașii:

1. Accesați codul QR ce urmează pentru a deschide tabla de discuție **Competențe Digitale**.
2. Pe tabla interactivă WAKELET, în colțul drept de sus, găsiți butonul EDIT. Faceți click pe acest buton și apoi pe semnul „+” aflat în colțul stâng, mai jos de denumirea „Competențe Digitale”.
3. Pentru a adăuga răspunsul dvs. la întrebările din sarcina 3, selectați din bara de meniu iconița care reprezintă foaia cu un pix. În boxa apărută scrieți răspunsul dvs.
4. După completare, faceți Click pe butonul DONE din colțul drept de sus și textul dvs. va apărea în colecția de notițe.
5. Pentru a vedea părerile altor colegi, vă invităm să citiți ideile lor (în cazul în care alți colegi au decis să le împărtășească).

În virtutea faptului că nu există standarde naționale de competențe digitale elaborate special pentru elevii din ÎPT, drept alternative la competențele digitale propuse de către Consiliul Europei, discutate mai sus, acestea pot fi inspirate din *Standardele de competențe digitale ale elevilor din ciclul primar, gimnazial și liceal*⁷³, dat fiind faptul că încadrează în sine standardele pentru etapa liceală, din care face parte și ÎPT. Astfel, la finele studiilor, elevul trebuie să posede

73 Standardele de competențe digitale ale elevilor din ciclul primar, gimnazial și liceal, 2015:
https://mecc.gov.md/sites/default/files/cnc4_final_competente_digitale_elevi_22iulie2015_1.pdf

opt competențe digitale, care trebuie să fie dobândite atât prin intermediul disciplinelor generale și de specialitate, cum ar fi: *procesarea documentelor de tip text; crearea și editarea imaginilor; elaborarea, derularea și difuzarea prezentărilor electronice; procesarea datelor cu ajutorul mijloacelor de calcul tabelar; utilizarea Internetului; comunicarea în medii virtuale; elaborarea și implementarea algoritmilor; utilizarea sistemelor informatice.* Mai multe detalii despre aceste competențe găsiți în **Standardele de competențe digitale ale elevilor din ciclul primar, gimnazial și liceal.**

5.2. Integrarea platformelor online în instruirea tradițională/la clasă a elevilor cu CES ca abordare a învățământului la distanță

Reflecții

Analizați câteva sfaturi metodologice propuse mai jos și reflectați pe care din aceste sfaturi le puteți aplica în educația online a elevilor cu CES în cadrul orelor dvs.

SFATURI UTILE :

- Selectați pentru activități de învățare online pagini virtuale cu imagini de ansamblu clare și simple și oferiți elevilor într-un mod explicit instrucțiunile cu privire la activitățile de învățare care trebuie efectuate pe aceste pagini.
- Explicați într-un mod clar pașii pe care elevii trebuie să îi urmeze când navighează pe paginile date, când trec de la o pagină la alta sau de la o activitate de învățare la alta.
- Folosiți un limbaj cât mai explicit și simplu.
- Urmăriți într-un mod continuu progresul elevilor și adaptați mediul de învățare online în funcție de nevoile elevilor.
- Folosiți elemente care să dezvolte competențele digitale ale elevilor și modalitățile multimodale de învățare ale acestora (de exemplu, imagine, animație, înregistrare audio și video, dar și texte corespunzătoare).
- Direcționați elevii către resurse suplimentare și îndrumări suplimentare pentru a le folosi în momentul în care se simt blocați sau au întrebări.
- Clarificați modul în care elevii vor primi feedback despre învățarea lor.

Text adaptat după Mitchell D., "What Really Works in Special and Inclusive Education – Using evidence-based teaching strategies"⁷⁴

74 Mitchell, D. (2014). What Really Works in Special and Inclusive Education – Using evidence-based teaching strategies. London and New York: Routledge.

Activitatea de mai sus v-a permis să identificați câteva din sfaturi metodologice, pe care fiecare cadru didactic trebuie să le ia în considerație la planificarea și organizarea învățământului la distanță a tuturor elevilor cu CES.

Astfel, învățarea la distanță, denumită de asemenea și învățare online, e-learning, învățare digitală, învățare virtuală, redă învățarea în cadrul căreia spațiul educațional este extins de la clasă la mediul digital, iar instrumentele de învățare, pe lângă stilou și hârtie, cărți și fișe de lucru, jocuri educative sau manipulative, includ și tehnologie digitală, reprezentată prin instrumente digitale, cum ar fi calculatorul și dispozitivele mobile (telefoane mobile și tablete), aplicații de tip software, site-uri online, rețele de socializare online și medii virtuale de învățare⁷⁵ (Sormunen, 2020).

Cum poate fi realizată învățarea la distanță?

Imaginea de mai jos ilustrează tipurile de organizare a învățământului.

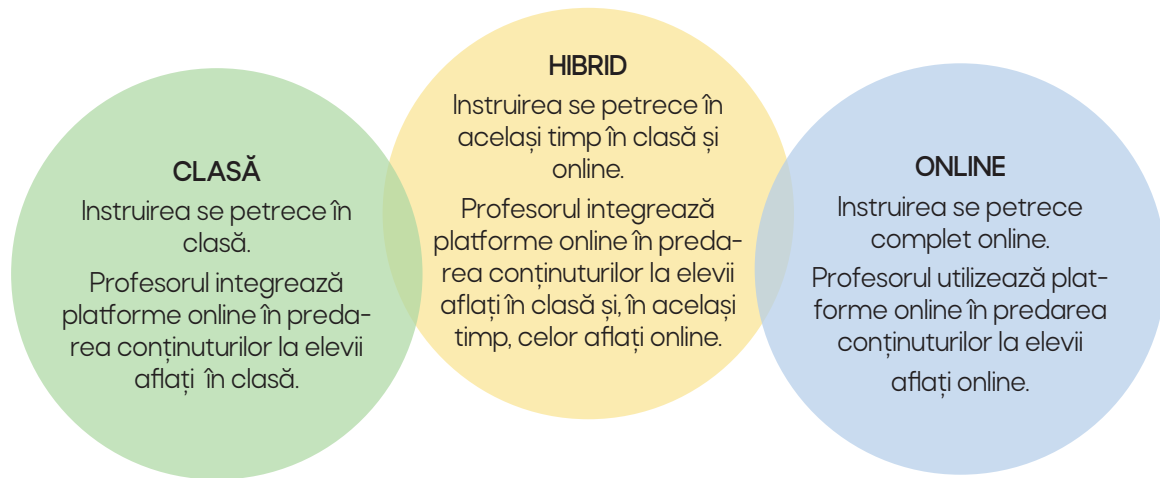

Figura 21. Tipuri de organizare a învățământului

Astfel, aceste tipuri explică trei abordări de instruire:

1. Integrarea tehnologiilor informaționale moderne în predarea tradițională. Cadrul didactic utilizează diverse tehnologii (tabla interactivă, proiectorul, calculatoare, laptopuri, tablete, telefoane mobile, ochelari VR) pentru a preda conținuturile curriculare elevilor care se află în sala de curs.

⁷⁵ Sormunen, K. (2020). From inclusive practices to personal strategies: Teachers and students designing together digitally supported science learning. Helsinki: University of Helsinki.

2. Predarea integral la distanță, când toate activitățile de predare-învățare-evaluare se desfășoară online.
3. Predarea mixtă, când unele activități de predare-învățare-evaluare se desfășoară în sala de curs, iar altele la distanță, prin intermediul platformelor de comunicare online (rețele de socializare, forumuri, chat-uri, mesagerie mobilă)⁷⁶.

Integrarea platformelor online în instruirea tradițională/la clasă a elevilor cu CES

Pentru a înțelege mai bine cum ați putea organiza mai eficient și mai calitativ învățarea la distanță a elevilor cu CES, vă invităm să analizați o serie de activități de învățare la distanță de mai jos, care pot fi organizate în trei modalități:

- a. conduse de către cadrul didactic,
- b. individual de către însuși elevul/eleva,
- c. în colaborare cu colegii.

În funcție de modalitatea de organizare selectată, se vor face adaptări corespunzătoare pentru fiecare din activitățile de învățare propuse.

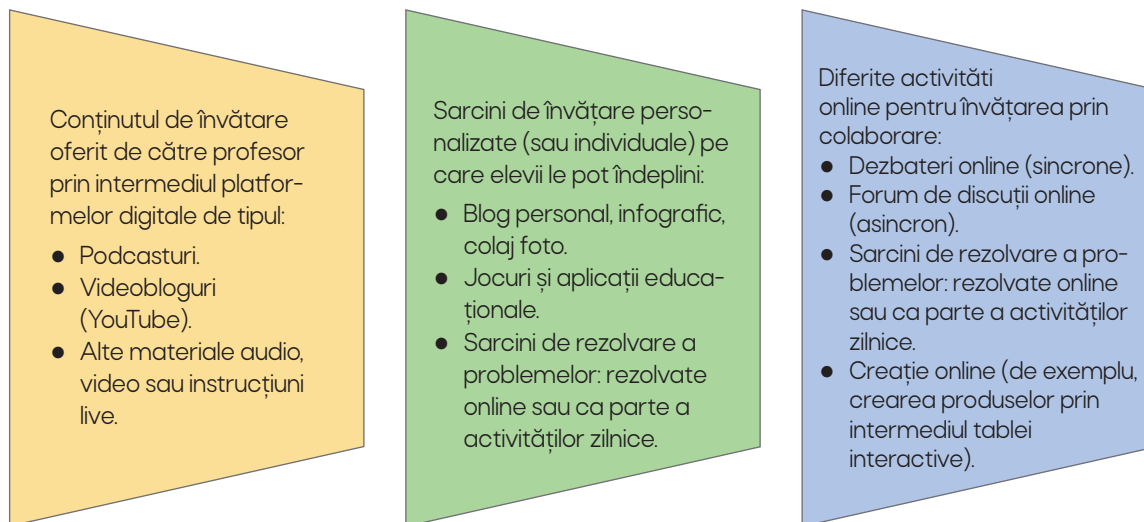

Figura 22. Activități de integrare a platformelor online în învățământul profesional tehnic⁷⁷

⁷⁶ Ordin MECC nr. 1131 din 13.10.2020 cu privire la aprobarea Reperelor metodologice privind organizarea procesului educațional în condițiile învățării mixte, https://mecc.gov.md/sites/default/files/repere_inv_mixta.pdf

⁷⁷ European Association for Research on Learning and Instruction, Fajardo Bravo, I., Gómez-Merino, N. et al. (Ed.), Guidance for the inclusion of students with Special Educational Needs for online learning, 2020, https://earli.org/sites/default/files/2020-11/EARLI%20guidelines_COVID%20online%20inclusion.pdf

Exemple de platforme online care pot fi integrate în cadrul orelor tradiționale

1. Crearea mesajelor/produselor audio:

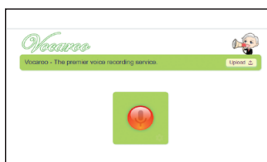
a. **VOCAROO**⁷⁸ este un instrument online care permite cadrelor didactice și elevilor să înregistreze, să partajeze și să descarce mesaje vocale. Cadrele didactice și elevii pot folosi Vocaroo la diferite activități, cum ar fi podcast, povestire digitală, înregistrarea unui text, a unui discurs sau oferirea unui feedback.

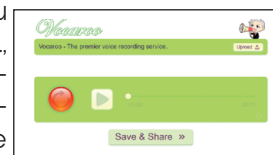
Platforma Vocaroo⁷⁹ poate fi accesată prin codul QR din dreapta sau urmând pașii de mai jos:

Pasul 1. Accesați pagina <https://vocaroo.com/> și apăsați butonul rotund de culoare roșie pentru a înregistra discursul dvs.

Pasul 2. Când ați terminat, apăsați același buton roșu pentru a opri înregistrarea. Ascultați înregistrarea dvs., apăsând butonul PLAY, care este un buton alb cu semnul triunghiului în mijloc (vezi imaginea din dreapta). Puteți repeta de câteva ori înregistrarea în cazul în care ați dori să îmbunătățiți discursul.

Pasul 3. Când ați terminat, faceți click pe butonul SAVE & SHARE, care va genera linkul produsului audio creat.

Pasul 4. Folosiți linkul dat, pentru a-l publica în spațiul virtual de învățare, precum pagină de Facebook, Google Classroom, blog etc. De asemenea, puteți descărca prezentarea creată în calculatorul dvs., accesând butonul DOWNLOAD, sau puteți genera un cod QR prin intermediul butonului QR Code, situat în colțul jos al imaginii din stânga.

b. **Blabberize**⁸⁰ reprezintă un instrument online gratuit care vă permite să creați rapid imagini vorbitoare, oferind câteva oportunități excelente pentru a încuraja implicarea și colaborarea elevilor. Poate fi utilizat pentru realizarea unor prezentări interactive de către elevii, pe orice tematică dorită din cadrul disciplinei dvs., de exemplu utilizarea unei substanțe chimice în conservarea produselor alimentare. Elevii vor selecta o fotografie sau imagine care reprezintă elementul chimic și vor elabora un discurs pe tematică solicitată. Pentru aceasta, elevul va urma câțiva pași.

78 Platforma digitală Vocaroo: <https://vocaroo.com/>

79 Morozan, O., „Vocaroo”, <https://www.youtube.com/watch?v=qGfC1Na5Cds>

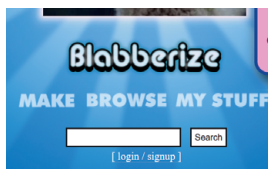
80 <https://blabberize.com/>

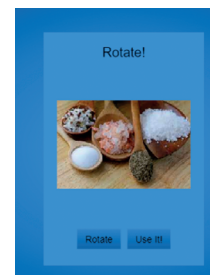
Platforma Blabberize⁸¹ poate fi accesată prin codul QR din dreapta sau urmând pașii de mai jos:

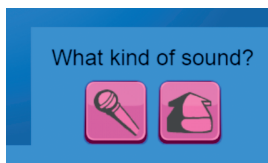
Pasul 1. Creați un cont pe platforma <https://blabberize.com/>, accesând butonul Login/SignUp din colțul de jos al paginii. Pe pagina care se va deschide, selectați fereastra Sign Up și completați datele dvs. Astfel, veți crea contul dvs. Blabberize.

Pasul 2. Selectați opțiunea MAKE de pe meniul de sus al paginii, pentru a crea prezentarea dvs. Apoi, încărcați în Blabberize imaginea necesară din galeria de imagini din calculatorul dvs. Dacă este necesar, editați setările imaginii, schimbând poziția ei prin rotație (butonul Rotate). În cazul în care imaginea este bine poziționată, apăsați butonul USE IT, pentru a fi utilizată.

Pasul 3. Utilizând cursorul, selectați porțiunea de imagine pe care doriți să o folosiți. Pentru a trece la următoarea etapă, apăsați butonul cu semnul săgeții din colțul drept de jos al paginii.

Pasul 4. Selectați cu cursorul pe imaginea încărcată o zonă, care va reprezenta „gura” vorbitoare.

Pasul 5. Faceți click pe semnul microfonului de pe platformă și înregistrați discursul dvs. sau încărcați de pe calculator un scurtmetraj audio pregătit din timp cu discursul dvs.

Pasul 6. După înregistrare, puteți redacta și salva prezentarea dvs. Linkul produsului salvat poate fi publicat fie în clasa virtuală pe Google Classroom, Moodle sau alte platforme/modalități, pe care dvs. le utilizați ca spații de învățare virtuală pentru elevi.

Resurse adiționale

O alternativă pentru platforma Blabberize este platforma **Voki**⁸², care este conectată la codul QR din dreapta și a căror modalități de activitate le puteți explora în tutorialul video⁸³.

81 Extras de pe resurse educaționale deschise online din YouTube: Tatiana AB, Tutorial „Cum utilizăm Blabberize”.

<https://www.youtube.com/watch?v=NzulEbPyWE>

82 <https://l-www.voki.com/>

83 German4free, Cum creăm un avatar Voki: <https://www.youtube.com/watch?v=KW45jvmY26A>

Sarcini de lucru online

Sarcina 1. Pe parcursul acestui modul veți exersa diverse platforme online, pe care să le integrați în cadrul orelor dvs. cu elevii din învățământul profesional tehnic, inclusiv cu elevii cu CES. Pentru a păstra toate lucrările elaborate de dvs. pe parcursul modulului într-un singur spațiu virtual, vă propunem să elaborați o tablă digitală **Padlet**. Pentru aceasta este necesar să vă conectați la codul QR din dreapta și să urmați pașii prezentați în tutorialul video⁸⁴.

Sarcina 2. Selectați o platformă digitală pentru crearea mesajelor audio dintre platformele prezentate mai sus (Vocaroo, Blabberize și Voki) și elaborați un produs educațional audio în contextul conținutului tematic al disciplinei dvs. Publicați linkul produsului creat pe pagina dvs. Padlet.

Sarcina 3. În spațiul de mai jos sau pe tabla dvs. online Padlet, notați cum ați putea utiliza aceste instrumente în procesul de predare, învățare și evaluare al elevilor cu CES:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Crearea produselor grafice

Vă propunem două platforme de creare a produselor grafice: Canva și Google Drawings.

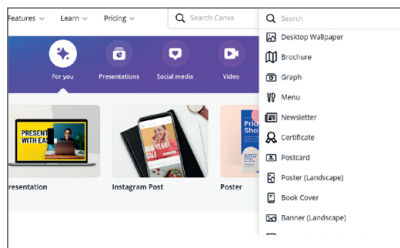
Canva⁸⁵ reprezintă un instrument digital care permite crearea produselor grafice, cum ar fi postere, infografice, carduri, prezentări grafice, anunțuri educaționale, buletine de știri, hărți ale minții, flyere ș.a., care pot fi elaborate în scopuri educaționale în scopul predării conținuturilor noi, consolidării cunoștințelor și evaluării competențelor elevilor.

84 Morozan, O. „Tutorial Padlet”, <https://www.youtube.com/watch?v=KokyLJRLkl>

85 <https://www.canva.com/>

Pentru a elabora produsele grafice pe platforma Canva accesați codul QR din dreapta și vizualizați tutorialul video⁸⁶, sau urmați pașii de mai jos:

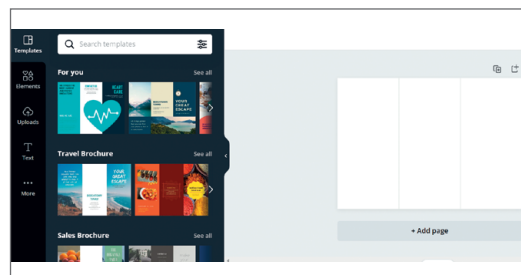

Pasul 1. Accesați platforma <https://www.canva.com/> și creați un cont, utilizând butonul Sign Up. Faceți click pe butonul CREATE A DESIGN, pentru a crea un produs nou. Selectați din opțiunile propuse produsul grafic pe care doriți să-l creați, de ex. newsletter (buletin de știri), poster, infographic, broșură etc.

Pasul 2. Va apărea un spațiu de lucru sub forma unei foi albe și o bară de meniu cu opțiuni de design. Din bara aceasta puteți selec- ta modelul preferat al lucrării (din opțiunea Templates), elementele

și textul pe care doriți să le inserați (opțiunea Elements și Text), imagini din calculatorul dvs. (opțiunea Uploads) sau alte elemente, precum fundalul, stilul, audio etc. (din opțiunea More). Le fel, puteți adău- ga mai multe pagini la lucrarea dvs., accesând butonul ADD PAGE, care se află în partea de jos a paginii albe din spațiul de lucru.

Pasul 3. Produsul creat trebuie salvat. Apoi, îl puteți descărca în calculatorul dvs. în format PDF (prin bu- tonul Download), îl puteți partaja cu alții (prin butonul SHARE) sau copia linkul acestuia, pentru a fi publicat pe Google Classroom, Moodle sau alte platforme virtuale de învățare.

Google Drawings⁸⁷ este un instrument ideal pentru elevi și cadrele didactice pentru a realiza imagini variate, sub forma unor postere, benzi desenate, fotografii cu subtitrări, diagrame, hărți ale minții sau alți organizatori grafici, tutoriale grafice etc., pe care le poți imprima sau utiliza digital în cadrul orelor. Creațiile pot fi descărcate ca imagine în format JPEG și PNG. Desenele pot fi, de asemenea, încorpo- rate direct într-o postare sau pe o pagină de blog, iar la elaborarea acestora pot colabora mai multe persoane (vezi figura 23).

⁸⁶ Ally Knitting, „Canva tutorial” în română, <https://www.youtube.com/watch?v=XASWdPs42RE>

⁸⁷ Platforma Google Drawings:

<https://docs.google.com/drawings/d/1jud-c1HnOBpR4dxWv6jEntehnbjqu1WpyVhzHcCjQd4/edit>

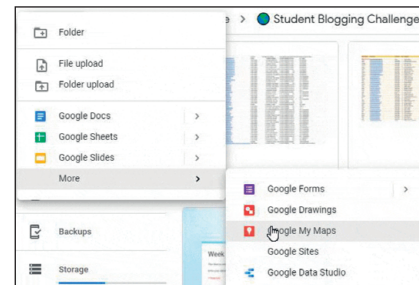

Figura 23. Caracteristicile de bază ale platformei Google Drawings⁸⁸

Pentru a crea produse grafice în Google Drawings, este necesar să aveți un cont Google. Dacă utilizați Gmail sau alte produse Google, același nume de utilizator și parolă va fi utilizat și pentru Google Drawings. Dacă nu aveți încă un cont Google, vă puteți crea unul aici:

<https://accounts.google.com/signup>. Toate produsele create în Google Drawings vor fi stocate automat în Google Drive-ul din contul dvs. La fel este și unul din modurile în care puteți începe un desen nou în Google Drawings. Mai jos vom prezenta câțiva pași cum puteți accesa Google Drawings prin Google Drive și cum puteți elabora un produs digital în această platformă.

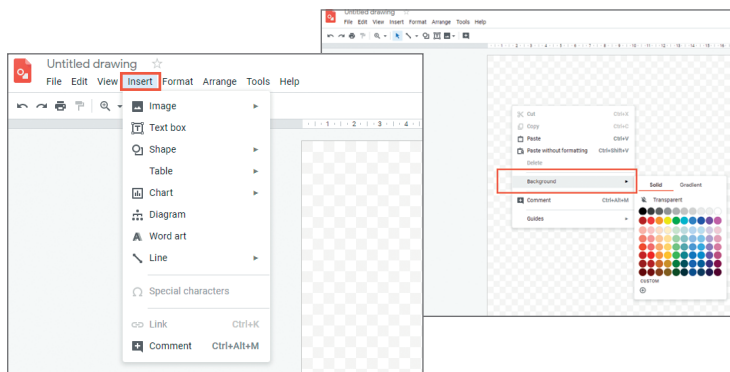
⁸⁸ Morris, K. A Guide to Google Drawings for Teachers, Students, and Bloggers, 2019, <https://www.theedublogger.com/google-drawings/>

Pasul 1. Accesați Google Drive prin această adresă URL: <https://drive.google.com/>. În colțul stâng de sus, faceți clic pe butonul NEW (cu semnificația de *nou*). Apoi faceți clic pe MORE (ceea ce înseamnă *mai multe*). În meniul apărut selectați Google Drawings (Desene Google). Alternativ, puteți introduce <https://docs.google.com/drawings> în browserul dvs. sau puteți accesa Drawings prin intermediul aplicației Chrome⁸⁹. Dacă utilizați aplicația, puteți accesa desenele chiar și atunci când sunteți offline.

Pasul 2. În mod implicit, se va deschide un spațiu de lucru sub forma unei pânze. Fundalul desenului dvs. Google va fi transparent. Aceasta înseamnă că nu va exista fundal atunci când vă descărcați imaginea deja finalizată în format PNG sau JPEG. Dacă doriți ca imaginea dvs. să aibă un fundal de culoare diferită (sau chiar alb solid), faceți clic dreapta pe pânză și selectați fundalul dorit.

Pasul 3. Adăugați textul, imaginile, formele, liniile, diagramele și multe altele pe care le-ați dori în designul dvs., navigând în opțiunile din INSERT (inserare).

Pasul 4. Când imaginea dvs. este finalizată, accesați File> Download as> JPEG image sau PNG image. Salvați imaginea pe calculator.

De asemenea, vă puteți salva imaginea ca fișier PDF dacă doriți să o imprimați sau să o distribuiți.

Astfel, veți avea o imagine pe care o puteți imprima sau utiliza în alte creații digitale, inclusiv pe blogul dvs., Google Classroom sau Moodle.

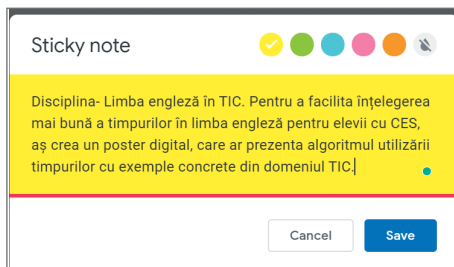
Sarcini de lucru online

Sarcina 1. Faceți un exercițiu de brainstorming online pe tabla interactivă Jamboard, generând cel puțin trei idei drept răspunsuri la întrebarea „Ce produse grafice ați putea crea pentru elevii cu CES, în scopul facilitării predării unor conținuturi anumite ale disciplinei dvs.?”.

⁸⁹ Extensia Chrome Google Drawings:

<https://chrome.google.com/webstore/detail/google-drawings/mkaakpdehdafacodkqkpghoibnmamcme>

- Pentru a realiza această sarcină, urmați pașii următori:
- Deschideți tabla interactivă **Google Jamboard**⁹⁰ (al cărei link îl găsiți în spațiul de subsol al paginii sau accesând codul QR din dreapta).
 - În bara de meniu din partea stângă găsiți simbolul unei foi de notițe, numit STICKY NOTES. Faceți click pe el și selectați culoarea pe care o preferați să o aibă notița dvs.

Scrieți câte o idee în fiecare notiță, drept răspuns la întrebarea de mai sus. Vedeți exemplul din stânga.

- Salvați notița creată, apăsând butonul SAVE.

Sarcina 2. În baza ideilor generate în sarcina 1, selectați o idee și creați un produs digital pentru un anumit conținut tematic al disciplinei dvs., adaptat la nevoile elevilor cu CES. Urmăți pașii prezentați mai sus pentru platforma Canva sau Google Drawings. Publicați produsul creat pe tabla dvs. de Padlet.

Resurse adiționale

Mai multe detalii despre cum puteți crea tabla interactivă Google Jamboard le găsiți în tutorialul video *Cum să folosești Google Jamboard*⁹¹.

5.3. Instruirea online și abordarea hibridă în educația elevilor cu CES din învățământul profesional tehnic

Sarcină de lucru

- Analizați norul de cuvinte „Educație online”, creat de noi pe platforma Word Art⁹², prezentat mai jos (vezi figura 24), și selectați cuvintele cu care asociați educația online a elevilor cu CES din învățământul profesional tehnic.

⁹⁰ Tabla interactivă Google:

<https://jamboard.google.com/d/1kbEyouLnBjnqenOIMJW2L6ZqOFFvNZyPFocZZtEVE/edit?usp=sharing>

⁹¹ EmaLaScoala, Cum să folosești Google Jamboard: https://www.youtube.com/watch?v=y9YGSX_TOvo

⁹² WordArt: <https://wordart.com/>

Figura 24. Nor de cuvinte „Educație online”⁹³

- b. Reflectați ce cuvinte ați mai adăuga la cele identificate, luând în considerare disciplina pe care o predați și elevii cu CES din grupele dvs. Scrieți cuvintele date în spațiul de mai jos sau pe tabla dvs. online Padlet. Reflectați de ce le-ați ales pe acestea.

.....

.....

.....

.....

.....

Resurse online

Platforma WordArt este o platformă care poate fi accesată prin codul QR din partea dreaptă și care permite crearea cu ușurință a norilor de cuvinte. Poate fi utilizată la etapa de evocare sau reflecție a lecției în cadrul activităților de găsire a asocierilor, de identificare a definițiilor, de creare a unei familii de cuvinte etc. Modalitatea în care puteți lucra cu platforma WordArt o găsiți în tutorialul video din subsolul paginii⁹⁴.

Activitatea cu norul de cuvinte „Educație online” vă permite să înțelegeți că instruirea online a elevilor cu CES este un proces complex, diferit de instruirea la clasă, și solicită o organizare mai detaliată a procesului educațional, precum și o mai bună monitorizare a progresului pe care elevii îl obțin în cadrul orelor

93 Prods creat pe platforma WordArt.

94 Morozan, O. WordArt Tutorial: <https://www.youtube.com/watch?v=-WEZsV6Wzhg>

online. Pentru a înțelege mai bine acest proces și abordările metodice pe care să le utilizați în lucrul online cu elevii cu CES, vă propunem să discutăm în cele ce urmează beneficiile educației online pentru elevii cu CES, dificultățile pe care le întâmpină aceștia în cadrul orelor online și soluțiile metodice pentru asigurarea educației de calitate online la acești elevi.

Reamintim că predarea integral la distanță, denumită și instruirea online, presupune desfășurarea tuturor activităților de predare, învățare și evaluare în mediul virtual prin intermediul platformelor de instruire online (precum Google Classroom, Moodle, Blackboard) și platforme de comunicare virtuală (Google Meet, Zoom, Viber etc.). Pe când, abordarea hibridă încadrează unele activități de predare-învățare-evaluare desfășurate în sală de curs, iar altele la distanță, cu același grup de elevi sau cu diferite grupuri în același timp. Provocarea cea mai mare pentru cadrul didactic în ambele situații este cum să organizeze, desfășoare și monitorizeze instruirea online sau/și hibridă, astfel încât să satisfacă nevoile educaționale ale elevilor cu CES, să conștientizeze beneficiile învățării online pentru aceștia și să nu diminueze incluziunea lor în cadrul orelor sale predate la distanță.

Sarcină de lucru

- Împreună cu un coleg, analizați afirmațiile de mai jos și în dreptul fiecăreia indicați dacă este adevărată (A) sau falsă (F).

Nr.	Afirmații	ADEVĂRAT sau FALS ?
1.	Combinarea mesajelor audio, video, textuale și altor mijloace de transmitere a informației oferă elevilor cu CES oportunități mai largi de învățare și modalități suplimentare de a-și demonstra cunoștințele.	
2.	Învățarea online nu poate asigura o instruire diferențiată (la nivel individual sau la nivel de echipă), deoarece cadrul didactic nu este capabil să personalizeze instrucțiunile și sarcinile de învățare online care ar satisface cel mai bine nevoile unice de învățare ale elevilor.	
3.	În timpul învățării online, elevii cu CES pot fi distrași mai tare de către colegi sau de zgomotul unor conversații simultane. Astfel, distragerea atenției și zgomotele de fundal din cadrul lecțiilor online pot fi mai greu de controlat decât în sala de curs.	
4.	În învățarea online (sincronă sau asincronă) elevii cu CES pot lucra în propriul ritm și la un moment al zilei care li se potrivește lor.	

5.	Învățarea online nu poate asigura elevilor un contact social mai bun: unii elevi (inclusiv elevii cu autism) nu pot beneficia de interacțiunile sociale online, care sunt adesea percepute ca fiind mai mult amenințătoare, spre deosebire de comunicarea directă.	
6.	Elevii cu dizabilități sunt motivați și înțeleg că pot învăța online ⁹⁵ .	

2. Verificați-vă răspunsurile dvs. cu răspunsurile prezentate în nota de subsol⁹⁶.
3. Discutați împreună cu colegul dvs. concluziile pe care le-ați făcut în urma acestui exercițiu.
4. Împreună cu colegul dvs., identificați cel puțin un beneficiu pe care educația online îl poate oferi elevilor cu CES, adițional celor discutate/identificate mai sus. În spațiul de mai jos sau pe tabla dvs. Padlet, relațați pe scurt constatările dvs.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Deși există avantaje în activitățile de învățare online pentru elevii cu CES, există și o serie de provocări, care necesită o abordare complexă. Printre acestea sunt:

- asigurarea accesului la educația online pentru elevii cu CES;
- pericolul de oportunități reduse de interacțiune socială, în cazul în care aceste oportunități nu sunt monitorizate;
- învățarea online necesită noi tipuri de sprijin pentru elevii cu CES. De asemenea, este necesar ca cadrele didactice să înțeleagă ce bariere ar putea aduce învățarea online unor anumiți elevi cu CES și cum pot fi sprijiniți aceștia în procesul de învățare online;
- asigurarea feedback-ului și a evaluării: cum de măsurat învățarea online și rezultatele academice ale elevilor cu CES? etc.

⁹⁵ Hashey A., & Stahl S. (2014). Making online learning accessible for students with disabilities. In: Teaching Exceptional Students, 46(5), p. 70-78.

⁹⁶ Răspunsuri: 1 - A, 2 - F, 3 - A, 4 - A, 5 - F, 6 - A.

Pentru a oferi în mod eficient instruirea online, este important să vă asigurați că elevii sunt capabili să acceseze lecțiile și materialele în mod eficient. Pentru a face acest lucru, vor trebui întreprinse mai multe acțiuni, în funcție de cerințele speciale ale elevilor.

Printre acestea este **asigurarea accesului elevilor cu CES la tehnică de calcul (laptop, calculator), la software-uri specializate și la tehnologii asistive**. Pentru aceasta se recomandă să pregătiți o listă de verificare pentru fiecare elev cu CES pentru a vă asigura că are toate instrumentele necesare disponibile sau instalate la domiciliu (aplicații sau elemente specifice). Mai mult, pentru a obține beneficiul maxim al acestor tehnologii, elevii trebuie să fie instruiți cu privire la utilizarea acestora. În acest fel, elevii vor putea să se concentreze pe conținutul lecției, dar nu să învețe simultan cum să lucreze cu tehnologiile asistive.

Cele mai utilizate tehnologii pentru elevii cu CES sunt cele care modifică natura cititului și scrisului și includ⁹⁷:

- instrumente online de conversie a vocii în text, cum ar fi platforma Dictation sau Voice Typing;
- instrumente online de transformare a textului scris într-un produs audio, de exemplu, extensia Google Chrome Read Aloud;
- aplicații, programe/software-uri de scriere/luare a notițelor audio (de exemplu, aplicația Talk & Comment).

Resurse online

Platforma **Dictation**⁹⁸ este un instrument de recunoaștere a vorbirii online, care va ajuta elevii să scrie e-mailuri, documente și eseuri, folosind narațiunea vocală în mai multe limbi, inclusiv română, fără să tasteze. Interfața platformei este simplă, similară cu a unui document Word, permițând elevului să convertească ușor vocea în text scris. Operând cu butonul STOP, textul poate fi salvat, copiat, printat sau distribuit prin email.

97 Courtad C.A., Bakken J.P. (2020) University Centers for Students with Disabilities: A Pilot Study. In: Uskov V., Howlett R., Jain L. (eds). Smart Education and e-Learning 2020. Smart Innovation, Systems and Technologies, vol 188. Springer, Singapore.

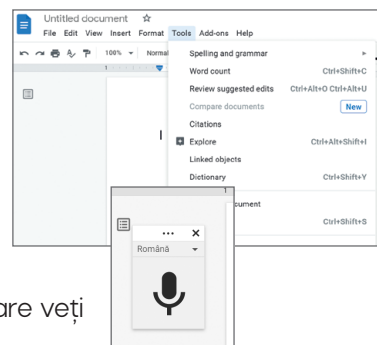
98 Platforma Dictation: <https://dictation.io/speech>

Resurse online

Un alt instrument este extensia Google Chrome **Voice Typing** (transcrierea vocii în text), pe care o găsiți încorporată în aplicația Google Docs. Pentru a utiliza instrumentul dat, este necesar:

- să deschideți un document Google Docs;
- de pe bara de meniu, selectați butonul Tools, apoi accesați Voice Typing;
- în colțul stâng de sus al documentului, va apărea semnul microfonului și bara de limbi, de pe care va trebuie să selectați limba în care veți dicta textul;
- utilizați butonul microfonului pentru a converti vocea dvs. în text.

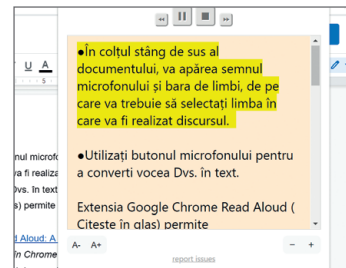
Resurse online

Extensia Google Chrome **Read Aloud** (Citește în glas) permite convertirea textului în audio în câțiva pași:

Pasul 1. Din magazinul Web Chrome accesați extensia **Read Aloud: A Text to Speech Voice Reader**⁹⁹. Faceți click pe butonul din dreapta *Adaugă în Chrome* pentru a adauga extensia în browserul dvs. Google Chrome. Imediat, în colțul de sus al paginii va apărea un emițător, care reprezintă extensia Read Aloud.

Pasul 2. Deschideți pagina cu textul care doriți să fie citit cu voce tare. Faceți click pe extensia Read Aloud (pe semnul emițătorului). Va apărea o boxă similară cu imaginea din dreapta, ce va conține extrasul din textul pe care doriți să-l ascultați.

Pasul 3. Plasând cursorul pe extractul din boxă, extensia Read Aloud va citi textul selectat. Utilizați butoanele de "pauză", "stop" sau "reverse" pentru a face pauza, a opri sau a mișca citirea mai înainte sau înapoi.

⁹⁹ Extensia Google Chrome Read Aloud: A Text to Speech Voice Reader:

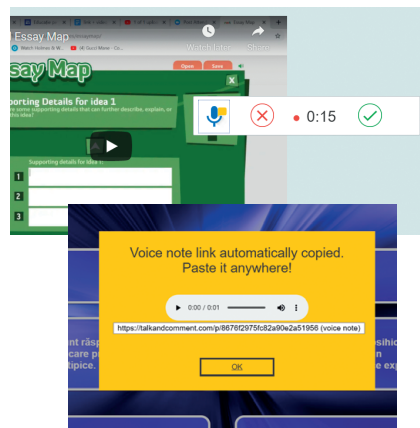
<https://chrome.google.com/webstore/detail/read-aloud-a-text-to-speech/hdhnadidafjejdhmfkjgnolgimjapl?hl=ro>

Resurse online

Instrumentul online **Talk & Comment - Voices notes anywhere** (vorbește și comentează - notițe vocale orișunde) vă permite să înregistrați comentarii audio în aproape orice serviciu de pe web (Google Classroom, site-uri web, documentele Google Docs etc.). Linkul notiței audio poate fi lipit în documente, site-uri web sau în câmpul de comentarii din documentele Google Docs. Pentru aceasta este necesar:

- să descărcați/adăugați instrumentul **Talk & Comment**¹⁰⁰ din magazinul Web Chrome în browserul dvs. Chrome. Aceasta va genera apariția, în partea dreaptă a fiecărei pagini web pe care o accesați, a unui simbol sub forma unui microfon;
- faceți click pe microfonul din partea stângă a paginii și înregistrați comentariul dvs., care va fi salvat automat după ce terminați, iar platforma va genera și un link, pe care să-l plasați unde doriți.

Sarcină de lucru

Sarcina 1. Urmați pașii descriși mai sus pentru a practica utilizarea instrumentelor online Dictation, Voice Typing, Read Aloud și Talk & Comment.

Sarcina 2. Reflectați asupra utilității acestor instrumente pentru elevii cu CES în cadrul orelor dvs. Împărtășiți în scris impresiile dvs. sub forma unui comentariu în spațiul liniar de mai jos sau pe tabla dvs. online Padlet, făcând referire la activitățile de învățare concrete din cadrul disciplinei predate.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

¹⁰⁰ Instrumentul Talk & Comment: Voice Notes Anywhere:

<https://chrome.google.com/webstore/detail/talk-and-comment-voice-no/djnhkfjnimcpelfndpcjcgngmefaobl?hl=ro>

Recomandări generale pentru asigurarea accesului elevilor cu CES la educația online sau de tip hibrid¹⁰¹

- Verificați dacă elevii au acces la toate instrumentele și tehnologiile asistive necesare lor pentru învățare.
- Oferiți lecții înregistrate în prealabil, deoarece unii elevi pot întâmpina greutate să urmeze lecțiile online sau să ia notițe în timpul orelor într-un mod eficient (de exemplu elevii cu dizabilități motorii).
- Creați documente cu sarcini și fișe de învățare cu sarcini clare și ușor de înțeles. Unii elevi ar avea nevoie de tehnologii asistive pentru a li se citi cu voce tare textul scris de pe aceste documente.
- Când oferiți informații importante (de exemplu, date de examinare, teme pentru acasă ș.a.), folosiți mai multe modalități de comunicare/informare (de exemplu, e-mailuri scurte, notificări de calendar electronic Google Calendar).
- Oferiți întotdeauna elevilor subtitrări pentru înregistrările video pregătite în prealabil și, dacă este posibil, subtitrări chiar și în timpul lecțiilor online ținute live, sincron (de exemplu, în timpul lecției predate pe platforma de comunicare Google Meet, puteți accesa setările de subtitrare sincronă).
- Asigurați coerența în instruirea online: evitați să folosiți o gamă largă și diferită de platforme în grupele unde învață elevii cu CES. Acest lucru va îngreuna însușirea de către elevi a noilor platforme online, de asemenea va fi dificilă și memorarea mai multor parole de logare. De exemplu, elevii autiști vor întâmpina greutate din cauza schimbărilor în rutină.
- Oferiți instrucțiuni și îndrumări clare pentru modul de utilizare a platformei și asigurați-vă că elevul poate utiliza tehnologiile asistive înainte de începerea cursului dvs.
- Împărtășiți planul de lecție/activități cu părinții sau membrii familiei elevului cu CES, informându-i despre ceea ce intenționați să faceți în timpul orelor și care sunt rezultatele așteptate. Acest lucru ar evita orice confuzii cu privire la temele pentru acasă și ar facilita oferirea sprijinului necesar elevilor de către familie.

Resurse online

În recomandările de mai sus, am menționat utilizarea **Google Calendar**, drept un instrument util de planificare a orelor online. Utilizarea acestuia este una obligatorie, deoarece contribuie la elaborarea unor rutine pentru elev și monitorizarea activităților de învățare de către elev, cadrul de sprijin și profesor. Mai multe detalii despre cum creați și utilizați un Google Calendar găsiți în tutorialul aflat în spațiul de subsol al paginii¹⁰².

¹⁰¹ Seeman, Montgomery, Lee & Ran (2020). Making Content Usable for People with Cognitive and Learning Disabilities. W3C Working Draft 17 July 2020, <https://www.w3.org/TR/coga-usable/>

¹⁰² Aidu, Tutorial Google Calendar pas cu pas pentru începători:

<https://www.youtube.com/watch?v=pGxEWWe8tOw&list=PLuA-Euo1nEqOHL-IVtBicOjBgBOKr77fi&index=10>

Bune practici pentru sprijinirea elevilor cu deficiențe de auz și dificultăți de limbaj în cadrul educației online

Dispozitivele electronice nu oferă adesea un sunet clar, iar acest fapt provoacă elevilor cu deficiențe de auz oboseală auditivă (Bess și Hornsby, 2014)¹⁰³. În acest context, când realizați o prezentare live/ într-un mod sincron:

- Oferiți elevilor transcrierea informației discutate și încercați să sincronizați explicațiile dvs. cu slide-urile și conținutul prezentat.
- Oferiți subtitrări ori de câte ori este posibil (fie în sesiune live, fie în videoclipuri înregistrate în prealabil), dacă nu este posibil, oferiți transcrierea.
- Reduceți zgomotul de fundal, care are un efect dăunător asupra învățării elevilor, în special pentru elevii hipoacuzici. De asemenea, rugați ceilalți elevi să se pună pe modul „ silențios ” atunci când nu participă.
- Facilitați citirea pe buze: atunci când țineți o lecție live sau una înregistrată în prealabil, asigurați-vă că camera este pornită și gura este vizibilă pentru a facilita citirea buzelor. Este recomandabil să verificați înainte de activitate împreună cu elevul/eleva dacă camera dvs. se sincronizează cu sunetul.
- Oferiți informații importante în scris. Încurajați toți elevii să utilizeze caseta de chat pentru întrebări, astfel încât elevii cu CES să poată avea acces la aceste întrebări și, respectiv, la răspunsuri¹⁰⁴.

Bune practici pentru sprijinirea învățării online pentru elevi cu deficiențe de vedere

- Documentele cu imagini sau tabelurile nu pot fi citite de majoritatea cititoarelor de ecran fără a face documentele accesibile. Verificați în prealabil împreună cu elevul/eleva compatibilitatea programului/software-ului utilizat de către acesta/aceasta cu documentul propus pentru învățare.
- Este posibil ca informațiile de pe tablele albe interactive în timpul unei videoconferințe sincrone să nu fie accesibile pentru elevii cu dificultăți vizuale. Asigurați-vă că descrieți în mod verbal fiecare pas și acțiune efectuată pe tablă interactivă.
- Oferiți transcripții descriptive pentru filmele educaționale vizionate în cadrul orelor sau pentru lecțiile înregistrate online.
- Pentru a transmite vizual conținuturile și mesajele importante, evitați să utilizați text de o singură culoare, deoarece unii elevi ar putea avea dificultăți în a diferenția culorile (de exemplu elevii cu daltonism). Recomandabil este să subliniați textul.
- În organizarea orelor online, se recomandă de luat în considerare și aspectele privind contrastul, iluminarea și luminozitatea materialelor și a ecranului în acord cu starea vizuală specifică a elevului/elevei.

¹⁰³ Bess, F. H., & Hornsby, B. W. (2014). Commentary: Listening can be Exhausting – Fatigue in Students and Adults with Hearing Loss. In: Ear and hearing, 35(6), 592-599.

¹⁰⁴ Mai multe informații pot fi accesate aici: <https://www.deafhhtech.org/rerc/covid-19-technologyresources/>

Sarcină de lucru

- În baza bunelor practici prezentate mai sus, selectați patru idei pe care le considerați a fi cele mai eficiente pentru organizarea lecțiilor online pentru elevii cu CES, cărora le predați la moment sau le veți preda în viitor.
- Prezențați pe scurt aceste idei sub forma unui articol de ziar digital, creat pe platforma digitală **Fodey**¹⁰⁵, de maximum șase fraze. Pentru scrierea acestuia, accesați codul QR din dreapta și utilizați tutorialul video al cărui link îl găsiți în spațiul de subsol al paginii¹⁰⁶.
- Publicați articolul de ziar creat pe tabla dvs. digitală Padlet.

Sfaturi utile pentru asigurarea învățării eficiente a conținutului online de către elevii cu CES

- Predarea online necesită mai multă atenție asupra utilizării limbajului. Prin urmare, susținerea instrucțiunilor verbale prin materiale vizuale este de o importanță crucială. Combinați instrucțiunile verbale (atât orale, cât și scrise) cu imagini sau alte materiale vizuale (de exemplu, folosiți videoclipuri cu instrucțiuni).
- În predarea și practicarea conținutului nou, utilizați organizatori grafici, diagrame, strategii de luare a notițelor, strategii de memorare.
- Reprezentați vizual elementele-cheie ale unei teme prin intermediul organizatorilor grafici sau prin istorii digitale (precum StoryboardThat¹⁰⁷).
- Vorbiți mai rar: rata de vorbire este corelată pozitiv cu dificultatea percepută a unei sarcini. Astfel, pe măsură ce rata de vorbire crește, reamintirea informațiilor predate scade (Iglesias, 2016)¹⁰⁸.
- Încurajați „citirea pe hârtie” versus „citirea pe ecran”, deoarece aceasta facilitează o înțelegere mai profundă a conținutului și a cunoștințelor semantice.
- Utilizați instrucțiuni video pentru predarea cunoștințelor legate de proceduri.
- Oferiți mai multe mementouri despre ce conținut a fost acoperit până acum și despre ce urmează să fie discutat online în continuare, deoarece acest lucru îl va ajuta pe elev să-și consolideze cunoștințele și abilitățile învățate.
- Oferiți mai mult timp pentru a permite elevilor să răspundă la întrebări, deoarece indicii nonverbal și verbali sunt mai greu de perceput în comparație cu interacțiunea față în față. Acest lucru poate afecta încrederea în sine și înțelegerea reciprocă.

¹⁰⁵ Platforma digitală Fodey: <https://www.fodey.com/generators/newspaper/snippet.asp>

¹⁰⁶ Morozan, OI. Tutorial Fodey: https://www.youtube.com/watch?v=qOHvp_6njbc

¹⁰⁷ Platforma digitală StoryboardThat: <https://www.storyboardthat.com/>

¹⁰⁸ Iglesias Fernández, E. Interactions between speaker's speech rate, orality and emotional involvement, and perceptions of interpreting difficulty: A preliminary study. In: MonTI, 2016, Special Issue 3. Translating Orality.

- Oferiți feedback online pentru toate răspunsurile, inclusiv pentru cele corecte, deoarece acest lucru va confirma elevilor ceea ce au înțeles și ceea ce nu au înțeles încă.
- Adresați întrebări private prin chat pentru a afla starea elevului, de ex. „Ai nevoie de ajutor?”; „Cum te descurci?”.
- Evitați întrebări care încep cu „De ce”, deoarece ele pot fi interpretate de către elevi drept confruntări.
- Anunțați modificările din timpul lecției: o schimbare bruscă a vorbitorului poate perturba atenția elevilor¹⁰⁹.

Resurse online

Am menționat mai sus platforma online de creare a istoriilor digitale **Storyboard-That**. Pentru a crea o istorioară digitală puteți accesa această platformă prin codul QR din partea dreapta sau urmând pașii prezentați în tutorialul video de la subsolul paginii¹¹⁰.

Publicați istorioara pe tabla dvs. digitală PADLET.

În cadrul activităților online se recomandă și valorificarea suportului oferit de către colegii elevilor cu CES. Astfel, pot fi câteva modalități de implicare a colegilor în învățarea online:

- Prieteni la învățare (elevii sunt repartizați în perechi sau echipe a câte trei persoane pentru a se verifica reciproc la intervale egale de timp).
- Activități de învățare prin colaborare cu o muncă de grup bine structurată: de exemplu, metoda Jigsaw Puzzle (patru elevi împart un capitol în părți mai mici, pe care le citesc și le prezintă reciproc).
- Utilizarea rolurilor în cadrul lecturii, cum ar fi rol de lider, de săcâitor, de analist.
- Atunci când propuneți elevilor să rezolve o problemă, instruiți echipele să se asigure că fiecare membru al echipei participă la prezentarea soluțiilor; astfel încât ideile tuturor să fie ascultate.

Resurse online

Vă invităm să studiați tutorialul video intitulat *Extensiile Google Chrome pentru animarea și facilitarea instruirii online*¹¹¹, care vă va ajuta să descoperiți alte instrumente online, precum Insert Learning, Loom, Bitmoji ș.a.

¹⁰⁹ Fajardo Bravo, I., Gómez-Merino, N. et al. (Ed.) (2020). Guidance for the inclusion of students with Special Educational Needs for online learning. European Association for Research on Learning and Instruction EARLI :

https://earli.org/sites/default/files/2020-11/EARLI%20guidelines_COVID%20online%20inclusion.pdf

¹¹⁰ Morozan, OI. Tutorial Storyboat: <https://www.youtube.com/watch?v=u29TDENVpjU>

¹¹¹ Morozan, O. Extensiile Google Chrome: <https://www.youtube.com/watch?v=0io52PugZz4>

Sarcină de lucru

În baza conținuturilor parcurse în cadrul acestui modul, vă rugăm să reflectați asupra celor studiate prin prisma aspectelor metodologice, a activităților practice și a resurselor digitale pe care le puteți aplica în învățământul la distanță al elevilor cu CES din învățământul profesional tehnic. Prezentați ideile dvs. mai jos, sub forma unui text, va începe cu adresarea: „Dragă jurnal, ...”.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Autoevaluare

Bifați A (adevărat) sau F (Fals) în dreptul următoarelor afirmații:

Afirmații	Adevărat	Fals
Cunosc importanța competențelor digitale în integrarea cu succes în câmpul muncii a elevilor, inclusiv a elevilor cu CES, după absolvirea ÎÎPT.		
Pot să numesc cel puțin cinci competențe digitale pe care fiecare elev/ elevă, inclusiv elevii cu CES, trebuie să le posede.		
Pot să identific contexte în care aș putea să integrez activități de dezvoltare a competențelor digitale în cadrul orelor pe care le predau.		

Pot să enumăr cel puțin două activități/sarcini de învățare pentru dezvoltarea competențelor digitale la elevii cu CES, pe care le pot organiza în cadrul orelor predate.		
Știu să diferențiez trei abordări de organizare a învățământului la distanță.		
Știu cum să utilizez platformele Vocaroo, Blabberize și/sau Voki la predarea disciplinei mele elevilor cu CES.		
Pot crea produse de învățare audio, adaptate la nevoile elevilor cu CES.		
Știu cum să utilizez platformele Canva și Google Drawings la predarea disciplinei mele elevilor cu CES.		
Pot crea produse digitale grafice, care să faciliteze procesul de predare la elevii cu CES.		
Știu cum funcționează tabla interactivă Google Jamboard și cum aș putea să integrez această platformă în cadrul orelor mele cu elevii cu CES.		
Pot crea table digitale Padlet și știu cum să o utilizez în lucrul cu elevii cu CES.		
Știu să organizez instruirea online a elevilor cu CES din învățământul profesional tehnic, în baza nevoilor acestora.		
Cunosc o suită de platforme online, care îmi vor facilita activitatea de predare online pentru elevii cu CES.		
Pot crea produse de învățare audio, video, adaptate la nevoile elevilor cu CES.		
Cunosc instrumente online de tipul platformelor de convertire a textului în voce, a vocii în text ș.a., care facilitează incluziunea elevilor cu CES în cadrul orelor mele online.		
Știu abordările metodologice, pe care trebuie să le aplic în instruirea elevilor cu diferite cerințe educaționale speciale.		
Dețin o colecție de produse digitale create de mine și publicate pe tabla mea digitală Padlet, pe care le voi putea folosi în activitatea mea didactică cu elevii cu CES.		

CAPITOLUL 6

ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA EXAMENULUI DE CALIFICARE

Scopul capitolului vizează consolidarea și dezvoltarea competențelor personalului din ÎPT privind adaptarea testelor și a condițiilor de desfășurare a examenelor de calificare pentru elevii cu CES.

Obiective:

- familiarizarea cadrelor didactice referitor la principiul șanselor egale în organizarea și desfășurarea examenului de calificare în cadrul ÎPT
- informarea cadrelor didactice privind organizarea și desfășurarea examenelor de calificare pentru elevii cu CES prin proceduri și condiții specifice
- consolidarea abilităților practice privind elaborarea probei individualizate de evaluare finală pentru susținerea examenelor de calificare a elevilor cu CES

Acest modul vă va ajuta să găsiți răspunsuri la întrebările:

- Ce proceduri și condiții specifice sunt oportune pentru organizarea examenului de calificare pentru elevii cu CES?
- Care este algoritmul/schema de încadrare a elevului cu CES din ÎPT în sesiunea de examene?
- Care sunt etapele în elaborarea probei individualizate pentru evaluarea finală a elevilor cu CES din ÎPT?
- Ce tip de document/certificat primește elevul cu CES la absolvirea instituției de învățământ profesional tehnic?

6.1. Organizarea examenului de calificare pentru elevii cu CES în ÎIPT

În organizarea examenului de calificare, principiul egalității de șanse pentru elevii cu dizabilități semnifică: *adaptarea condițiilor de evaluare, adaptarea materialelor pentru evaluare, utilizarea echipamentelor, adaptarea evaluării.*

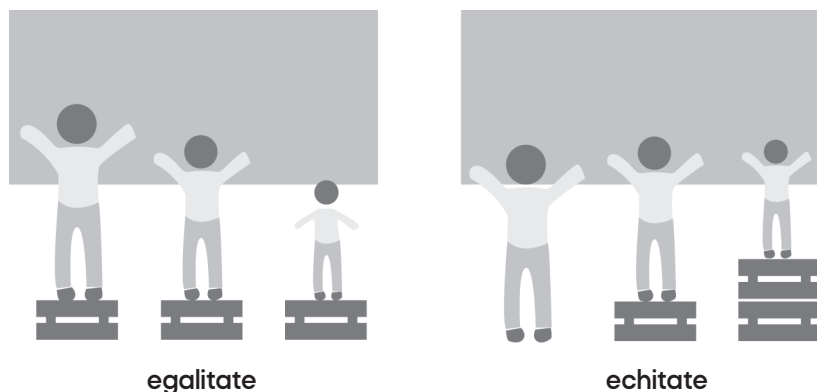

Figura 25. Principiul șanselor egale: egalitate, echitate

Reflecții

1. Reflectați asupra imaginii de mai sus. Ce semnifică principiul șanselor egale în viziunea dvs.?
2. Explicați cum este implementat principiul șanselor egale în cadrul instituției dvs. de învățământ?
3. Ce metode și instrumente utilizați pentru a susține individualizarea procesului educațional pentru elevii cu CES?

Evaluarea finalităților de studii/rezultatelor învățării realizate într-un domeniu de formare profesională, inclusiv a elevilor cu CES din ÎIPT, se realizează în baza Regulamentului de organizare și desfășurare a examenului de calificare, aprobat prin Ordinul MECC nr. 1127 din 23.07.2018, precum și a Ordinului MECC nr. 1486 din 13.11.2019 cu privire la modificarea „Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic”, aprobate prin Ordinul 1430 din 2018.

În scopul creării condițiilor specifice de susținere de către elevii cu CES a examenului de calificare, ÎIPT aprobă proceduri specifice de organizare a examenelor de calificare. Procedurile specifice de organizare a examenelor de calificare vor prevedea elaborarea/adaptarea probelor de examinare în conformitate cu CES și finalitățile PEI.

În conformitate cu reglementările Ministerului Educației, Culturii și Cercetării (Ordinul MECC nr. 1486 din 13.11.2019 cu privire la modificarea „Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic”, aprobate prin Ordinul 1430 din 2018, elevii cu CES din cadrul ÎÎPT pot fi încadrați în sesiunea de examene prin proceduri și în condiții specifice. Acestea vizează:

- adaptarea condițiilor de evaluare;
- adaptarea materialelor pentru evaluare;
- utilizarea echipamentelor;
- adaptarea evaluării.

În tabelul 7 sunt specificate condițiile și procedurile specifice, precum și exemple de adaptări pentru elevii cu CES din ÎÎPT.

Condiții și proceduri specifice	Exemple de adaptări
1. Adaptarea condițiilor de evaluare	<ul style="list-style-type: none"> - Extinderea argumentată a timpului destinat efectuării evaluărilor scrise cu 25%, 50% sau 100%. - Acordarea unei pauze în cadrul evaluării scrise. - Realizarea evaluării cu un asistent individual (cadru didactic de sprijin). - Asigurarea, după caz, a posibilității de comunicare prin utilizarea sistemului Braille. - Asigurarea, după caz, a posibilității de comunicare prin limbajul mimico-gestual (inclusiv asigurarea unui interpret autorizat). - Asigurarea unui spațiu adaptat specificului dizabilității: acces arhitectural în clădire, grup sanitar adaptat, acces arhitectural la sala de evaluare, iluminare specială, reducerea/amplificarea stimulanzilor vizuali și auditivi. - Susținerea evaluării scrise în locul celei orale și viceversa. - Susținerea evaluării scrise la calculator. - Aplicarea/utilizarea unor instrucțiuni suplimentare scrise. - Alocarea, în funcție de necesitate, a unei săli separate de examen sau susținerea evaluării la domiciliul persoanei cu CES.
2. Adaptarea materialelor pentru evaluare	<ul style="list-style-type: none"> - Traducerea materialelor pentru examene în limbajul Braille. - Mărirea materialelor pentru examene din format A4 în format A3. - Editarea/tipărirea textelor cu caractere mai mari decât cele tipărite în mod obișnuit, cu spații mai mari, cu alte ajustări grafice, cromatice etc.

3. Utilizarea echipamentelor	<ul style="list-style-type: none"> - Scrierea sarcinilor de evaluare la computer. - Utilizarea computerului în calitate de suport pentru citirea materialelor pentru examen, inclusiv a cititoarelor de ecran. - Utilizarea alfabetului Braille la computer. - Utilizarea dicționarelor digitale în cadrul evaluărilor în care sunt permise dicționarele. - Utilizarea unui echipament de scriere Braille. - Utilizarea echipamentelor pentru marcarea textului (aduse de candidați). - Utilizarea foilor suplimentare fără linii, foi cu linii ajutătoare, foi în carouri pentru rezolvarea sarcinilor, un sistem de coordonate mărit (sunt puse la dispoziție de către instituție). - Utilizarea echipamentelor de mărit (lupă, lupă digitală etc.) aduse de candidat. - Utilizarea echipamentelor de amplificare a sunetelor (aduse de candidat).
4. Adaptarea evaluării	<ul style="list-style-type: none"> - Elaborarea/adaptarea testelor de evaluare în conformitate cu cerințele educaționale și obiectivele stipulate în PEI.

Tabelul 7. Condiții și proceduri specifice, exemple de adaptări pentru elevii cu CES din cadrul ÎIPT

Pentru a elabora adaptări eficiente care să conducă la înlăturarea sau reducerea barierelor, cadrul didactic pornește de la natura dificultăților cu care se confruntă elevul:

- de cunoaștere și învățare;
- de comunicare și interacțiune;
- senzoriale și fizice;
- sociale, emoționale și comportamentale.

În tabelul de mai jos sunt prezentate exemple de adaptări pentru elevii cu cerințe educaționale speciale din ÎIPT.

Dificultăți	Adaptări
Tulburări emoționale și de comportament	<ul style="list-style-type: none"> - extinderea argumentată a timpului destinat efectuării evaluărilor scrise; - extinderea argumentată a timpului în cazul evaluării orale; - realizarea unei pauze în cadrul evaluării scrise; - alocarea, în funcție de necesitate, a unei săli separate de examen sau susținerea evaluării la domiciliul persoanei cu CES.

Tulburări de limbaj	<ul style="list-style-type: none"> - extinderea argumentată a timpului destinat efectuării evaluărilor scrise; - extinderea argumentată a timpului în cazul evaluării orale; - acordarea unei pauze în cadrul evaluării scrise; - susținerea evaluării scrise în locul celei orale și viceversa; - susținerea evaluării scrise la calculator; - aplicarea/utilizarea unor instrucțiuni suplimentare scrise; - scrierea sarcinilor de evaluare la computer.
Dizabilități intelectuale/ dizabilități severe de învățare	<ul style="list-style-type: none"> - extinderea argumentată a timpului destinat efectuării evaluărilor scrise; - extinderea argumentată a timpului în cazul evaluării orale; - acordarea unei pauze în cadrul evaluării scrise; - realizarea evaluării cu un asistent individual (CDS); - susținerea evaluării scrise în locul celei orale și viceversa; - susținerea evaluării scrise la calculator; - aplicarea/utilizarea unor instrucțiuni suplimentare scrise; - alocarea, în funcție de necesitate, a unei săli separate de examen sau susținerea evaluării la domiciliul persoanei cu CES; - editarea/typărirea textelor cu caractere mai mari decât cele tipărite în mod obișnuit, cu spații mai mari, cu alte ajustări grafice, cromatice etc.; - scrierea sarcinilor de evaluare la computer; - utilizarea computerului în calitate de suport pentru citirea materialelor pentru examen, inclusiv a cititoarelor de ecran.
Deficiențe fizice, neuromotorii	<ul style="list-style-type: none"> - extinderea argumentată a timpului destinat efectuării evaluărilor scrise; - acordarea unei pauze în cadrul evaluării scrise; - realizarea evaluării cu un asistent individual (CDS); - asigurarea unui spațiu adaptat specificului dizabilității: acces arhitectural în clădire, grup sanitar adaptat, acces arhitectural la sala de evaluare, iluminare specială, reducerea/amplificarea stimulenților vizuali și auditivi; - susținerea evaluării scrise în locul celei orale și viceversa; - susținerea evaluării scrise la calculator; - aplicarea/utilizarea unor instrucțiuni suplimentare scrise; - alocarea, în funcție de necesitate, a unei săli separate de examen sau susținerea evaluării la domiciliul persoanei cu CES; - scrierea sarcinilor de evaluare la computer.

Deficiențe de văz	<ul style="list-style-type: none"> - extinderea argumentată a timpului destinat efectuării evaluărilor scrise; - acordarea unei pauze în cadrul evaluării scrise; - realizarea evaluării cu un asistent individual (CDS); - asigurarea, după caz, a posibilității de comunicare prin utilizarea sistemului Braille; - utilizarea alfabetului Braille la computer; - utilizarea unui echipament de scriere Braille; - asigurarea unui spațiu adaptat specificului dizabilității: acces arhitectural în clădire, grup sanitar adaptat, acces arhitectural la sala de evaluare, iluminare specială, reducerea/amplificarea stimulenților vizuali și auditivi; - susținerea evaluării scrise în locul celei orale și viceversa; - susținerea evaluării scrise la calculator; - traducerea în limbajul Braille; - mărirea materialelor pentru examene din format A4 în format A3; - editarea/tipărirea textelor cu caractere mai mari decât cele tipărite în mod obișnuit, cu spații mai mari, cu alte ajustări grafice, cromatice etc.; - scrierea sarcinilor de evaluare la computer; - utilizarea computerului în calitate de suport pentru citirea materialelor pentru examen, inclusiv a cititoarelor de ecran; - utilizarea echipamentelor pentru marcarea textului (aduse de candidat); - utilizarea echipamentelor de mărit (lupă, lupă digitală, etc.) aduse de candidat.
Deficiențe de auz	<ul style="list-style-type: none"> - asigurarea, după caz, a posibilității de comunicare prin limbajul mimico-gestual (inclusiv posibilitatea asigurării unui interpret autorizat); - asigurarea unui spațiu adaptat specificului dizabilității: acces arhitectural în clădire, grup sanitar adaptat, acces arhitectural la sala de evaluare, iluminare specială, reducerea/amplificarea stimulenților vizuali și auditivi; - aplicarea/utilizarea unor instrucțiuni suplimentare scrise; - utilizarea echipamentelor de amplificare a sunetelor (aduse de candidat); - utilizarea echipamentelor de amplificare a sunetelor (aduse de candidat).

Tabelul 8. Exemple de adaptări pentru elevii cu cerințe educaționale speciale

Sarcină de lucru

1. În baza tabelului 8 descrieți o secvență de adaptări pentru proba de evaluare finală pentru elevii cu CES din ÎPT:
 - un elev cu dizabilități neuromotorii;
 - un elev cu deficiențe de vedere;
 - un elev cu deficiențe de auz.

Pentru încadrarea elevului cu CES în sesiunea de examen în baza procedurilor specifice este important a elabora instrucțiuni clare și a informa elevul despre aceste proceduri. Mai jos prezentăm un exemplu de instrucțiune adresată unui elev cu CES, căruia i se va acorda suport din partea unui CDS în cadrul examenului de calificare:

Instrucțiune adresată unui elev cu CES în caz de asistență din partea unui CDS:

- Eu sunt la examen pentru a-ți acorda suport.
- Eu îți voi citi textul.
- Eu îți voi citi instrucțiunile doar în cazul dacă îmi vei cere acest lucru.
- Eu nu pot să-ți indic răspunsurile corecte.
- Nu pot să-ți indic când să treci la următoarea întrebare.
- Nu pot să-ți spun ce semnifică abrevierile.
- Poți să-ți spun cât timp a mai rămas până la sfârșitul examenului.

Algoritmul de organizare a examenului de calificare pentru elevii cu CES

Asalt de idei:

- Numiți persoanele cu care colaborați pentru încadrarea elevilor cu CES la examenul de calificare și certificarea prin proceduri și în condiții specifice.
- Identificați specialiștii și atribuțiile acestora în procesul de încadrare a elevilor cu CES în sesiunea de examene prin proceduri și în condiții specifice.
- Elaborați harta specialiștilor implicați în elaborarea procedurilor specifice în cadrul examenului de calificare.

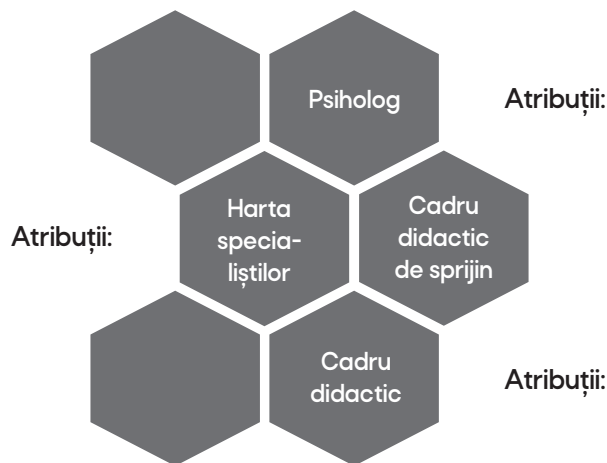

Figura 26. Harta specialiștilor implicați în elaborarea procedurilor specifice pentru examenul de calificare

Persoanele cu CES sunt admise la examenul de calificare, conform **deciziei consiliului profesoral** în temeiul raportului echipei PEI de realizare integrală a programului de formare și de achiziționare a competențelor conform PEI. Întreg procesul de organizare a examenului de calificare prin proceduri și în condiții specifice întrunește mai multe etape, care trebuie realizate consecutiv.

Echipa PEI întocmește și prezintă lista elevilor cu CES, care au studiat în baza unor adaptări curriculare și a unui curriculum modificat, **consiliului metodic-științific / comisiei metodice / catedrelor de profil**.

Comisia metodică / consiliul metodic-științific / catedrele de profil examinează și aprobă în ședință lărgită, cu participarea **echipelor PEI**, listele elevilor care vor susține examenul de calificare în baza adaptărilor curriculare și în baza modificărilor curriculare. În urma examinării, pentru fiecare specialitate se vor perfecta listele elevilor care vor susține probele de calificare în baza procedurilor specifice.

Listele elevilor cu CES se propun pentru aprobarea **consiliului profesoral** din cadrul instituției.

Consiliul profesoral examinează și autorizează încadrarea candidatului în sesiunea de evaluare finală prin proceduri specifice. Dosarele candidaților care urmează să susțină examenul de calificare prin teste individualizate și proceduri specifice sunt aprobate prin decizia **consiliului profesoral** din cadrul instituției.

După aprobarea încadrării candidatului în sesiunea de evaluare finală prin proceduri specifice, **comisia metodică** asigură instruirea personalului la disciplină pentru elaborarea testului individualizat (în caz de necesitate) și a procedurilor specifice pentru susținerea examenului de calificare pentru fiecare candidat.

Proba de evaluare finală (examen) va fi elaborată de *comisia de elaborare a subiectelor pentru examen*, fiind inclus în componența comisiei cadrul/cadrele didactice care au modificat/adaptat curriculumul pentru elevul/elevii cu CES. Examenul se elaborează în conformitate cu obiectivele și finalitățile stabilite în PEI.

În cazul examenului unificat instituția de învățământ profesional tehnic parteneră va informa instituția coordonatoare despre necesitatea elaborării unor teste adaptate/modificate din luna ianuarie a anului curent. Totodată, instituția de învățământ profesional tehnic va solicita printr-un demers includerea în *comisia de elaborare a subiectelor pentru examen* cadrul didactic care a adaptat/modificat conținuturile pentru elevul/elevii cu CES.

Comisia de elaborare a subiectelor pentru examen va elabora cel puțin trei seturi de subiecte pentru elevii cu CES.

Comisia de evaluare și calificare va avea în componența sa un cadru didactic ce a realizat modificarea conținuturilor în curricula. Totodată, **comisia de evaluare și calificare** va ține cont în evaluarea elevului cu CES de conținuturile studiate și tipul de CES/ dizabilitate deținut.

Decizia privind certificarea elevului cu CES va fi luată de **consiliul profesoral al ÎPT**.

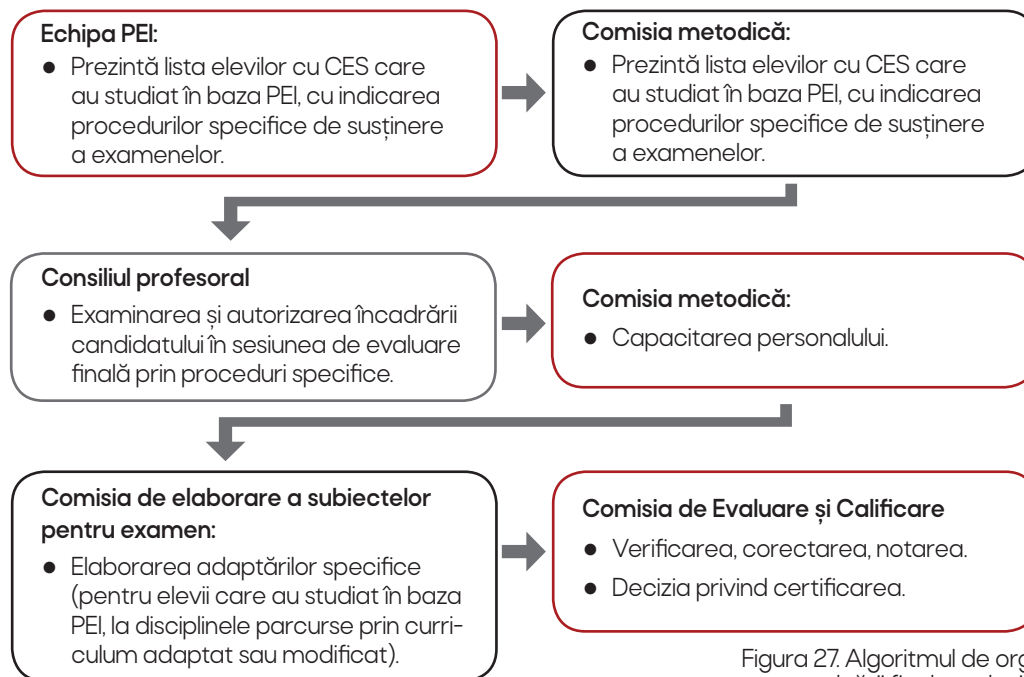

Figura 27. Algoritm de organizare a evaluării finale a elevilor cu CES

Sarcină de lucru

În baza algoritmului descris în figura 27 schițați planul de activități privind încadrarea unui elev cu CES în sesiunea de evaluare finală pentru susținerea examenului de calificare (cazul unui elev cu dizabilități neuromotorii, al unui elev cu deficiențe de vâz, al unui elev cu deficiențe de auz).

Nr. crt.	Activitatea	Termene de realizare	Responsabil(i)	Rezultate scontate

6.2. Desfășurarea examenului de calificare pentru elevii cu CES

Examenul de calificare pentru elevul cu CES din cadrul ÎIPT, care a studiat în baza curriculumului modificat, este elaborat de comisia de elaborare a subiectelor pentru examen, fiind inclus în componența comisiei cadrul didactic care a elaborat și a realizat cu elevul, pe parcursul anilor de studii, curriculumul adaptat sau modificat. Proba de evaluare se elaborează, ținând cont de rigorile docimologice, în conformitate cu obiectivele și finalitățile stabilite în PEI.

În procesul de examinare și aprobare a testului de evaluare individualizat, comisia de elaborare a subiectelor pentru examen verifică două aspecte importante¹¹²:

1. Concordanța dintre obiectivele curriculumului adaptat/modificat și cele urmărite în test.
2. Respectarea normelor docimologice de elaborare a testului.

Indicatorii de calitate ai unui test de evaluare finală, inclusiv ai unui test individualizat, reflectă:

- validitatea (măsura în care testul măsoară ceea ce își propune să măsoare);
- fidelitatea (consecvența cu care produce rezultate/punctaje constante în urma aplicării, indiferent de cine este corector sau de momentul în timp când se face corectarea; fidelitatea unui test este influențată de mai mulți factori, precum lungimea sau dificultatea testului);
- obiectivitatea (gradul de concordanță între evaluatori independenți asupra a ceea ce constituie un răspuns „bun” la fiecare dintre itemii unui test);
- aplicabilitatea (calitatea testului de a fi administrat și interpretat);
- omogenitatea;

¹¹² A. Eftodi, Educația incluzivă: suport de curs pentru formarea cadrelor didactice în domeniul educației incluzive centrate pe copil, vol. III, Chișinău, 2016.

- utilitatea;
- standardizarea.

Procesul de elaborare a probei individualizate de examen se desfășoară prin parcurgerea consecutivă a următoarelor etape:

- stabilirea competențelor de evaluat;
- elaborarea matricei de specificații corespunzătoare unităților de conținut alese și competențelor de evaluat asociate;
- construirea itemilor de evaluare;
- elaborarea testului de evaluare;
- identificarea unităților de conținut reprezentative;
- redactarea baremului de corectare.

Sarcină de lucru

1. Analizați un exemplu de curriculum modificat la Modulul: Asamblarea și depanarea calculatoarelor personale. (Anexa 3).
2. Analizați un exemplu de evaluare sumativă la Modulul I: Asamblarea și depanarea calculatoarelor personale (Anexa 4).
3. Analizați Proba practică la Modulul I: Asamblarea și depanarea calculatoarelor personale, elaborată în baza Curriculumului modificat (Anexa 5).
4. Analizați Fișa de evaluare pentru Proba practică la Modulul I: Asamblarea și depanarea calculatoarelor personale, elaborată în baza Curriculumului modificat (Anexa 6).
5. Elaborați o secvență a testului de evaluare la disciplina pe care o predați.

Persoanelor cu CES care au susținut examenele de calificare în baza unor condiții speciale/adaptate li se eliberează certificatul de calificare/diploma de studii profesionale cu mențiunea condițiilor speciale/adaptărilor realizate în corespundere cu anexa nr. 2 la „Reperele metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic”, cu modificările aprobate prin Ordinul MECC nr. 1430/2018¹¹³.

Elevului căruia i s-a asigurat individualizarea procesului educațional prin modificări curriculare, dar nu a atins finalitățile educaționale/competențele profesionale prevăzute de Curriculumul în învățământul profesional tehnic, ÎPT îi poate certifica competențele/finalitățile educaționale achiziționate la modulele/unitățile de curs promovate pe parcursul anilor de studii. În acest context, este importantă recunoașterea competențelor absolvenților ÎPT de către piața muncii.

La absolvire elevul care a susținut cu succes toate modulele/disciplinele/unitățile de curs prevăzute pentru programul respectiv va primi: diploma de studii profesionale/certificatul de calificare.

¹¹³ Ordinul MECC nr. 1486 din 13.11.2019 cu privire la modificarea „Reperelor metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic”, aprobate prin Ordinul MECC nr. 1430/2018.

Autoevaluare

Bifați A (adevărat) sau F (fals) în dreptul următoarelor afirmații:

Afirmații	Adevărat	Fals
Principiul egalității de șanse pentru elevii cu dizabilități semnifică: adaptarea condițiilor de evaluare, adaptarea materialelor pentru evaluare, utilizarea echipamentelor, adaptarea evaluării.		
Elevii cu CES din cadrul ÎIPT pot fi încadrați în sesiunea de examene prin proceduri și în condiții specifice. Acestea vizează: <ul style="list-style-type: none">● adaptarea condițiilor de evaluare;● adaptarea materialelor pentru evaluare;● utilizarea echipamentelor;		
Proba de evaluare finală (examen) va fi elaborată de comisia de elaborare a subiectelor pentru examen, fiind inclus în componența comisiei cadrul/cadrele didactice care au modificat/adaptat curriculumul pentru elevul/elevii cu CES.		
Persoanele cu CES sunt admise la examenul de calificare în baza deciziei consiliului profesoral.		
Extinderea argumentată a timpului destinat efectuării evaluărilor scrise cu 25%, 50% sau 100% reprezintă exemplul de adaptări pentru elevii cu cerințe educaționale speciale din ÎIPT.		
Echipa PEI întocmește și prezintă lista elevilor cu CES, care au studiat în baza unor adaptări curriculare și a unui curriculum modificat, consiliului metodic / științific / comisiei metodice / catedrelor de profil.		

CAPITOLUL 7

TRANZIȚIA ELEVULUI CU CES PE PIAȚA MUNCII

Scopul capitolului presupune dezvoltarea competențelor cadrelor didactice privind tranziția elevului cu CES de la învățământul profesional tehnic la piața muncii.

Obiective:

- informarea cadrelor didactice privind procesul de tranziție a elevului cu CES de la învățământul profesional tehnic pe piața muncii
- formarea competențelor de planificare și realizare a tranziției elevului cu CES
- familiarizarea cadrelor didactice privind etapele procesului de tranziție de la învățământul profesional tehnic pe piața muncii

Acest modul vă va ajuta să găsiți răspunsuri la întrebările:

- Ce presupune planul profesional/de carieră al unui tânăr cu CES?
- Cum facilităm procesul de tranziție de la învățământul profesional tehnic la piața muncii?

7.1. Tranziția de la învățământul profesional tehnic la piața muncii

Calitatea vieții tânărului este determinată, în mare măsură, de cât de bine își gestionează tranziția de la învățământul profesional la piața muncii. De aceea, tinerilor li se solicită să ia decizii și să facă alegeri importante, în termeni sociali, psihologici și economici, care le determină cursul vieții. Este cert, că începutul traseului profesional care o influență puternică asupra vieții profesionale ulterioare, iar un început profesional nereușit poate crea impedimente în atingerea oportunităților pierdute, necorespunderea cerințelor pieței muncii sau șomajul. Prin urmare, debutul pozitiv pe piața muncii determină succesul profesional și personal în perioadele ulterioare din viața tânărului.

Tranziția spre piața muncii este definită ca trecerea unei persoane tinere (în vârstă de 15-29 ani) de la absolvirea școlii (sau de la intrare în prima activitate economică) până la primul loc de muncă stabil sau satisfăcător. Totuși, după încheierea studiilor, majoritatea absolvenților cu dizabilități, ajungând pe piața muncii, se confruntă cu o realitate dură și le este foarte dificil să se angajeze la un serviciu din cauza unor bariere.

Bariere în parcursul educațional și profesional al tinerilor cu dizabilități

- prejudecățile angajaților privind capacitățile și abilitățile acestora;
- mediu inaccesibil, lipsa acomodării locului de muncă și a mediului de lucru;
- suportul social insuficient și/sau neadecvat, dependența de asistența socială;
- lipsa motivației și pasivității în căutarea unui loc de muncă;
- lipsa abilităților necesare și/sau a experienței de muncă.

Tabelul 9. Bariere în parcursul educațional și profesional al tinerilor cu dizabilități

Pentru a depăși aceste bariere, se recomandă ca tinerii să fie ghidați și susținuți în vederea angajării. În acest sens, li se oferă recomandări în baza realizărilor lor, cunoștințelor și abilităților dobândite pe parcursul studiilor. Totodată, la această etapă este indicat de informat tânărul și familia acestuia despre piața muncii și etapele necesare de parcurs în căutarea unui loc de muncă, serviciile de suport disponibile și perfectarea dosarului pentru angajare.

Căutarea unui loc de muncă

În încercarea de a găsi un loc de muncă corespunzător calificării, studiilor, competențelor, aptitudinilor și intereselor, este nevoie de elaborarea unei strategii de abordare a pieței muncii, de instrumente de aplicare la posturi vacante (CV, scrisori, recomandări etc.) și, nu în ultimul rând, este nevoie de informație.

Este important ca tânărul să cunoască că atunci când vrea să se angajeze, este util să dețină un dosar sau o mapă de prezentare, portofoliul personal, care, de cele mai multe ori corespunde cerințelor angajatorilor:

- actele de identitate (côpii);
- documentele privind studiile (côpii legalizate);
- documentele privind specializările profesionale (côpii);
- referințe (directori, șefi de departamente, prieteni, colegi, beneficiari ai unor programe în care ai fost implicat);
- scrisori de recomandare (originale);
- scrisoarea de intenție;
- curriculumul vitae (CV european sau un format specific instituției/întreprinderii unde se depune aplicarea).

7.2. Planul profesional sau de carieră

Planul profesional sau de carieră¹¹⁴ este un plan individual pentru planificarea și dezvoltarea carierei.

Un plan de carieră cuprinde:

- **Scopul** (care poate fi definit în termeni de rezultate, procese sau evenimente dezirabile, dar, totodată, oferă direcția care trebuie urmată și permite analiza rezultatelor obținute).
- **Obiectivele** (definesc în ce mod specific persoana dorește să-și atingă scopul).
- **Strategiile** (modalitatea practică selectată pentru a realiza obiectivele), resursele necesare, posibile bariere și termenul de realizare pentru fiecare acțiune.

Planul profesional, ca structură, conține mai multe sau mai puține cunoștințe despre:

- **Scopul principal** (ce voi face, care va fi contribuția mea de muncă, cum voi fi, unde voi fi, ce voi face, idealul de viață și de viitor).
- **Scopurile de lungă și de scurtă durată** (unde voi învăța, prima profesie, unde voi lucra, unde mă voi forma ca specialist etc.).
- **Căile și mijloacele de soluționare a scopurilor** (studierea surselor de informare, discuții cu diferite persoane (psihologi, pedagogi, părinți), autoeducație, însușirea profesiei într-o instituție de învățământ).
- **Condițiile externe de realizare a scopurilor** (factori care favorizează sau împiedică la realizarea scopului: de ex. influența unor persoane, diferite obstacole).
- **Condițiile interne de atingere a scopurilor** (starea sănătății, capacitatea de a învăța, insistența, răbdarea, calitățile personale, necesare pentru o anumită specialitate).
- **Scopuri de rezervă** (în caz de situații neprevăzute).

¹¹⁴ A. Cucer, Orientarea profesională a persoanelor cu dizabilități, Chișinău, 2019, p. 49.

Sarcină de lucru

Scopul: Dezvoltarea abilităților de preparare a bucatelor

Obiective:

- familiarizarea cu profilul profesional al meseriei de bucătar (competențe specifice, caracteristici, deprinderi de muncă, aptitudini);
- dezvoltarea competențelor necesare privind tipurile de rețete culinare, tehnologia de preparare a bucatelor, combinarea ingredientelor și procedura de măsurare/combinare a alimentelor;
- informarea privind procedura de utilizare a ustensilelor și instrumentelor de lucru ale unui bucătar.

1. Examinați secvența din planul profesional/de carieră prezentat mai jos.

Activitate	Rezultatul așteptat	Timp de realizare
Familiarizarea cu activitatea de bucătar Observarea activității unui bucătar	Cunosc toate etapele de lucru și regulile de securitate.	iunie-iulie
Informarea despre diferite rețete culinare, ingrediente, măsurarea și combinația de alimente (cărți, reviste, articole)	Pot să compar diferite tipuri de produse. Cunosc cum se pregătește un meniu cu mai multe feluri de mâncare.	iulie-august
Informarea despre ustensile și accesoriile specializate (cărți, reviste, articole)	Cunosc cum se folosesc ustensile și diferite accesorii în bucătărie.	iulie-august
Vizionarea filmelor, tutoriale video, postări despre rețete culinare și prepararea bucatelor	Dețin lista linkurilor utile necesare unui bucătar.	august

2. Propuneți elevilor să elaboreze individual un plan profesional/de carieră.
3. Solicitați elevilor să discute în perechi planurile profesionale elaborate cu evidențierea resurselor personale și a soluțiilor pentru depășirea obstacolelor.
4. Facilitați discuția cu ajutorul întrebărilor:
 - Care sunt elementele principale ale planului profesional?
 - Cu ce dificultăți v-ați confruntat în elaborarea planului profesional?
 - Ce soluții propuneți pentru depășirea dificultăților?
 - De ce este important să se descrie cunoștințele și abilitățile specifice pentru profesia dorită?
 - Care este legătura dintre caracteristicile profesiei și activitățile din plan?

Marketing personal și vocațional

Curriculum vitae - presupune încercarea de autoprezentare în scris, într-o manieră sintetică și interesantă. Angajatorii nu au prea mult timp la dispoziție pentru citirea unui CV, de aceea tinerii trebuie să învețe cum să facă o impresie puternică într-un timp scurt. Conținutul, formatul și modul de redactare al CV-ului pot constitui diferența dintre selecția pentru interviu și respingere imediată a aplicației. CV-ul trebuie să fie potrivit postului pentru care aplică candidatul, să fie exact și să arate impecabil, astfel încât să demonstreze angajatorului că aceasta este persoana potrivită pentru slujba respectivă.

Scrisoarea de intenție - reprezintă un însoțitor important al CV-ului, o "carte de vizită" prin care angajatorul își formează o primă impresie asupra solicitantului. Documentul trebuie redactat într-un stil personal și să degaje o atitudine pozitivă, astfel încât să creeze o bună impresie asupra angajatorului. De asemenea, este necesar ca scrisoarea de intenție să cuprindă o scurtă prezentare a calificărilor/abilităților solicitantului, interesul pentru postul solicitat și compania respectivă, precum și modul specific în care solicitantul poate contribui la dezvoltarea firmei.

Interviul de angajare presupune o relaționare față în față între candidat și persoana din cadrul instituției. Rostul interviului este de a realiza o cunoaștere și o informare reciprocă.

Probleme abordate în interviu: perioada de pregătire școlară și profesională, experiența profesională, abilități extraprofesionale, alte date personale, negocierea salariului.

Interviul, ca orice examen, este adesea o metodă de autoevaluare, în care este foarte important ca persoana să știe să comunice, să evite capcanele sau întrebările capcană, să arate că este persoana potrivită pentru postul respectiv.

Pentru suport privind crearea CV-ului și a scrisorii de intenție accesați [Europass](#).

Autoevaluare

Bifați A (adevărat) sau F (fals) în dreptul următoarelor afirmații:

Afirmații	Adevărat	Fals
Tranziția de la învățământul profesional tehnic la piața muncii presupune pregătirea tânărului pentru angajarea în câmpul muncii.		
Pentru depășirea barierelor cu care se confruntă tinerii cu CES la angajarea în câmpul muncii se recomandă ca instituția să ofere consiliere și ghidare în carieră pe tot parcursul traseului educațional.		
Planul profesional/de carieră îl elaborează Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică.		
Planul de carieră este definit în termeni de rezultate, procese sau evenimente dezirabile și oferă direcția care trebuie urmată, inclusiv analiza rezultatelor obținute.		
Pentru angajarea în câmpul muncii tinerii cu CES trebuie să dețină documentele perfectate din timp: CV-ul și scrisoarea de intenție.		

BIBLIOGRAFIE

1. Balan V., Bortă L., Botnari V., Bulat G., Eftodi, A., et al. Educația incluzivă. Unitate de curs. Ediție revăzută și completată. Chișinău: Bons Offices, 2017.
2. Budan M., Vasian T., Cucer A., Cara A. Orientarea părinților în educația copiilor cu cerințe educaționale speciale. Ghid metodologic, ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr.470 din 25.05.2020.
3. Bulat G., Gînu D., Rusu N. Evaluarea dezvoltării copilului. Ghid metodologic. Chișinău: Bons Offices, 2015.
4. Bulat G., Rusu N. Suportul educațional. Asistența copiilor cu cerințe educaționale speciale. Ghid metodologic. Chișinău: Bons Offices, 2015.
5. Ciocan L., Cara-Drăguțan, A., Dilion-Strechie, M. Studiu calitativ privind consilierea și ghidarea în carieră a elevilor cu cerințe educaționale speciale din învățământul general și profesional tehnic. Centrul Speranța. KulturKontakt Austria. „Staze”, Montenegro. Chișinău, 2018.
6. Curilov S., Guzun O., Inger Ch., Lungu T., Para A., Vlădicescu A. Incluziunea educațională a copiilor cu TSA. Ghid metodologic. Chișinău, 2017.
7. Dandara, O. Educația pentru carieră, conținut al educației de-a lungul vieții. În Didactica Pro. 2018, nr. 4-5 (110-111), pp. 27-30.
8. Dandara, O. Orientarea școlară și profesională – dimensiune a educației pentru și prin profesie. În Didactica Pro. Revistă de teorie și practică educațională. 2005, Nr. 2 (30), pp. 12-14.
9. Eftodi A., Cazac A., Filip G., Galben S. Individualizarea procesului educațional prin adaptări curriculare. Ghid metodologic. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017.
10. Eftodi A., Galben S., Budan M., Bîlici M. Planul educațional individualizat. Structura-model și ghidul de implementare. Ediție revizuită și adaptată, Chișinău, 2017.
11. Eftodi A., Educația incluzivă: suport de curs pentru formarea cadrelor didactice în domeniul educației incluzive centrate pe copil, Vol. III, Chișinău, 2016.
12. Isuf, M.F., Stănculescu, A.M. Orientarea și educația pentru carieră. Asociația Edufor Craiova. 37 p.
13. Nicolussi-Spiß B., Brînza A., Bulicanu M., Frunze O. Incluziunea educațională a copiilor cu deficiențe de vedere. Ghid metodologic. Chișinău, 2018.
14. Orientarea carierei - perspective europene. Ghid metodologic pentru cadrele didactice. Iași: Ștef, 2016. 118 p.
15. Schönauer S., Bulicanu M. Incluziunea educațională a copiilor cu deficiențe de auz. Ghid metodologic. Chișinău, 2018.

Acte legislative/normative

16. Codul Educației al Republicii Moldova Nr.152 din 17 iulie 2014.
17. Hotărârea de Guvern nr.732 din 16.09.2013 cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică.
18. Instrucțiune privind procedurile specifice de examinare a elevilor cu cerințe educaționale speciale (Ordinul ME nr. 156 din 20 martie 2015).
19. Instrucțiunea privind organizarea învățământului la distanță pentru copiii cu dizabilități, (Ordinul MECC nr. 1934 din 28.12.2018).
20. Legea Nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.
21. Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului (Ordinul ME nr. 99 din 26.02.2015).
22. Metodologia de organizare și funcționare a Centrului de Resurse pentru Educația Incluzivă din instituția de învățământ preuniversitar (Ordinul ME nr. 100 din 26.02.2015).
23. Regulamentul de organizare a admiterii în învățământul profesional tehnic (Ordinul MECC nr. 459 din 25.05.2020).
24. Regulamentul de organizare și desfășurare a examenului de calificare (Ordinul MECC nr. 1127 din 23.07.2018).
25. Regulamentul cadru al Comisiei multidisciplinare intrașcolare (Ordinul MECC nr. 683 din 03.06.2019).
26. Reperete metodologice privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic. (Ordinul MECC nr. 1486 din 13.11.2019).
27. Reperete metodologice privind activitatea cadrului didactic de sprijin în instituțiile de învățământ general, Ordinul MECC nr.209 din 27.02.2018).
28. Reperete metodologice privind activitatea logopedului în instituțiile de învățământ general (Ordinul MECC nr. 02 din 02 ianuarie 2018).
29. Reperete metodologice privind activitatea psihologului instituțiile de învățământ general (Ordinul MECC nr. 02 din 02 ianuarie 2018).
30. Reperete metodologice privind activitatea psihopedagogului în instituțiile de învățământ general (Ordinul MECC nr.212 din 27.02.2018).
31. Reperete metodologice privind activitatea cadrului didactic de sprijin în instituțiile de învățământ general (Ordinul MECC nr.209 din 27.02.2018).
32. Structura-model și Ghidul de implementare a Planului educațional individualizat (Ordinul ME nr. 776 din 01 august 2017).

ANEXE

Anexa 1

Proces-verbal de evaluare inițială nr. 1

Data _____

Date generale despre elev		
Nume, prenume: M.A.	Vârsta: 17 ani	Grupa: an I, meseria: cusătoreasă
Rezultatele evaluării/reevaluării		
Constatări pe domeniul dezvoltării fizice (statut fizic, motorica grosieră, fină, mod de deplasare): Parametri fizici de dezvoltare ai elevei ca înălțimea, masa corporală corespund vârstei cronologice. Maria se deplasează independent, fără dificultate, urcă/coboară treptele, sare, aleargă, își controlează și dirijează mișcările etc. Menține o postură corporală corectă în ortostatism și în așezat. Motricitatea fină a mâinilor este dezvoltată (ține pixul, creionul în mâna dreaptă și îl mânuiește cu ușurință: colorează, desenează, scrie litere de tipar, lipește/dezlipește). Maria utilizează obiecte de diferite forme și dimensiuni, manipulează cu instrumente de croitorie (ac, ață, mașină de cusut, foarfece). Coase diverse lucrări de croitorie, folosind diferite tehnici cunoscute. Maria manipulează obiecte în scopul explorării și utilizării adecvate a acestora. Manifestă abilitate în coordonarea oculo-manuală.		
Constatări pe domeniul dezvoltării abilităților de limbaj/comunicare (limbaj verbal/nonverbal, nivel de dezvoltare și utilizare): Pronunția sunetelor verbale a Mariei este însoțită de semnele limbajului mimico-gestual. Limbajul expresiv al elevei este caracterizat prin pronunția denaturată a sunetelor vocale și consoane, mai ales a sunetului „R”. Cunoaște literele alfabetului. Poate să răspundă prin mesaje scrise. Scrie corect după dictare cifre, litere, cuvinte (nume, prenume, lunile anului). Eleva este capabilă să redea prin limbajul semnelor și cu suportul unui interpret informații despre un eveniment. Maria alcătuieste propoziții simple. Mesajul adresat și sarcinile propuse le înțelege corect după explicații suplimentare și un suport vizual (imagini, scheme, planșe). Vorbirea elevei este însoțită de expresia feței (un zâmbet, o încruntare etc.) și gesturile suplimentare ale corpului pentru a accentua sau explica mesajul verbal.		

Constatări pe domeniul dezvoltării cognitive (nivel de achiziții generale, percepere, orientare, atenție, memorie, gândire, etc.):

Procesele psihice cognitive și dezvoltarea de achiziții generale sunt la nivel mediu în raport cu particularitățile de vârstă ale elevei. Maria posedă achiziții generale despre: zilele săptămânii, lunile anului, anotimpurile, întâmpină dificultăți la conștientizarea și înțelegerea unităților de timp (minute, secunde). Recunoaște și reprezintă părțile corpului, cunoaște culorile (roșu, violet, galben, verde, albastru, cafeniu), identifică pozițiile (sub/în/pe; sus/jos; dreapta/stânga), cunoaște și numește fructele și legumele, recunoaște și numește animalele sălbatice și cele domestice, figuri geometrice (pătrat, cerc, triunghi). Predomină memoria vizual-motrică și afectivă, gândirea concret situațională, rigidă. Atenția dispersată, dependentă de suport vizual, ușor se dezorientează când nu înțelege mesajul adresat de adult. Analiza, sinteza, comparația, abstractizarea și generalizarea dezvoltate la nivel mediu, realizează operațiunile prin suport vizual și limbaj mimico-gestual. Întâmpină dificultăți de trecere la abstract. Abilități citit/scriș sunt formate, redă cele citite în propoziții simple și cu suportul întrebărilor suplimentare. Eleva are abilități formate de copiere a textelor, propozițiilor. Cunoaște numerele în centrul 0-100 și efectuează calcule de adunare, scădere, înmulțire (în limita sutelor), iar la operația de împărțire, întâmpină dificultăți. Cu suportul adultului identifică cuvintele de prisos, cuvintele cu sens opus dintr-un șir de imagini și cuvinte prezentate de evaluator.

Constatări pe domeniul dezvoltării comportamentului socio-emoțional/relaționare (competențe sociale, afectivitate/emotivitate, nivel și mod de relaționare cu semenii, persoanele adulte):

Maria cunoaște și redă date generale despre identitatea sa, locul de trai, membrii familiei (comunică informația prin semne sau scris). Eleva este o fire emotivă, se prezintă stabil emoțional, reacționează adecvat și în corespundere cu situațiile date (în procesul evaluării). Competențele socioemoționale dezvoltate conform vârstei. Recunoaște și numește emoțiile de bază în diferite contexte situaționale. În procesul de socializare adoptă un comportament activ, receptiv la solicitările cadrelor didactice și ale colegilor. Maria este o persoană binevoitoare, optimistă, echilibrată, oferă ajutor celor din jur etc. Din spusele elevei dânsa are prieteni cu care își petrece timpul liber și comunică în grupă și în cămin.

Constatări pe domeniul dezvoltării comportamentului adaptativ (nivel de adaptare școlară, socială, nivel de autoadministrare):

Maria are formate deprinderi de autoservire și igienă personală: mănâncă independent, se îmbracă/dezbracă, se încălță/descalță singură. Eleva vine cu plăcere la școală, respectă și se conformează cerințelor și responsabilităților școlare, cunoaște și urmează regulile simple de participare în activități. Acceptă să se afle într-un loc necunoscut și aplică formule de politețe în comunicarea cu adulții. Maria se adaptează ușor în medii cunoscute (sala de curs, cantina, baia, sala de sport etc.) și în spații publice: curte, merge singură la magazin. Vine/pleacă singură la/de la școală, se deplasează cu transportul public. Cunoaște și respectă reguli de grup, regulile de comportament în instituție, acasă, în stradă pentru a evita accidentele, situațiile periculoase. Eleva își alege îmbrăcămintea potrivită în funcție de temperatură și de ocazie. Maria este o elevă responsabilă, o ajută pe mama la treburile casnice, îi place să pregătească bucate. Respectă regulile de circulație și de comportament în stradă (traversează corect strada, se plimbă în locuri permise, merge doar pe trotuar etc.). Are formate deprinderi de curățenie, aranjarea patului, așezarea mesei, folosirea aparatelor de uz casnic, pregătirea bucatelor simple, deprinderi de igienă alimentară și păstrare a alimentelor etc.

Concluzii/Recomandări

În raport cu vârsta biologică/cronologică Maria prezintă dificultăți pe două domenii de dezvoltare: dezvoltarea limbajului și a comunicării și dezvoltarea cognitivă.

Se recomandă evaluarea complexă de către specialiștii din cadrul Serviciului de asistență psihopedagogică/Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică.

Comisia multidisciplinară instituțională/membrii (nume, prenume, semnătură)

Președinte CMI _____
(nume, prenume, semnătură)

Psiholog _____
(nume, prenume, semnătură)

Cadrul didactic de sprijin _____
(nume, prenume, semnătură)

Cadru didactic gr. did. _____
(nume, prenume, semnătură)

Logoped _____
(nume, prenume, semnătură)

Maistrul _____
(nume, prenume, semnătură)

Data semnării procesului-verbal _____

(Instituția de învățământ profesional tehnic)

Aprobat:
Consiliul profesoral, procesul-verbal
nr. ___ din _____ 20__

(directorul)
" ___ " _____ 20__

PLAN EDUCAȚIONAL INDIVIDUALIZAT (model, elevă cu deficiențe de auz)

Perioada de realizare anul de studii: 01.09.2020-31.05.2021

1. Date generale despre elev

Numele, prenumele elevului: Maria...

Data nașterii: 16.01.2004

Specialitatea/meseria: Cusător (în industria ușoară)

Anul de studii: I, Grupa: _____

Forma de educație/incluziune recomandată de SAP/CRAP:

Totală Totală cu adaptarea condițiilor de instruire/examinare Parțială

2. Particularități individuale de dezvoltare a elevului

Domeniu de dezvoltare	Descriere succintă a nivelului actual	Puncte forte	Nevoi
Dezvoltarea fizică	Parametrii fizici de dezvoltare ai elevei ca înălțimea, greutatea corpului corespund vârstei cronologice. Maria se deplasează independent, dar cu efort, își coordonează mișcările picioarelor. Urcă, coboară scările cu ajutorul adultului. Pipăie/atinge obiectul ori îl ține aproape de ochi pentru a-l recunoaște, pentru a-i înțelege funcționalitatea. Apucă cu ușurință obiectele mari.	Urcă și coboară treptele, sprijinindu-se de bară. Manipulează obiecte în scopul explorării și utilizării adecvate a acestora. Manifestă abilitate în coordonarea oculo-manuală. Se deplasează independent în spațiul intern cunoscut. Mâna stângă este dominantă.	Formarea și dezvoltarea conduitei motrice generale. Dezvoltarea coordonării membrelor superioare. Consolidarea menținerii echilibrului și coordonarea mișcărilor membrelor inferioare și superioare. Consolidarea abilităților de mână a obiectelor mici (apucarea, exersarea diferitor mișcări cu degetele, apăsarea pe butoane etc.).
Dezvoltarea limbajului și a comunicării	Limbajul expresiv este susținut de cel nonverbal (gesturi, mimici). Maria scrie elementele grafice ale literelor de tipar. Cere explicații la cuvintele pe care nu le înțelege și le utilizează. Exprimă în vorbirea curentă acțiuni viitoare. Eleva se exprimă independent în propoziții și fraze, având o structură gramaticală incorect însușită.	Maria înțelege mesajele și instrucțiunile orale etc. Utilizează formule de înțelegere, menținere și încheiere a unui dialog. Folosește în comunicare concomitent cuvinte din limba rusă. Înțelege și exercită instrucțiuni verbale formate din 2-3 secvențe, face o descriere a unei imagini, răspunde la întrebări.	Dezvoltarea competențelor de comunicare în limba maternă. Îmbogățirea vocabularului activ și pasiv. Dezvoltarea competențelor în actul grafic și lexic, însușirea corectă a semnelor grafice, (literelor) în corespundere cu sunetele vorbirii, scrisul literelor de mână.

Dezvoltarea cognitivă	<p>Maria cunoaște zilele săptămânii și le numește cu ajutorul adultului. Cu suportul imaginilor, denumește anotimpurile în succesiune. Cunoaște parțial literele alfabetului și le identifică în text. Grupează și ordonează obiectele după formă, culoare, mărime, lungime, grosime. Îndeplinește anumite sarcini într-un tempo mai lent. Reține pentru scurt timp informația, predominând memoria de scurtă durată. Imaginația este legată de experiența concretă.</p>	<p>Stabilește asemănări între 2 obiecte prezentate (măr-portocală). Maria face diferență dintre litere și cifre. Numește, deosebește și potrivește culorile. Eleva scrie și citește, compară și ordonează numerele naturale în limita 0-20. Asociază cifra cu numărul de obiecte prezentate. Recunoaște pozițiile spațiale ale unor obiecte în raport cu sine și cu repere fixe date. Prezintă interes sporit față de lumea înconjurătoare. Recunoaște și delimitează la atingere obiectele mari de mici.</p>	<p>Dezvoltarea abilităților de efectuare a operațiilor de adunare și scădere cu numerele naturale din centrul 0-20.</p> <p>Compararea numerelor naturale în șir crescător/descrescător în limita 1-20.</p> <p>Realizarea operațiilor de grupare, ordonare, clasificare, măsurare.</p>
Dezvoltarea socioemoțională	<p>Maria cunoaște date elementare despre identitatea sa: nume, prenume, vârsta. Utilizează eficient mijloace non-verbale (mimică, gesturi, expresii faciale) și verbale pentru a iniția în mod clar interacțiuni sociale cu examinatorul, adecvate contextelor imediate. Se implică cu ușurință în activități, participă alături de adult la efectuarea sarcinii.</p>	<p>Se implică în discuții în grupuri mici. Este atentă cu cei din jur. Comunicabilă, prietenoasă cu colegii. Stabilește ușor contacte cu persoane necunoscute, se salută, își ia rămas bun. Preferă să fie printre colegi, menține contactul vizual pe parcursul conversației. Maria manifestă emoții adecvate contextului, se bucură, își exteriorizează ușor emoțiile, înțelege emoțiile interlocutorului.</p>	<p>Dezvoltarea încrederii în propriile forțe și capacități. Formarea abilităților de a solicita ajutor de la colegi și adulți când are nevoie.</p> <p>Consolidarea deprinderilor de relaționare socială pentru a-și satisface necesitățile de vârstă.</p>

	Manifestă atitudine pozitivă față de persoane cunoscute. În raport cu semenii, este prietenoasă, atentă și disponibilă să își ajute colegii.		
Dezvoltarea comportamentului adaptativ	Eleva acceptă să se afle într-un loc necunoscut și aplică formule de politețe în comunicarea cu adulții. Maria se adaptează ușor în medii cunoscute (sala de curs, cantina, baia, sala de sport etc.). În spațiul extern întâmpină dificultăți, are nevoie de ghidare din partea adultului. Eleva percepe părinții, sora mai mică ca persoane de referință. Cunoaște denumiri de meserii.	Se orientează în spațiul instituției. Cunoaște și respectă regulile simple de participare la activități. Are formate deprinderi de autoservire și igienă personală: mănâncă independent, se îmbracă/dezbracă, se încălță/descălță singură.	Consolidarea deprinderilor practice: aranjarea/așezarea mesei, amenajarea spațiului personal etc. Dezvoltarea abilităților de orientare, deplasare în spațiul extern (stradă, instituție, magazin, alte locuri publice, trecere pietonală, semafor, stație de transport etc.).

3. Servicii de suport ce urmează a fi prestate

Denumirea serviciului	Specialistul care va presta serviciul, locul	Data încadrării elevului în serviciu	Perioada /frecvența
Asistență educațională	Cadrul didactic de sprijin: <ul style="list-style-type: none"> asistență individualizată la lecții (sala de curs); asistență individualizată în grupul mic în afara lecțiilor (CREI). 	01.09.2020	Septembrie-decembrie 2020 2 ore zilnic 4 zile săptămânal
Asistență psihologică	Psihologul, cabinetul psihologului	05.10.2020	Octombrie-decembrie 2020 De 2 ori pe săptămână

Asistență logopedică	Logopedul	10.10.2020	Octombrie-decembrie 2020 De 3 ori pe săptămână
----------------------	-----------	------------	---

4. Conținutul programului educațional/tipul de curriculum la discipline/module/unități de curs din programul de formare profesională

Nr. crt.	Disciplina/modulul/unitatea de curs	Adaptări curriculare	Modificări curriculare
Componenta generală a programului			
1.	Limba și literatura română		+
2.	Limba străină		+
3.	Matematică		+
4.	Tehnologii de procesare a informației		+
5.	Istorie		+
6.	Chimie		+
7.	Educație fizică	+	
Componenta de profil			
8.	Pregătirea cusătorului pentru activitatea profesională	+	
9.	Selectarea materialelor	+	
10.	Executarea cusăturilor și a tratamentului umidotermic	+	
11.	Confecționarea produselor ușoare cu sprijin în talie	+	
12.	Confecționarea produselor intermediare cu sprijin în talie	+	

13.	Confecționarea produselor ușoare cu sprijin pe umeri	+	
14.	Confecționarea produselor intermediare cu sprijin pe umeri	+	
15.	Repararea, renovarea și garnisirea produselor	+	
16.	Confecționarea rochiilor pentru ocazii.	+	

5. Adaptări

Adaptări psihopedagogice	Adaptări în materie de evaluare	Adaptări ambientale
<ul style="list-style-type: none"> - asistență individuală; - sprijin/supraveghere/ajutor din partea colegilor; - parteneriat/cooperare, activități în perechi/grup; - sisteme de comunicare auxiliare și de suplینire; - sarcini individuale diferențiate: de subliniere, încercuire, evidențiere, bifare; - pauze mai frecvente, aplicarea tehnicilor de relaxare; - divizarea sarcinilor mai mari în sarcini mai mici; - materiale didactice stimulative și sugestive; - instrucțiuni simple, pe etape, algoritm de urmat. 	<ul style="list-style-type: none"> - teste individualizate - timp suplimentar - pauze mai frecvente - format simplificat, cu indicarea spațiilor pentru scriere. 	<ul style="list-style-type: none"> - acces arhitectural în clădirea instituției/sala de curs/sala de examen - grup sanitar adaptat - reducerea/amplificarea stimulenților vizuali sau auditivi - poziționarea strategică a locului elevului în sala de curs și în bancă - excluderea factorilor care distrag atenția (izolarea de excitanții din interior/exterior; reducerea zgomotului de fundal) - îmbunătățirea acusticii în sala de curs.

Necesită echipament specializat:

x Nu

Da (a indica echipamentul necesar)

6. Evaluări

Domeniul de evaluare	Perioada/data	Note privind rezultatele evaluării (data, specialistul care a evaluat etc.)
Evaluarea progresului școlar	la finele fiecărui semestru	cadre didactice, semestrul I și II (CDS în colaborare cu CD)
Evaluarea psihologică	semestrial	psihologul
Evaluarea logopedică	semestrial	logopedul SAP/CRAP

7. Activități de pregătire a tranziției elevului

Activitatea planificată	Periodicitatea / data	Responsabil	Parteneri	Rezultate scontate
Activități de consiliere și ghidare în carieră	lunar	diriginte, CDS, psiholog	MMPS, ANOFM	planificarea oportunităților de continuare a studiilor și de carieră
Activități de identificare a oportunităților viitoare pentru angajarea în câmpul muncii	semestrial	diriginte, administrația instituției	ANOFM, întreprinderi de profil	asigurarea cu un loc de muncă după absolvirea studiilor

8. Activități de consultare a părinților/altor reprezentanți legali în procesul PEI

Activitatea planificată	Data	Responsabil	Rezultate scontate
Ședințe individuale cu părinții	septembrie - mai	dirigintele directorul adjunct pe instruire	<ul style="list-style-type: none"> - forma de educație/incluziune educațională recomandată; - tipurile/formele de suport educațional; - perioada și termenele de prestare a serviciilor de suport; - implicarea părinților în procesul de elaborare și implementare a PEI.
Ședință privind oportunitățile de educație, formare și angajare în câmpul muncii	octombrie	psihologul școlar	implicarea maximă a părinților în colaborare cu instituțiile profesionale

Surse de informare în procesul de elaborare a PEI

+	Fișa de evaluare psihopedagogică și orientare școlară/profesională (SAP)
+	Raportul de evaluare complexă a dezvoltării copilului (SAP/CRAP)
+	Programul individual de reabilitare și incluziune socială
+	PEI precedent
+	Părinții/reprezentantul legal al copilului
+	Elevul

Membrii echipei de elaborare a PEI:

Nume, prenume	Funcția	Semnătura
L.G.	director adjunct	
L.M.	șef de secție	
O.L.	diriginte	
E.V.	psiholog școlar	
L.M.	metodist	
N.G.	profesor 1	
L.M.	profesor 2	
R.L.	maistru	

Consultarea privind PEI cu părinții/reprezentantul legal și elevul

PEI a fost discutat cu părinții/reprezentantul legal:

Numele, prenumele părintelui/reprezentantului legal _____

Semnătura _____ Data _____

PEI a fost discutat cu elevul:

Semnătura _____ Data _____

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA
Instituția de învățământ profesional tehnic

COORDONAT:

Catedra: _____

Șef catedră: _____

Data: _____ 20 ____

CURRICULUM MODIFICAT

Modulul: Asamblarea și depanarea calculatoarelor personale

Elev:

Grupa:

Perioada: de realizare

Profesor:

Nr	Unități de competență (rezultate ale învățării la finala de modul), prevăzute de curriculum în învățământul profesional tehnic	Unități de competență (finalități educaționale), conform curriculumului modificat
1.	Pregătirea locului de muncă al asamblorului/ de-panatorului de calculatoare personale	Pregătirea locului de muncă al asamblorului/ de-panatorului de calculatoare personale
2.	Asamblarea și dezasamblarea unităților centrale ale calculatoarelor personale	
3.	Instalarea și dezinstalarea echipamentelor periferice ale calculatoarelor personale	Instalarea și dezinstalarea echipamentelor periferice ale calculatoarelor personale
4.	Depistarea defectelor calculatorului personal la nivelul componentelor de bază	
5.	Înlocuirea componentelor defecte ale unităților centrale ale calculatoarelor personale	
6.	Diagnosticarea tehnică a surselor de alimentare	
7.	Diagnosticarea tehnică a unităților externe de stocare a datelor	
8.	Diagnosticarea tehnică a dispozitivelor de introducere a datelor	
9.	Diagnosticarea tehnică a dispozitivelor de extragere a datelor	

Unități de competență	Finalități de învățare	Activități de învățare	Lucrări practice	Resurse materiale	Metode de evaluare
<p>Pregătirea locului de muncă al asamblierului/depanatorului de calculatoare personale</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Respectarea regulilor de protecție a muncii în activitățile de asamblare și depănare a calculatoarelor personale. - Respectarea regulilor de protecție a echipamentelor din componența calculatoarelor personale. 	<ul style="list-style-type: none"> - Regulile de protecție a muncii în activitățile de asamblare și depănare a calculatoarelor personale. - Regulile de protecție a echipamentelor electronice și electrotehnice din componența calculatoarelor personale. 		<p>Set de planșe didactice; materiale foto-video; desene de execuție; documentație tehnică, fișe tehnologice.</p>	<p>Observarea directă</p>
<p>Instalarea și dezinștalarea echipamentelor periferice ale calculatoarelor personale</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Verificarea completitudinii setului de echipamente periferice de instalat. - Verificarea compatibilității fiecărui dispozitiv periferic cu unitatea centrală a calculatorului personal. - Conectarea fiecărui tip de dispozitiv periferic la unitatea centrală. - Deconectarea fiecărui tip de dispozitiv periferic la unitatea centrală. - Conservarea și depozitarea echipamentelor periferice. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dispozitive de introducere a datelor. - Dispozitive de extragere a datelor. - Conectarea și deconectarea dispozitivului periferic de extragere a datelor la unitatea centrală. - Conectarea și deconectarea dispozitivului periferic de introducere a datelor la unitatea centrală. 	<ul style="list-style-type: none"> - Proceduri de conectare a fiecărui tip de dispozitiv periferic la unitatea centrală. - Proceduri de deconectare a fiecărui tip de dispozitiv periferic la unitatea centrală. - Proceduri de conservare și depozitarea echipamentelor periferice. 	<p>Set de planșe didactice; materiale foto-video; desene de execuție; fișe tehnologice; ghid de performanță.</p>	<p>Probe practice.</p>

Abilități conform curriculumului în învățământul profesional tehnic	Abilități conform curriculumului modificat	Tip curriculum modificat
1. Respectarea regulilor de protecție a muncii în activitățile de asamblare și depanare a calculatoarelor personale	Respectarea regulilor de protecție a muncii în activitățile de asamblare și depanare a calculatoarelor personale	Fără modificări
2. Respectarea regulilor de protecție a echipamentelor din componența calculatoarelor personale	Respectarea regulilor de protecție a echipamentelor din componența calculatoarelor personale	Fără modificări
3. Stocarea regulamentară a deșeurilor din procesele tehnologice de asamblare și depanare a calculatoarelor personale	Stocarea regulamentară a deșeurilor din procesele tehnologice de asamblare și depanare a calculatoarelor personale	Fără modificări
4. Verificarea completitudinii setului de unelte de asamblare și depanare a calculatoarelor personale	Verificarea completitudinii setului de unelte de asamblare și depanare a calculatoarelor personale	Fără modificări
5. Verificarea completitudinii setului de consumabile pentru asamblarea și depanare calculatoarelor personale	Verificarea completitudinii setului de consumabile pentru asamblarea și depanare calculatoarelor personale	Simplificare
6. Verificarea completitudinii setului de componente de instalat	Verificarea completitudinii setului de componente	Simplificare
7. Deconservarea componente de instalat		Exclus
8. Instalarea și dezinstalarea sursei de alimentare		Exclus
9. Instalarea și dezinstalarea procesorului		Exclus
10. Instalarea și dezinstalarea unității de răcire a procesorului		Exclus
11. Instalarea și dezinstalarea memoriilor		Exclus
12. Instalarea și dezinstalarea plăcii de bază în carcasă		Exclus
13. Instalarea și dezinstalarea plăcilor de extensie (video, sunet, rețea)		Exclus
14. Instalarea și dezinstalarea unităților adiționale de răcire		Exclus

15. Montarea, demontarea, conectarea și deconectarea cablurilor	Montarea, demontarea, conectarea și deconectarea cablurilor	Simplificare
16. Configurarea setărilor plăcii de bază conform specificului componentelor instalate		Exclus
17. Conservarea și depozitarea componentelor unităților centrale ale calculatoarelor personale	Conservarea și depozitarea componentelor unităților centrale ale calculatoarelor personale	Fără modificări
18. Verificarea completitudinii setului de echipamente periferice de instalat.	Verificarea completitudinii setului de echipamente periferice de instalat.	Fără modificări, adaptări psihopedagogice
19. Verificarea compatibilității fiecărui dispozitiv periferic cu unitatea centrală a calculatorului personal	Verificarea compatibilității fiecărui dispozitiv periferic cu unitatea centrală a calculatorului personal	Fără modificări, adaptări psihopedagogice
20. Deconservarea echipamentelor periferice de instalat	Deconservarea echipamentelor periferice de instalat	Fără modificări
21. Conectarea fiecărui tip de dispozitiv periferic la unitatea centrală	Conectarea fiecărui tip de dispozitiv periferic la unitatea centrală	Fără modificări
22. Configurarea setărilor plăcii de bază conform specificului dispozitivelor periferice instalate		Exclus
23. Deconectarea fiecărui tip de dispozitiv periferic la unitatea centrală	Deconectarea fiecărui tip de dispozitiv periferic la unitatea centrală	Fără modificări
24. Conservarea și depozitarea echipamentelor periferice	Conservarea și depozitarea echipamentelor periferice	Fără modificări
25. Depistarea eventualelor refuzuri ale plăcilor de bază		Exclus
26. Depistarea eventualelor refuzuri ale memoriei		Exclus
27. Depistarea eventualelor refuzuri ale conexiunilor cu echipamentele periferice		Exclus

28. Depistarea eventualelor refuzuri ale conexiunilor cu rețelele externe		Exclus
29. Depistarea eventualelor refuzuri ale echipamentelor periferice		Exclus
30. Documentarea rezultatelor diagnosticării componentelor de bază ale calculatoarelor personale		Exclus
31. Înlocuirea carcaselor		Exclus
32. Înlocuirea surselor de alimentare		Exclus
33. Înlocuirea sistemelor de răcire		Exclus
34. Înlocuirea plăcilor de bază		Exclus
35. Înlocuirea procesoarelor		Exclus
36. Înlocuirea memoriilor ROM și RAM		Exclus
37. Înlocuirea dispozitive de extensie (video, sunet, rețea, conexiuni fără fir, porturi)		Exclus
38. Înlocuirea dispozitivelor de conexiune (cabluri de date, cabluri de putere, conectori, fante).	Înlocuirea dispozitivelor de conexiune (cabluri de date, cabluri de putere, conectori, fante).	Fără modificări
39. Documentare a operațiunilor efectuate	Documentare a operațiunilor efectuate	Simplificare
40. Depozitare a componentelor extrase	Depozitare a componentelor extrase	Fără modificări

Meseria: Operator pentru suport tehnic la calculatoare, anul 1

Evaluare sumativă

Modulul I Asamblarea și depanarea calculatoarelor personale

Gr: _____

Profesor: _____

Data: __ ____ 20 __

Nume prenume elevului _____

Alegeți un răspuns corect.

1. Un computer compact ce conține toate componentele, inclusive monitorul într-o singură carcasă care de obicei se plează în formă de carte se numește:

- a) **Notebook**
- b) Monobloc
- c) Tabletă

2. Un computer portabil mai mare decât un telefon mobil cu ecran tactil, este:

- a) **Tableta**
- b) Monobloc
- c) Notebook

3. Ce tip de conector este prezentat în imaginea de mai jos?

- a) **HDMI**
- b) Mini HDMI
- c) Micro HDMI

4. Ce tip de conector este prezentat în imaginea de mai jos?

- a) HDMI
- b) **Mini HDMI**
- c) Micro HDMI

5. Ce tip de conector este prezentat în imaginea de mai jos?

- a) HDMI
- b) Mini HDMI
- c) **Micro HDMI**

6. Ce tip de conector este prezentat în imaginea de mai jos?

- a) Mini HDMI
- b) **Jack audio TRS**
- c) RCA audio

7. Ce tip de conector este prezentat în imaginea de mai jos?

- a) Mini HDMI
- b) Jack audio TRS
- c) **RCA audio**

8. În imaginea de mai jos este prezentat:

- a) **CEE 7/16**
- b) CEE 7/7
- c) CEE 7/5

9. În imaginea de mai jos este prezentat:

- a) CEE 7/16
- b) **CEE 7/1**
- c) CEE 7/5

10. În imaginea de mai jos este prezentat:

- a) CEE 7/16
- b) CEE 7/1
- c) **CEE 7/5**

11. În imaginea de mai jos este prezentat:

- a) **CEE 7/4**
- b) CEE 7/1
- c) CEE 7/5

12. În imaginea de mai jos este prezentat:

- a) CEE 7/4
- b) CEE 7/1
- c) **CEE 7/7**

13. În imaginea de mai jos este prezentat:

- a) CEE 7/4
- b) CEE 7/1
- c) **CEE 7/3**

14. Conectorul prezentat în imaginea de mai jos poate transmite?

- a) **Semnalul video și audio simultan**
- b) Doar semnalul video
- c) Doar semnalul audio
- d) Semnalul video și audio pe rind

15. Conectorul prezentat în imaginea de mai jos poate transmite?

- a) Semnalul video și audio simultan
- b) Doar semnalul video**
- c) Doar semnalul audio
- d) Semnalul video și audio pe rînd

16. Conectorul prezentat în imaginea de mai jos poate transmite?

- a) Semnalul video și audio simultan
- b) Doar semnalul video
- c) Doar semnalul audio**
- d) Semnalul video și audio pe rînd

Alegeți două și mai multe răspunsuri corecte.

17. Componentele calculatorului personal sunt:

- a) Tastatura**
- b) Maus**
- c) Bloc de system**
- d) Monitor**
- e) Placa de bază

18. Calculatorul (blocul de sistem) este o unitate componentă a unui sistem de calcul, care conține:

- a) Carcasă**
- b) Placă de bază**
- c) CD-Rom**
- d) Hard**
- e) Sursa de alimentare**
- f) Procesor**
- g) Memoria RAM**
- h) Boxe
- i) Placa de sunet**
- j) Placa de rețea**
- k) Placa video**

Răspundeți cu Adevărat sau Fals pentru următoarele enunțuri:

19. Monobloc este calculatorul staționar componentele căruia sunt unite într-un singur dispozitiv.

Adevărat Fals

20. Placa de bază reprezintă elementul de legătură dintre toate componentele calculatorului.

Adevărat Fals

Stabiliți corect ordinea

21. Stabiliți ordinea corectă dintre imagine și denumirea portului.

	VGA (pentru monitor)
	USB
	mouse
	Rj 45 (pentru internet)
	tastatura

PROBA PRACTICĂ
MODULUL I Asamblarea și depanarea calculatoarelor personale
(în conformitate cu CM)

Numele, prenumele elevului _____

Grupa _____

Calificarea profesională: **Operator pentru suportul tehnic al calculatoarelor**

Modulul:

Tema pentru proba practică: **Conectarea dispozitivelor periferice**

Enunțul temei pentru proba practică: **Efectuați conectarea și deconectarea dispozitivelor periferice la calculator personal.**

Sarcini de lucru:

1. Efectuați conexiunea
2. Verificați funcționarea calculatorului personal conform cerințelor tehnice.
3. Documentați rezultatele lucrărilor efectuate.
4. Respectați regulile de sănătate și securitate în muncă.
5. Respectați regulile de protecție a mediului.

Timp de lucru: 50 minute.

Criterii de evaluare de care se va ține cont în procesul de executare a probei practice:

- Corectitudinea efectuării operațiilor tehnologice.
- Respectarea consecutivității operațiilor tehnologice.
- Respectarea regulilor de sănătate și securitate în muncă.
- Respectarea regulilor de protecție a mediului.
- Corespunderea produsului cerințelor tehnice.
- Corespunderea produsului cerințelor ergonomice.
- Productivitatea muncii.

FIȘA DE EVALUARE

Proba practică

MODULUL I Asamblarea și depanarea calculatoarelor personale

(în conformitate cu CM)

Numele, prenumele elevului _____

Grupa _____

Calificarea profesională: **Operator pentru suportul tehnic al calculatoarelor**Tema pentru proba practică: **Conectarea dispozitivelor periferice**Enunțul temei pentru proba practică: **Efectuați conectarea și deconectarea dispozitivelor periferice la calculator personal****Barem de evaluare:**

Sarcini de lucru	Indicatori de realizare	Punctajul acordat
1. Identificarea defectelor (max. 30 p.)	1.2. Corectitudinea utilizării instrumentelor	
	1.3. Corectitudinea utilizării aparatelor de măsură și diagnosticare	
	1.4. Respectarea regulilor de sănătate și securitate în muncă și a regulilor de protecție a mediului	
2. Înlăturarea defectelor (max. 30 p.)	2.1. Corectitudinea executării operațiilor tehnologice	
	2.2. Respectarea consecutivității operațiilor tehnologice	
	2.3. Respectarea regulilor de sănătate și securitate în muncă și a regulilor de protecție a mediului.	
3. Verificarea funcționării calculatorului personal (max. 20 p.)	3.1. Verificarea la nivel de software	
	3.2. Verificarea la nivel de hardware	

4. Documentarea rezultatelor lucrărilor efectuate (max. 10 p.)	4.1. Consistența documentelor	
	4.2. Corectitudinea documentelor	
5. Productivitatea muncii (durata executării sarcinilor de muncă) (max. 10 p.)	Până la 40 minute (10 p.)	
	40 - 45 minute (5 p.)	
	45 - 50 minute (3 p.)	
	Peste 30 minute (0 p.)	
Total		

Mastru-instructor _____

Chişinău, 2022